Lazuri Doviguram

Lazca Öğreniyorum

Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

LAZ DİLİNDE ANADİLİ TEMELLİ ÇOKDİLLİ EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum
Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

Proje Yürütücüsü : Laz Enstitüsü

Proje Koordinatörü: Eylem Bostancı Avcı

Proje Asistanları: Adnan Avcı, Özge Bakay

HAZIRLAYANLAR
Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper
Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum

Yeni başlayanlar için Lazca ders kitabı

Laz Enstitüsü adına editör : İsmail AVCI BUCAKLİŞİ

HAZIRLAYANLAR

Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper

Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

LAZ DİLİNDE ANADİLİ TEMELLİ ÇOKDİLLİ EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum
Yeni Başlayanlar İçin Lazca Ders Kitabı

Laz Enstitüsü adına Editör : İsmail AVCI BUCAKLİŞİ

HAZIRLAYANLAR
Mustafa Özkurt, Osman Büyüklü, Mehmet Alper
Ömer Demirok, Ömer Eren, Özge Bakay, Selen Balcı

Kitap ve Kapak Tasarım : Şendoğan Yazıcı

Resim ve Fotoğraflar : Ayhan Öztürk, Azmi Karadeniz, İsmail Bucaklişi

Baskı :
Ümit Matbaacılık Ltd Şti.
Gümüşsuyu Cd Litros Yolu
2. Matbaacılar Sitesi ZA/6
Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 565 42 69

Matbaacı sertifika numarası: 18084

Birinci Basım: Nisan 2018

Laz Enstitüsü ©
Halitağa Cad. No:32/28 Kadıköy - İstanbul
Tel: 05413851992
lazenstitu@lazenstitu.com
info@lazenstitu.com

"Laz Dilinde Anadili Temelli Çokdilli Eğitimin Geliştirilmesi" projesi, Laz Enstitüsü tarafından Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun mali desteği ile yürütülmüştür. Proje kapsamında hazırlanan bu kitaptaki görüş ve öneriler yazarlara aittir. Hiçbir şekilde Avrupa Birliği görüşlerini yansıtmaz ve Avrupa Birliğini bağlamaz.

DOLOXENEPE

Önsöz - Geçƙapa 9

1. ÜNİTE LAZURİ ALBONİ 11

Lazuri - Lazca

Laz language

Lazuri Alboni

Lazurişi doxmeli boncape

2. ÜNİTE XELA ŤAOBA 23

Ma Tena gemodzin

Dogitanas

Muçoʼ re?

Ťaite vidzirat

Ma bere vore

Xvalape do didope

3. ÜNİTE MA LAZİ VORE 39

So (nak) ore?

Sonuri (nakonuri/ sokonuri) ore?

Ma Lazi vore

Ma Lazuri miçkin

Ma Lazuri doviguram

Ma Lazuri visinapam

Oƙoretsxupe do tzanape

4. ÜNİTE ÇKUNİ OCAĞİ 57

Çkuni ocağişi nca

Arteşi ƥaƥu

Ma nandidi miyonun

Çkimi, skani, muşi

Ma da-çkimi maoropen

5. ÜNİTE MU DULYA İKUM? 73

Mu dulya ikum?

So içalişam?

So skidur?

Muƙu tzana ren

Mu oyapu ginon (gorum)?

6. ÜNİTE XURA-ÇKUNİ 91

Ma mskva tolepe miğun.

Muperi toma giğun?

Şanas ti atzƙunen.

Mu gağoden?

Si mu ikum?

Mute ƙibri (ƙibiri) içxam?

7. ÜNİTE SKİNDİNAPE 111

Ma sifteri miyonun (miqoun).

Skindinapes mupe uğunan?

Mik mu ikums?

Sifteri ntsas skidun.

8. ÜNİTE OPUŤES 131

Opuťes mupe renan?

So vida (Lazcada istek kipi)

So vidare (Lazcada gelecek zaman)

Opuťe-çkuni (kyoi-çkuni-çoi-şƙuni)

Mipeşi ore?

9. ÜNİTE ŘAŤA NDĞERİ DULYAPE 149

Ağani Lazuri fiilepe

Hatzineri (husineri) ora

Řitxala do Negativi cumle

Mi-ƙala (mi-şƙala)

Mute (muyate)

Saaři naƙo ren?

10. UNİTE AR XAFŤA-ÇKİMİ 171
Xafťaşi ndğalepe
Gesvareri numerape
Bazi fiilepe

11. UNİTE OXORİ-ÇKİMİ 189
Oxorişi doloxe mupe miğunan?
Pozisionepe

12. UNİTE DOLOKUNUPE 205
Dolokunuşi ziťape
Getvalu - dolokunu - modvalu
Lazuri perepe (rengepe)
Nam peri porça dologokuns
Muperi porça dolokuneri ore?

13. UNİTE LAZURİ OŤREBULE 231
Oťrebuleşi ziťape
Ťai domatzonen (xadzi mayen)
Gamşkorinen-i? - Gaominen-i?
Gyari vimxor - Tzťari pşum
Mu oçťomu ginon (Mu oşťomu gorum)?
Çťomi - Şvi

14. UNİTE ŤARONİ 255
Ziťape
Ťaroni muço ren?
İni mayen (qini maqven)
Orape do tutape
Mçimu-na...

Cireťepe - Kaynakça 275

ÖNSÖZ - GEÇĶAPA

Laz Enstitüsü, kurulduğu 2013 tarihinden bu yana, Lazcanın yaşayan bir dil olarak varlığını sürdürmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla, kuruluşundan kısa bir süre sonra, Milli Eğitim Bakanlığına bir Lazca müfredat hazırladı ve müfredatın kabulü ile Eylül 2013'de ortaokullarda seçmeli Lazca dersler başlamış oldu.

Akabinde, Milli Eğitim Bakanlığı ile bir bağış protokolü yaparak, seçmeli Lazca dersler için gerekli olan 5, 6, 7, ve 8. sınıflar için Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7 ve Lazuri 8 adları ile Lazca ders kitaplarını hazırlayarak teslim etti. Tüm kitaplar Talim Terbiye Kurulundan geçerek Lazca derslerde okutulmaya başlanmıştır.

Bu çabaların diğer önemli ayağı ise öğretmenlere seçmeli Lazca dersleri okutabilmeleri için gerekli olan "Lazcanın nasıl öğretilebileceğine dair" formasyonun kazandırılmasıydı.

Laz Enstitüsü tarafından Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun mali desteği ile yürütülmekte olan "Laz Dilinde Anadili Temelli Çokdilli Eğitimin Geliştirilmesi" projesi kapsamında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü ile Laz Enstitüsü arasında bir protokol ile M.E.B'de öğretmenlik yapan ve Lazca bilen öğretmenlere Laz Enstitüsü tarafından beş gün süreli bir eğitim verilmiştir. Bu eğitmen eğitiminin sonunda katılımcılara M.E.B tarafından sertifikaları verilmiştir.

Ayrıca, bu proje kapsamında geniş bir saha araştırması ile "Türkiye'de Lazcanın mevcut durumu" raporu hazırlanmıştır ki, bu çalışma Lazca üzerine bugüne kadar yapılan ilk kapsamlı araştırma niteliğine sahiptir. Yine bu proje kapsamında, bir Lazca sözlük, Lazca eğitici eğitimi kitabı ve "Lazuri Doviguram" adını taşıyan Lazca ders kitabı hazırlanarak kitabı oluşturan ünitelerin videoları çekilmiş ve Laz Enstitüsü'nün sosyal medya hesaplarına yüklenmiştir. Bununla birlikte, Lazların kim olduklarını konu alan, Laz Enstitüsünü tanıtan ve Lazcanın tehlike altında oluşuna dikkat çeken farklı kısa filmler hazırlanarak sosyal medya hesaplarına yüklenmiştir.

Lazuri Doviguram/ Lazca Öğreniyorum adını taşıyan elinizdeki bu kitap, Lazca öğrenmeye yeni başlayanlar için faydalı olacağını düşünüyoruz. Kitap 14 üniteden oluşmaktadır. Bütün ünitelerin ders videolarına Laz Enstitüsü'nün sosyal medya hesaplarından ulaşmak mümkündür. Bu kitabın ortaya çıkmasına katkıda bulunan herkese, ama özellikle kitap hazırlama komisyonunda yer alan yazarlarımıza, fotoğrafları ile kitabımızı zenginleştiren fotoğrafçılarımıza ve bize modellik yapan genç arkadaşlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Laz Enstitüsü, Lazcanın yaşayan bir dil olarak varlığını sürdürmesine, aynı zamanda Türkiye'de çok dilli eğitimin gelişip yaygınlaşmasına katkıda bulunmaya devam edecektir.

İsmail Avcı Bucaklişi

Laz Enstitüsü Başkanı

1. UNİTE
maarani
unite

LAZURİ ALBONİ

LAZCA

Lazca, Güney Kafkas Dil Ailesi'nin üyesidir. Lazca ile birlikte Megrelce, Svanca ve Gürcüce bu dil ailesinin diğer üyeleridir. Lazca ve Megrelce, temel düzeyde karşılıklı anlaşma olanağı bulunan kardeş dillerdir.

Lazca Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde; Rize ilinin Pazar (Atina), Ardeşen (Arťaşeni), Çamlıhemşin (Vica) ve Fındıklı (Vitze) ilçelerinde, Artvin ilinin Arhavi (Arkabi), Hopa (Xopa), Kemalpaşa (Noğedi) ve Borçka (Boçxa) ilçelerinde yaşayan Lazlar tarafından konuşulmaktadır. Ayrıca, 93 Harbi sürecinde çok sayıda Laz köyü tamamen boşalmış olsa da Batum şehri ve bağlı köylerde de Lazca konuşulmaya devam etmektedir.

93 Harbi olarak bilinen, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum-Hopa-Borçka üçgeninden çok sayıda Laz aile Marmara Bölgesi'ne göç etmiştir. Bu göçler sonucunda İzmit, Sapanca, Düzce, Akçakoca, Bursa, Bolu, Karamürsel, Yalova ve civar bölgelerde Laz yerleşimleri oluşmuştur. 93 Harbi muhaciri Lazların yaşadığı bu bölgelerde, özellikle yaşlı kuşak arasında Lazca varlığını sürdürmektedir.

Lazcanın temel olarak iki şivesinden bahsetmek mümkündür. Bunlar Fındıklı, Arhavi, Hopa ve Borçka'da konuşulan Lazcayı kapsayan Lazcanın doğu şivesi ile Pazar, Ardeşen ve Çamlıhemşin'de konuşulan Lazcayı kapsan batı şivesidir. Marmara Bölgesi'ndeki Lazlar arasında ise Lazcanın doğu şivesi içinde yer alan Hopa şivesi hâkimdir. Lazcadaki şive farklılıkları karşılıklı anlaşmayı engelleyecek düzeyde değildir.

Lazca nasıl bir dildir? Lazca bir fiil kökünün başına ve sonuna (Örn. **oḱo.v.i.sinap.am.t**), bazı durumlarda fiil kökünün ortasına ek gelebilir (Örn. **ki.ḱ.tx.um**). -Çekimli bir fiilde, özne ve nesne aynı anda bulunabilir (Örn. g.dzirem). -Bir eylem, kimsenin yararına olmadan nötr olabileceği gibi (Örn. **p̌.ç̌**ar.um) öznenin (Örn. i.**ç̌**ar.ams) ya da nesnenin yararına (Örn. u.**ç̌**ar.ams) gerçekleşebilir. -Hemen hemen bütün fiillerin başına yöneki gelebililir (Örn. **golo**.vulur). Yönekleri fiilin hangi yönde devam ettiğini gösterir. - Lazca fiilin türüne göre (durum ya da hareket fiili oluşu, nesne alıp almaması gibi) üçüncü şahıs özneler yalın halde (Örn. Bere: çocuk), ergatif halde (-k) (Örn. Bere**k**: çocuk tarafından) ya da datif halde (-s) (Örn. Bere**s**: çocuğa) olabilmektedir. -Ayrıca, fiilin en başına cümlenin anlamını güçlendiren, kesinlik katan "ho, ko, do, menda gibi" ekler/sözcükler (Örn. **ko**.moxtu) gelebilmektedir. Bütün bu özellikler Lazcanın fiiller bakımından anlatım günü zengin bir dil olduğunu göstermektedir.

Lazca anadil eğitiminin tarihi... İlk Lazca ders kitapları İskender Tzitaşi tarafından hazırlanmıştır. Tzitaşi, 1929 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nde, Latin temelli Laz alfabesini hazırlamış, devamında **Lazuri Alboni** (Lazca alfabe), **Çkuni Çara** (Lazca okuma kitabı), **Okitxuşeni Supara** (Lazca hayatbilgisi) ve **Oxesap̌uşi Supara** (Lazca matematik) adını taşıyan kitapları yayınlamıştır. Bu kitaplar, Lazca eğitimin veren okullarda okutmuştur. Ne yazık ki, bu süreç 1938'de Tzitaşi'nin Tiflis'te kurşuna dizilerek infaz edilmesi ile son bulmuştur.

Lazların tarihindeki ikinci anadil dersi deneyimi ise Eylül 2013 yılında Türkiye'de, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda başlamıştır. Laz Enstitüsü tarafından hazırlanan müfredatın kabulü ile Rize'nin Fındıklı ilçesinde ilk seçmeli Lazca dersi okutulmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Laz Enstitüsü arasında yapılan bağış protokolü gereği Laz Enstitüsü ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulmak üzere Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7, Lazuri 8 adlarını taşıyan ders kitaplarını hazırlayarak Bakanlığa teslim etmiştir.

Elinizdeki "Lazuri Doviguram" adını taşıyan A1 seviyesindeki bu kitabın yazımında yukarıda adı geçen kitaplar temel alınmış olup, Lazca öğrenmek isteyen yetişkinler için hazırlanmıştır.

LAZ LANGUAGE

Laz is a member of South Caucasian Language Family. Mingrelian, Svan and Georgian are also the members of this language family together with Laz. Mingrelian and Laz are the sister languages which have the opportunity to communicate reciprocatively in the baseline level.

Laz is spoken by the Laz people who live in Pazar (Atina), Ardeşen (Arthaşeni), Çamlıhemşin (Vica) and Fındıklı (Vitze) towns of Rize, Arhavi (Arkabi), Hopa (Xopa), Kemalpaşa (Noğedi) and Borçka (Boçxa) towns of Artvin in Eastern Blacksea Region in Turkey. There are not many people who speak Laz around Batumi today altough the Laz are the local people in this district.

Many Laz families migrated from the triangle of Batumi-Hopa-Borçka to the Marmara Region because of the 1877-78 Ottoman-Russian War, known as 93 War. As a result of this migration, small Laz towns ad villages established in İzmit, Sapanca, Düzce, Akçakoca, Bolu, Karamürsel, Yalova and the districts around them. Laz is still spoken especially among the old Laz generation in those areas in which immigrants of 93 War live.

It is possible to mention that Laz has two dialects. These are the eastern dialect which is spoken in Fındıklı, Arhavi, Hopa and Borçka and the western dialet which is spoken in Pazar, Ardeşen and Çamlıhemşin. Hopa dialect, which is one of the eastern dialects, is popular among the Laz people who live in the Marmara Region. The dialect differences are not tremendously effective to prevent the communication.

Let's talk shortly about the grammar of Laz. Verbs may take prefixes and suffixes and in some conditions they can also take circumfixes. A finite verb may have both a subject and an object at the same time. As an action may be neutral, it may also be in favour of a subject or an object. Almost all verbs may take ablative suffix in the initial position. Ablative suffixes show the direction of the verb. According to the verb type (case, being a movement verb or taking an object), the third person subjects may be nominative, ergative (-k) or dative. Moreover, verbs may take some words that strengthen and add certainty to them in the initial position (like ho, ko, do). All of these features show that Laz language is a strong and rich languae in terms of verbs.

When it comes to the history of Laz in first language education, we should mention İskender Tzitaşi. He prepared the first Laz course books. Tzitaşi prepared the Laz alphabet based on Latin letters. Then, he published Lazuri Alboni (Laz Alphabet), Çkuni Čara (Reading book), Oķitxuşeni Supara (Social science book) and Oxesaǧuşi Supara (Math book). These books were used in the schools which gave the education in Laz. Unfortunately, this process was finished when İskender Tzitaşi was shot to death in 1938.

The second experience in first language education in Laz history started in the Ministery of Education schools in September 2013 in Turkey. The first elective Laz language course was started to be taught in Rize-Fındıklı with the acceptance of the curriculum which was prepared by the Laz Institute. The Laz Institute completed the course books named Lazuri 5, Lazuri 6, Lazuri 7, Lazuri 8 which were planned to be used in 5th, 6th, 7th and 8th grades for the donation protocole signed by MEB and the Laz Institute.

This A1 level book, "Lazuri Doviguram", is prepared for the adults who want to learn Laz and the books which are mentioned above are taken as reference in preparation of it.

LAZURİ ALBONİ

- Lazca, Latin harfleri temel alınarak oluşturulmuş bir alfabe ile yazılmaktadır.
- Laz alfabesinde 35 harf vardır. Bunlardan 5'i ünlü, 30'u ünsüzdür.
- A a, E e, İ i, O o, U u Lazcadaki 5 ünlü harftır.
- Türkçe'deki ünlü harflerden "I ı, Ü ü, Ö ö" Lazcada yoktur.
- Ayrıca, "ç, ğ, p̌, ḳ, q, ť, x, dz (ž), ts (ʒ), tz (ǯ)" harfleri Lazcaya özgü harflerdir.
- Bu kitapta, "ž" yerine "dz", "ʒ" yerine "ts" ve "ǯ" yerine "tz" harf birleşimleri kullanılmıştır.

Lazuri albonis otzḳedit.

A a

ar

1

Ç ç

mçima

5

B b

buli

2

D d

dadala

6

C c

coğori

3

E e

eçi

7

20

Ç ç

çaça

4

F f

foga

8

G g

guri

9

Ğ ğ

ğeci

10

H h

hekimi

11

İ i

ili

12

J j

jur

13

2

K k

kudi

14

Ǩ ǩ

ǩinçi

15

L l

luği

16

M m

mamuli

17

N n

nena

18

O o

obğe

19

P p

parpali

20

P̌ p̌

p̌ip̌eri

21

Q q

quci

(uci)

22

R r

raƙani

23

S s

sum

24

Ş ş

şuƙa

25

T t

toli

26

Ť ť

ťoroci

27

U u

urdzeni

(qurdzeni)

28

V v

vit

29

X x

xe

30

Y y

yali

31

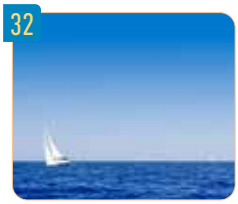

Z z

zuğa

(mzoğa)

32

Dz dz

(ž)

dzemuri

33

Ts ts

(ʒ)

tsxeni

34

Tz tz

(ž)

tzitzila

35

Lazurişi Doxmeli Boncape (Lazcaya özgü harfler)

ç̌ ğ̌ ǩ p̌ q ť x dz ts tz

Lazcada, günümüz İstanbul Türkçesinde bulunmayan 10 farklı sese (foneme) sahiptir.
/Ğ ğ/ şekil olarak Türk alfabesinde bulunsa da Lazcada vurgulanarak okunur.
/X x/ harfi "iks" şeklinde değil genizden çıkan hırıltı H gibi okunur.
/dz/, /ts/ ve /tz/ Lazcada iki harfle yazılan ancak tek harf değerinde olan seslerdir.

Ç̌ ç̌

mç̌ima

ç̌urç̌a

ç̌ami

Ğ̌ ğ̌

ğ̌eci

ğ̌ara

mğ̌u

Ǩ ǩ

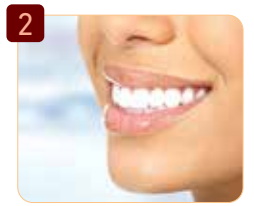

ǩandğ̌u

ǩiti

ǩaťu

P̌ p̌

p̌ip̌eri

p̌ici

ǩarp̌uzi

Q
q

1
quci (uci)

2
luqu (lu)

3
qali (ali)

Ť
ť

1
ťoroci

2
karmaťe
(mskibu)

3
anťama
(aťamba)

X
X

1
xe

2
ntxiri

3
xinci

Dz
dz

1
dzemuri
(mludi)

2
nedzi
(ḱaḱali)

3
urdzeni
(qurdzeni)

Ts
ts

1
tsxeni

2
ntsa

3
otsxeci

Tz
tz

1
tzitzila

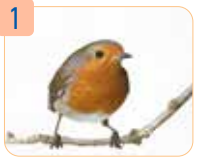
2
tzḱari (tzari)

3
tzineḱi
(tzendeči)

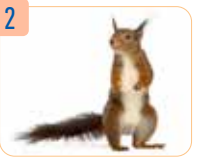
1.1 Tudeni ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

biçi | anťama | çami | ќiti

dzemuri | tsxeni | ntxiri | ntsana

1

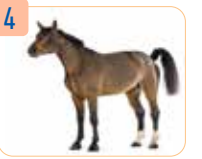
ntsana

2

dze___uri

3

bi___i

4

____xeni

5

an___ama

6

____ami

7

____iti

8

nt___iri

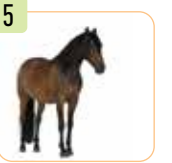
3.2 Ziťape do resimepe artiќati-ќala oќozemcit (oќomçeşit).

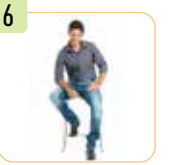
1

2

3

4

5

6

nedzi | urdzeni | ќandğu | dzemuri | tsxeni | biçi

1.3 Tudeni Lazuri ziťape dosturesarit.

1

(şḱua)

şuḱa

_____

(çxmoi)

_____

2

3

(kaamťre)

_____

(çarçu)

_____

4

1.4 Resimis otzḱedit do tzori ziťas nuğarit.

1

a. nedzi

b. tzxeni

c. şuḱa √

a. xinci

b. oxori

c. çurça

4

2

a. ḱinçi

b. mtuti

c. ḱarp̌uzi

a. çxomi

b. ğeci

c. ntxiri

5

3

a. xe

b. nedzi

c. tsxeni

a. karmaťe

b. mçima

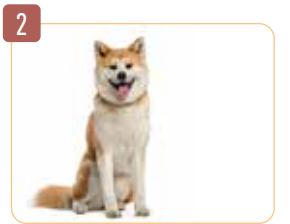
c. ḱaťu

6

1.5 Tudeni resimepeşi coxo boşi svalepes doçarit.

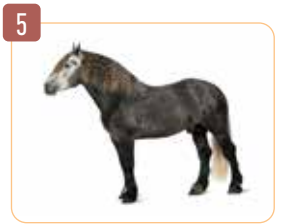
1

ntsana

2

3

4

5

6

1.6 Tudeni ƙaťa bonca şeni ar ziťa doçarit.

1. ç çaça → ç̌ çurç̌a
2. k _____ → ƙ _____
3. p _____ → p̌ _____
4. q _____ → ƙ _____
5. t _____ → ť _____
6. x _____ → ğ _____
7. z _____ → dz (ž) _____
8. ts (ʒ) _____ → tz (ǯ) _____

Avla-skani Cuneli

Avla-skani cuneli
Çepri megipinare
Si golvali uyoxi
Ma çeќegipinare

E Emine nak ulur
Naşkvi do çoi-skani
Anderi na naşkvare
Him mçipe boi-skani

Emine tzulu tzulu
Burgulepe matzunu
Emine skani şeni
Tolepe omimtzupu

Ela komemayoni
Tzuluťina orťaşa
Uќaçxe ipişmanare
Omtzel uќanamťaşa

Anonimi Atinuri

2. UNİTE
majurani unite

XELA ŘAOBA

Ham unites mupe doviguraten?

- Ma Tena gemodzin
- Dogitanas!
- Mupo' re?
- Řaite vidzirat.
- Ma bere vore.
- Xvalape do didope

Xela Ǩaoba

giçkiṯan
giṣkuṯan

xela ǩaoba : Lazcada "merhaba" anlamına gelen, sevinç, iyilik dileyen bir selamlaşma ifadesidir.

Xela ǩaoba!
Ma Tuba gemodzin.

Xela ǩaoba, Tuba!
Ma Meleği gemodzin.

2.1 Tudeni oǩosinapu iǩitxit (golionit, tkvit).

Arte : Xela ǩaoba.

Tanu : Xela ǩaoba.

Arte : Ma İrden gemodzin.
Si mu gegodzin?

Tanu : Ma Şana gemodzin.

Arte : Si giçini dido vixeli. Ǩaite vidzirat!

Tanu : Ma-ti si giçini dido vixeli. Guriş Xelate!

Ma Tena Gemodzin. (cemodzun/ mcoxons.)

gyodzin (codzun - coxons) : Lazcada adını söylemek için kullanılır.

- **Ma Tenda gemodzin.** Benim adım Tenda.

gemodzin (cegdzun, gcoxons)

XVALEPE

Ma	Tena	gemodzin.
Si	Tena	gegodzin.
Hemu**s** (heyas, iyas)	Tena	gyodzin.

DİDOPE

Çku (şku)	Şana do Tena	gemodzin**an**.
Tkva	Şana do Tena	gegodzin**an**.
Hentepe**s** (hinis)	Şana do Tena	gyodzin**an**.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	**Arťaşenuri**	**Vitzuri - Arkaburi**	**Xopuri**
cemodzun	cemodzun	gemodzin	mcoxons
cegodzun	cegodzun	gegodzin	gcoxons
codzun	codzun	gyodzin	coxons
cemodzuran	cemodzunan	gemodzinan	mcoxonan
cegodzuran	cegodzunan	gegodzinan	gcoxonan
codzuran	codzunan	gyodzinan	coxonan

2.2 Evulis otzķedit do boşi svalepe opşit.

1

Tana

Xela ķaoba!

Ma Tana gemodzin.

Si mu gegodzin?

Xela ķaoba!

Ma _____ gemodzin.

Si mu _____?

3

Tenda

2

Elifi

Xela ķaoba!

Ma _____ gemodzin.

Si giçini dido vixeli.

Xela ķaoba!

Ma _____ gemodzin.

Ma-ti si giçini _____.

4

Arte

2.3 Boşi cumlepes svalepe opşit.

1. Ma Tena _____
2. Si Şana _____
3. Hemus Arte _____
4. Çku Tena do Şana _____
5. Tkva Şana do Tena _____
6. Hentepe Arte do Şana _____

Ǩaťa ndğeri selamepe

1

Dogitanas.

giçkiťan
gişkuťan

Ǩaťa ndğeri selamepe : Günlük selamlaşma ifadeleri. Günaydın, iyi akşamlar, iyi geceler, iyi uykular gibi...

2

Ǩaite gilumcas.

3

Ǩai serepe.

4

Ǩaite ganciras.

2.4 Hatzi (hus, atzi) resimepes otzǩedit do çarit.

1

Dogitanas.

2

Ǩai _____.

3

Ǩaite _____.

4

Ǩaite _____.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi - Xopuri	Çxaluri
vorsi	vrosi	ǩai	xili

Muço're (Muçoşi're)?

Muço're?: Lazcada "nasılsın" anlamına gelir. Hal-hatır sormak için kullanılır. "**Muçe're?**" ve "**Muçoşi'ye?**" şeklinde kullanımları da vardır.

2.5 İķitxit (golionit, tkvit) do tudeni boşi svalepe opşit.

A

Şana : Xela ķaoba!

Arte : Xela ķaoba!

Şana : Çe biçi, muço're (muç're/ muçoşi ye)?

Arte : Vrosi vore, e bozo. Si muç' ore?

Şana : Ma-ti vrosi vore, çe biçi.

B

Şana : Xela _____!

Arte : _____ ķaoba!

Şana : Çe biçi, _____?

Arte : _____, e bozo. Si muço're?

Şana : Ma vrosi vore, _____.

Ǩaite vidzirat!

giçkitan
giṣkutan

Lazcada hoşçakal ve görüşürüz anlamına gelen vedalaşma ifadeleri aşağıdaki gibidir.

1

Ǩaite vidzirat, Arte!

2

Çkva ǩaite, İrden!

3

Guriş Xelate, Tenda!

4

Ǩaite, Misa!

Ma bere vore (Ma bere bore).

giçkitan
giṣkutan

Aşağıda, Lazcadaki şahıs zamirleri ve "oren" fiili gösterilmiştir.
Lazcadaki "oren" fiili, Türkçede isim cümlelerinin sonuna getirilen "-im, -sin, -dir" ekleri ile İngilizcedeki "to be fiileri (am, is, are)" ile aynı işleve sahiptir.

Lazca şahıs zamirleri		"oren" fiili çekimleri	
Ma	→	vore	(bore).
Si	→	ore	(re, ye).
Hem (em, heya, iya)	→	ren	(on, oren).
Çku (çkin, şku)	→	voret	(boret).
Tkva	→	oret	(ret, yet).
Hentepe (hini)	→	renan	(onan, oran).

Tudeni cumlepes otzķedit.

1 Ma bozo vore.

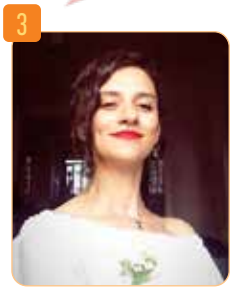
bozo

2 Ma biçi vore.

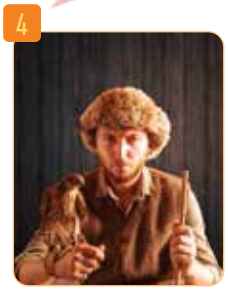
biçi

3 Ma oxorca vore.

oxorca

4 Ma ķoçi vore.

ķoçi

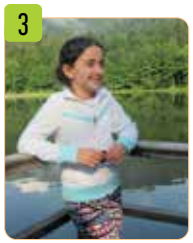
2.6 Evulepes otzḱedit (otzedit, tsadit) do boşi svalepe opşit.

A		B	
1. Çku (şḱu)	bere voret (boret).	1. Ma	bere vore (bore).
2. Tkva	bere _____.	2. _____	bere ore.
3. Ma	bere _____.	3. _____	bere ren (on).
4. Hentepe	bere _____.	4. _____	bere renan (oran).
5. Si	bere _____.	5. _____	bere voret (boret).

2.7 Resimepe do artiḱati-şḱala ziťape oḱozemcit (artiḱatis elueşit).

1

2

3

a. bere

b. oxorca

c. ḱoçi

ç. bozo

č. biči

d. magurale

4

5

6

Xvalape do Didobape

giçkiťan
gişkuťan

1. Lazcada isimlerin sonuna "-pe" ya da "-epe" eki getirilerek çoğul yapılır.

- bere — berepe
- ķaťu — ķaťupe
- ķiti — ķitepe
- uci — ucepe

1

bere

berepe

2

bozo (ķulani)

bozope

2. Çok heceli kelimelerin sonundaki "i", çoğul eki "-pe"nin önünde "e"ye dönüşerek -epe olur.

- mtsxuli — mtsxulepe
- ķiti — ķitepe
- coğori — coğorepe

3

ķaťu

ķaťupe

4

mbuli

mbulepe

3. Ancak az sayıdaki bazı kelimeler (ve özellikle aşağıdaki kelimeler) için -lepe eki kullanılır.

- cuma — cumalepe
- da — dalepe
- dida — didalepe
- nusa — nusalepe
- kva — kvalepe
- oxorca — oxorcalepe
- nca — ncalepe

5

oxorca

oxorcalepe

2.8 İkitxit do ziťapeşi didobape (-pe/ -lepe) çarit.

1

şuḱa → şuḱape

5

nca → nca lepe

2

toli → _____

6

xe → _____

3

parpali → _____

7

çxomi → _____

4

purki → _____

8

lazuťi → _____

Si bere ore-i?

giçkiťan
gişķuťan

1. Lazcada soru cümlesi

Fiilin sonuna -i/-yi eki konarak soru cümlesi yapılır.

- Bere ore-i? *Çocuk musun?*

- Si biçi ore-i?
- **Var**, ma biçi **var** vore.
  Ma bozo (ķulani) vore.

2. Lazcada olumsuz cümle

Fiilden önce "var" kelimesi konarak olumsuz cümle yapılır.

"var" aynı zamanda, "değil, yok, hayır" anlamlarına da gelir.

- Bere **var** vore. *Çocuk değilim.*

- Si biçi ore-i?
- **Ho**, ma biçi vore.

2.9 Tudeni ķitxalapes evulis otzķedit do cuğaṗi meçit.

1. Si bozo ore-i? Var, ma bozo var vore, ma biçi vore.
2. Si oxorca ore-i? _____.
3. Si dogurale ore-i? _____.
4. Şana biçi ren-i? _____.
5. Arte biçi ren-i? _____.
6. Şana bozo ren-i? _____.

2.10 Maarani çarape iḱitxit. Uḱule eni tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1

Xela ḱaoba!
Ma Şana gemodzin.
Ma bozo vore.
Ǩaite vidzirat!.

3

Xela ḱaoba!
Ma Kyazimi gemodzin.
Ma ḱoçi vore.
Çkva ḱaite!

2

Xela ḱaoba!
Ma Arte gemodzin.
Ma biçi vore. Ǩaite!

4

Xela ḱaoba!
Ma Tenda gemodzin.
Oxorca vore.
Guriş xelate!

1. Biçis mu gyodzin? _____
2. Bozos mu gyodzin? _____
3. Şana bozo ren-i? _____
4. Arte biçi ren-i? _____
5. Tenda oxorca ren-i? _____
6. Ǩoçis mu gyodzin? _____

2.11 Tudeni testi opşit.

1. Muçoʼre?

a. mi b. mu c) so

d) vorsi (vrosi, ķai, xili) vore.

2. _____ bozo ore.

a. ma c) si

b. hentepe d) hem

3. _____ Arte gemodzin (mcoxons).

a. si c) ma

b. çku d) hemus

4. Boşi sva opşit.

A : Si Arte gegodzin-i?

B : _____.

a. Var, si Arte gemodzin.

b. Ho, ma Arte gegodzin.

c. Var, hemus Arte gyodzin.

d. Ho, ma Arte gemodzin (mcoxons).

5. Tudeni ziťapeşi Turkuri çarit.

a. bere : _____

b. oxorca : _____

c. ķoçi : _____

d. dogurale : _____

e. magurale : _____

g. bozo (ķulani) : _____

Lazuri Doviguram

6. Oķosinapus na ren boşi sva opşit.

A : _____?

B : Ma Arte gemodzin (cemodzun, mcoxons).

a. Si mu ikum?

b. Si so ulur?

c. Si mu gegodzin (gcoxons)?

d. Si sonuri (nakonuri) ore?

7. Oķosinapus na ren boşi sva opşit.

Şana : Guriş xelate, Arte!

Arte : _____.

a. So ore?

b. Mu ikum?

c. Guriş xelate, Şana!

d. Ma vulur.

8. Si _____ gegodzin (gcoxons).

a. so b. ma c. mi d. Şana

9. Si biçi ore-i?

a. Ho, ma biçi var vore.

b. Ho, ma biçi ore.

c. Var, ma biçi vore.

d. Ho, ma biçi vore.

10. Boşi sva opşit.

A : Si giçini dido vixeli.

B : Ma-ti si giçini _____.

a. var moxeli b. var ixelare

c. Mi ixelu? d. dido vixeli

11. Tkva, Şana do Arte _____.

a. gemodzin b. gegodzin

c. gemodzinan d. gegodzinan

12. Si bozo _____ ?

a. vore-i b. ore-i

c. renan-i d. ren-i

13. Boşi sva opşit.

A : Si dogurale ore-i?

B : Var, ma dogurale _____ vore.

a. ren b. var

c. -i d. Xopuri

14. Ma _____ vore.

a. ќaite c) biçi

b. ќaoba d) gemodzin

14. "Ќai: iyi" so muço iziten?

a. Atinuri : vorsi

b. Arťaşenuri : _____

c. Vitzuri : _____

d. Arkaburi : _____

e. Xopuri : _____

f. Çxaluri : _____

15. Si _____ gegodzin?

a. ma b. mi

c. mu d. so

16. Tudeni ziťapeşi didoba mu ren?

a. bere : berepe

b. badi : _____

c. dida : _____

d. ќuçxe : _____

e. toma : _____

f. bozo : _____

h. çxindi : _____

İgzali-na İgzali

İgzali-na igzali
Var iyu molva-skani
Mefta mogiyonaťu
Var viçinem gza-skani

Naminepes celabi
Mçitoni porça-skani
Hayde vigzalat hayde
Si ṣḱimi do ma skani

E ḱaiği ḱaiği
Sevda-ṣkimi nak iği
Mendiği-na mendiği
Haşo mo var momiği

Anonimi Atinuri

3. UNİTE
masumani unite

MA LAZİ VORE.
(MA LAZİ BORE)

Ham unites mupe doviguraten...

- So (nak) ore?
- Sonuri (nakonuri/ sokonuri) ore?
- Ma Lazi vore.
- Ma Lazuri miçkin.
- Ma Lazuri doviguram.
- Ma Lazuri visinapam.
- Okoretsxupe do tzanape.

3.1 Oḱosinapu ipti iucit (işḱinit, isiminit), uḱule iḱitxit.

Badepek ḱave avlas doxedes do artiḱati-ḱala isinapaman.

Çemalina : Hus (huy, atzi, hatzi) artiḱati viçinat.

Memeťina : Viçinat! E do, ma Memeťi gemodzin (mcoxons). Xopuri vore.
Sumeneçi do vit tzaneri vore.
Si mu gegodzin, si sonuri (nakonuri, sokonuri) ore?
Si naḱo tzaneri ore?

Çemalina : Ma Çema gemodzin. Noxlapsuri vore.
Ma sumeneçi do vit tzaneri vore. Ma-ti Lazi vore.

Çemalina : E do, iri (mteli) Lazi oret do Lazuri giçkinan-i (gişḱunan-i)?

Memeťina : Mtelis ḱai uçkin (İris vorsi var uşḱunan). Lazuri berobas dovigurit.
Ama, çku ḱai miçkinan (şḱu vorsi mişḱunan) do visinapamt.

NOĞAPE-ÇKUNİ VİÇİNAT

1
Atina

2
Arťaşeni

3
Vitze

4
Arkabi

5
Xopa

6
Boçxa

7
Batumi

8
Vica

giçkitan gişkutan

Yer gösteren ek "-s" : yer isimlerinin sonuna eklediğinde, birşeyin nerede bulunduğunu ya da eylemin nerede yapıldığını bildirir. Bu yerleşim yeri olabileceği gibi herhangi bir mekan da olabilir.

Örnek:

A : Si so ore (nak ore)? *Sen neredesin?*

1. Atina → Atinas *(Pazar'da)*
2. Arťaşeni → Arťaşenis
3. Vitze → Vitzes
4. Arkabi → Arkabis

1. Xopa → Xopas
2. Batumi → Batumis
3. Mṕoli → Mṕolis
4. Noğedi → Noğedis

Ma Arkabis vore. Si so ore?

Xela ƙaoba!
Çku (şku) Mpolis voret.
Tkva so oret?

3.2 Boşi svalepe opşit.

1. Şana Ankaras___ ren.
2. Ma Atina____ vore.
3. Tkva Arťaşeni___ oret.
4. Arte Mpoli____ ren.
5. Si Vitze____ ore.
6. Arte do si Rize___ oret.

3.3 Tudeni ƙitxalapes cuğaři meçit (Ho/ Var).

- Si Xopas ore-i?
  Ho, ma Xopas vore.
  Var, ma Xopas var vore.

1. Bozo Arkabis ren-i? _____ (ho)
2. Si Atinas ore-i? _____ (var)
3. Si Batumis ore-i? _____ (ho)
4. Şana Batumis ren-i? _____ (var)
5. Gubazi Batumis ren-i? _____ (ho)
6. Çku (şku) Batumis voret-i? _____ (var)

Ma Arkaburi vore. Si sonuri ore?

Xela ƙaoba!
Ma Mira gemodzin.
Çxaluri vore.
Si sonuri ore?

giçkitan gişkutan

Lazcada "sonuri (nakonuri, sokonuri)" soru kelimesi ile bir kimsenin nereli olduğu sorulur.

Xela ƙaoba, Mira!
Ma Vildani gemodzin.
Atinuri vore. Si sonuri ore?

giçkitan gişkutan

Lazcada köy, kasaba adlarının sonuna -eri eki konarak Rizeli, Ahavili, Hopalı örneklerindeki gibi "nereli" sorusuna cevap olabilecek isimler türetilir.

1.	Atina	→ Atinuri	1.	Xopa	→ Xopuri
2.	Arťaşeni	→ Arťaşenuri	2.	Batumi	→ Batumuri
3.	Vitze	→ Vitzuri	3.	Mp̌oli	→ Mp̌oluri
4.	Arkabi	→ Arkaburi	4.	Londra	→ Londranuri

3.4 Parantezi doloxeni ziťape ixmarit do ƙitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Si sonuri ore? (Atina) Ma Atinuri vore.
2. Nana sonuri ren? (Arkabi) _____
3. Ǩoincişi Kyazimi sonuri ren? (Xopa) _____
4. Helimişi Xasani sonuri ren? (Xopa) _____
5. Tzitaşi İskenderi sonuri ren? (Vitze) _____

Helimişi Xasani
1907 - 1976

3.5 Tudeni oƙosinapu iƙitxit. Uƙule (uƙai) boşi svalepe opşit.

A : Xela ƙaoba!

B : Xela ƙaoba!

A : Sonuri ore?

B : Vitzuri vore. Si sonuri ore?

A : Ma Atinuri vore.

A : Xela ƙaoba!

B : Xela _____!

A : _____ ore?

B : Vitzuri _____. Si _____ ore?

A : Ma _____ vore.

3.6 NENATE : Tude, ƙoçepeşi coxo do sonuri na renan çareri ren. Ǩoçepe sonuri na renan (onan) artisƙatis uƙitxit.

Silvia	- Alamanuri	Edit Piaf	- Frenguri
Mr. Blair	- İngilteruri	Betty	- Ameriƙanuri
Carlos	- İtalyanuri	Gubazi	- Arƙaburi
Tenda	- Vitzuri	Ǩatza	- Arťaşenuri
Şana	- Çxaluri	Befa	- Dutxuri

A : Ǩatza sonuri ren (nakonuri on/ sokonuri on)?

B : Ǩatza Arťaşenuri ren.

Ma Lazi vore (Ma Lazi bore).

1

Lazi

2

Kortu

3

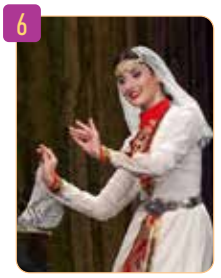
Mergeli

4

Turki

5

Sumexi

6

Abaza

7

Xorumi

8

Çerḱezi

3.7 Tudeni boşi svalepe eluvelun ziťate opşit.

A		B	
1.	Ma Lazi vore.	1.	Si Lazi _____.
2.	_____ Kortu renan.	2.	Hem Kortu _____.
3.	_____ Margali var oret.	3.	Ma Margali var _____.
4.	_____ Turki renan.	4.	Hentepe Turki _____.
5.	_____ Sumexi ren-i?	5.	Si Sumexi _____.
6.	_____ Lazi var voret.	6.	Şana Lazi var _____.
7.	_____ Xorumi var renan-i?	7.	Ma Xorumi var _____.
8.	_____ Sumexi var voret-i?	8.	Si Sumexi var _____.

Ma Lazuri miçkin.

NENAPEŞİ LAZURİ COXOPE (YOXOPE)

giçkitan
giṣkutan

Lazcada, millet isimlerinin sonuna -uri eki getirilerek o millete ait dil adı yapılır.

- Lazi : *Laz* Lazuri: *Lazca*
- Turki: *Türk* Turkuri: *Türkçe*

- **Lazi : Lazuri** *Lazca*
- **Turki : Turkuri** *Türkçe*
- **Kortu : Korturi** *Gürcüce*
- **Mergeli : Mergeluri** *Megrelce*
- **İngilizi : İngilizuri** *İngilizce*

3.8 Tablos otzḱedit (otzedit, tsadit) do “uçkin/ uṣḱun” fiili kodigurit.

Ma	**Lazuri**	miçkin (miṣḱun).
Si		giçkin (giṣḱun).
Hemus (himus, heyas, iyas)		uçkin (uṣḱun).
Çku (ṣḱu)		miçkinan (miṣḱunan).
Tkva		giçkinan (giṣḱunan).
Hentepes (hinis)		uçkinan (uṣḱunan).

3.9 Tudeni cumlepes na ren (A, B) boşi svalepe opşit.

A

1. ___Si___ Turkuri giçkin-i?
2. _____ Lazuri miçkin.
3. _____ Mergeluri uçkinan.
4. _____ Rusuri giçkin.
5. _____ Korturi uçkin.
6. _____ İngilizuri miçkinan.

B

1. Ma Lazuri ___miçkin___.
2. Si Lazuri _____.
3. Çku Lazuri _____.
4. Hemus Lazuri _____.
5. Tkva Lazuri _____.
6. Hentepes Lazuri _____.

3.10 Evulis otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit (Ho/Var).

1. Si Lazuri giçkin-i? ___Ho, (ma) Lazuri miçkin.___
2. Hemus Lazuri uçkin-i? _____
3. Şanas Lazuri uçkin-i? _____
4. Si Turkuri giçkin-i? _____
5. Artes Turkuri uçkin-i? _____
6. Çku Turkuri miçkinan-i? _____

3.11 NENATE : Tudeni ḱitxalape sinifis artiḱatis uḱitxit.

1. Si nam nena giçkin (gişḱun)?
2. Arte, si nam nena giçkin (gişḱun)?
3. Tanu, si nam nena giçkin (gişḱun)?

Ma Lazuri doviguram (dobiguram, viguram).

giçkitan
giş̌kutan

Ma
Lazuri doviguram. Si?

doviguram : öğreniyorum.

Ma	Lazuri	doviguram.
Ben Lazca öğreniyorum.		
Si	Lazuri	diguram.
Hemuk	Lazuri	digurams.
Çku (şku)	Lazuri	doviguramt.
Tkva	Lazuri	diguramt.
Hentepek (hinik)	Lazuri	diguraman.

"doviguram" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) sonuna -k eki gelir.

3.12 Evulepes otzk̆edit do boşi svalepe opşit.

A

1. Ma Lazuri doviguram.
2. Hentepek (Hinik) Lazuri _____.
3. Şanak Mergeluri _____.
4. Si Korturi _____.
5. Hemuk Turkuri _____.

B

1. Hemuk digurams.
2. _____ doviguram.
3. _____ diguram.
4. _____ diguramt.
5. _____ diguraman.

3.13 NENATE : Tudeni k̆itxalape artik̆atis uk̆itxit.

1. Si Lazuri diguram-i?
2. Hemuk (Amedik, Şanak, ...) Lazuri digurams-i?

Ma Lazuri visinapam (bğarğalap, biṗaramitam, vixaṗar).

giçkitan
gişkutan

İskender Tzitaşi gemodzin.
Ma Lazuri visinapam.
Si?

visinapam : konuşuyorum.

Ma	Lazuri	visinapam.
Ben Lazca konuşuyorum.		
Si	Lazuri	isinapam.
Hemuk	Lazuri	isinapams.
Çku (şku)	Lazuri	visinapamt.
Tkva	Lazuri	isinapamt.
Hentepek (hinik)	Lazuri	isinapaman.

"doviguram" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) sonuna -k eki gelir.

3.14 Evulepes otzḱedit do boşi svalepe opşit.

A

1. Ma Lazuri _____visinapam_____.
2. Hentepek (Hinik) Lazuri _____.
3. Şanak Mergeluri _____.
4. Si Korturi _____.
5. Hemuk Turkuri _____.

B

1. _____Hemuk_____ isinapams.
2. _____ visinapam.
3. _____ isinapam.
4. _____ isinapamt.
5. _____ isinapaman.

3.15 NENATE : Tudeni ḱitxalape artiḱatis uḱitxit.

1. Si Lazuri isinapam-i?
2. Hemuk (Amedik, Şanak, ...) Lazuri isinapams-i?

Lazuri ǰkoretsxat: Ar, jur, sum...

1) Lazcada 1 ile 10 arasındaki sayılar aşağıdaki gibidir.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ar	jur	sum	otxo	xut	aşi	şkit	ovro	çxoro	vit

2) 10'dan sonraki sayılar, 10 sayısına 1-9 arasındaki sayıların eklenmesi ile elde edilir.

Viťoar 11 (vit do ar)

viťojur 12 (vit do jur)

11	12	13	14	15
viťoar	viťojur	Viťosum	viťootxo	viťoxut
16	**17**	**18**	**19**	**20**
Viťoaşi	viťoşkit	viťoovro	viťonçxoro	eçi

3) 21'den 40'a kadar olan sayılar, 20 sayısına 1 ile 19 arasındaki sayılar eklenerek oluşturulur. 20 ile, eklenen sayı arasına "ve" anlamına gelen "do" bağlacı konur.

21	**30**	**31**	**40**	**45**
eçi do ar	eçi do vit	eçi do viťoar	jureneçi	jureneçi do xut

4) 40, 60 ve 80 sayıları, 20'nin 2, 3 ve 4 ile çarpımıdır.

- jureneçi = 40 (2 tane 20)
- sumeneçi = 60 (3 tane 20)
- otxoneçi = 80 (4 tane 20)
- otxoneçi do vit = 90 (4 tane 20 ve 10)

50	**55**	**60**	**70**
jureneçi do vit	jureneçi do viťoxut	sumeneçi	sumeneçi do vit
80	**81**	**90**	**91**
otxoneçi	otxoneçi do ar	otxoneçi do viť	otxoneçi do viťoar
100	**200**	**210**	**1000**
oşi	juroşi	juroşi vit	şilya

3.16 Ǩoretsxape iḱitxit do mu na ren doçarit.

1. eçi do viťosum : 33
2. jureneçi do viťoxut : _____
3. sumeneçi do viťovro : _____
4. otxoneçi do jur : _____
5. sumeneçi do xut : _____
6. eçi do vit : _____
7. eçi do otxo : _____
8. otxoneçi do çxoro : _____
9. jureneçi do jur : _____
10. juroşi eçi do xut : _____

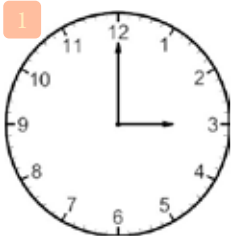
3.17 Boncape do raƙamepe oƙozemcit.

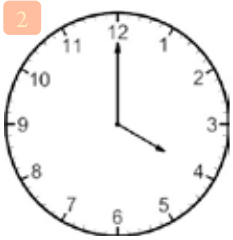
1.	ar	40
2.	viťojur	1
3.	eçi	60
4.	eçi do xut	25
5.	jureneçi	12
6.	jureneçi do sum	43
7.	sumeneçi	20
8.	oşi	100
9.	xutoşi	340
10.	jurşilya viťoşƙit	2017

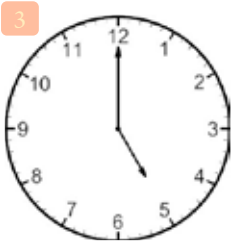
3.12 Raƙamepe mu renan doçarit.

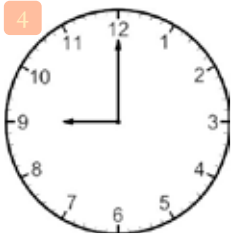
1.	10	vit
2.	15	
3.	20	
4.	35	
5.	40	
6.	42	
7.	50	
8.	60	
9.	750	
10.	250	

3.18 Nam saaťis voret? Tudeni saaťepes otzƙedit do çarit.

1

2

3

4

1. Saaťi sum (sumi) ren.

2. Saaťi _____ ren.

3. _____

4. _____

Ma eçi tzaneri vore. Si naḱo tzaneri ore?

Ma eçi tzaneri vore.
Si naḱo tzaneri ore?

giçkitan gişkutan

1) Lazcada bir kişinin yaşını ifade etmek için "tzaneri" kelimesi kullanılır.

2) "**Naḱo** ya da **muḱu**" kelimesi nekadar anlamına gelir.

A: Naḱo tzaneri ore? *Kaç yaşındasın?*

B: Eçi tzaneri vore. *Yirmi yaşındayım.*

3.19 Çarape iḱitxit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1

Ma Şana gemodzin.
22 tzaneri vore.

A: Şana naḱo tzaneri ren?

B: _____

3

Ma Meciṫi gemodzin.
85 tzaneri vore.

A: Meciṫi naḱo tzaneri ren?

B: _____

2

Ma Medea gemodzin.
25 tzaneri vore.

A: Medea naḱo tzaneri ren?

B: _____

4

Ma Tanu gemodzin.
1 tzaneri vore.

A: Tanu naḱo tzaneri ren?

B: _____

3.20 Çarape iḱitxit do artiḱati-ḱala oḱozemcit.

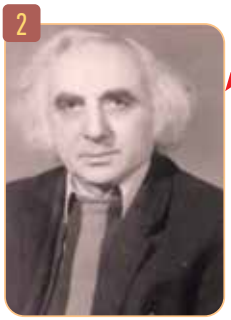
1

a

Xela Ǩaoba! Ma badi ḱoçi vore. Sumeneçi do çxoro tzaneri vore. Xasani gemodzin. Xopuri Lazi vore. Dido ḱai Lazuri miçkin (opşa vrosi Lazuri mişḱun). Ma p̌anda Lazuri visinapam. Ǩaite vidzirat!

2

b

Xela Ǩaoba! Ma otxoneçi tzaneri dida vore. Ayşe gemodzin. Atinuri Lazi vore. Turkuri-ti miçkin ama Lazuri dido ḱai miçkin (Turkuri-ti mişḱun ama Lazuri opşa vorsi mişḱun). Ma p̌anda Lazuri visinapam. Muşeni-ki Lazuri dido maoropen.
Çkva ḱaite!

3

c

Xela ḱaoba! Ma bozo vore do eçi do xut tzaneri vore. Derya gemodzin (cemodzun, mcoxons). Sarp̌uri Lazi vore. Lazuri ḱai var miçkin. Ağani doviguram. Ama, Turkuri dido ḱai miçkin. Si Lazuri giçkin-i? Vana ağani diguram-i?
Guriş Xelate!

3.21 Hatzi (atzi, hus, huy) skani şeni si çari. Si mi ore? Mu gegodzin? Naḱo tzaneri ore? Sonuri ore? Lazuri giçkin-i?

Xela ḱaoba! Ma .....

3.22 Tudeni tesťi opşit.

1. Medeas İngilizuri _____.

   a. miçkin b. giçkin

   c. uçkin d. uçkinan

2. Ayşe : _____ ore?

   Murat : Arkaburi vore.

   a. mu b. sonuri (nakonuri, sokonuri)

   c. mi d. mundes

3. Ma _____tzaneri vore.

   a. bere b. eçi

   c. ќoçi d. bozo

4. Ma Mergeli vore do Turkuri ќai _____ miçkin.

   a. var b. do c. eçi d. ar

5. Tena _____ ren.

   a. Xopa b. Batumi

   c. Arťaşenuri d. Vitze

Lazuri Doviguram

6. Arte do Şana sonuri _____?

   a. ren b. vore c. ore d. renan

7. Si Arќaburi _____ ?

   a. oret-i b. vore-i

   c. ren-i d. ore-i

8. _____ Lazi var voret.

   a. si b. ma c. çku d. tkva

9. Tudeni cumleşi ќitxala mu ren?

   A : _____ ?

   B : Lazuri miçkin.

   a. Mergeluri giçkin-i?

   b. Mergeluri miçkin-i?

   c. Lazuri miçkin-i?

   d. Lazuri giçkin-i?

10. **Arte** : Si _____ ore?

    Tenda : Ma, jureneçi tzaneri vore.

    a. eçi b. naќo tzaneri

    c. kovore d. mi vore

UÇA BİÇİ

Daçxurişi xeneri, hoyar hoyar
Uça tolepe-skani
Uça biçi, uça tolepe-skani

Ağan çoxa dziďḱaten, hoyar hoyar
Xoronam mani mani
Uça biçi xoronam mani-mani

Firali re belli ren, hoyar hoyar
Gitanun yağdanluği
Uça biçi gitanun yağdanluği

Meťḱoçi monḱa gavu, hoyar hoyar
Meşiniş ťavarcuği,
Uça biçi, meşiniş ťavarcuği
Si eḱo mod megomskun, hoyar hoyar
He sirmali başluği,
Uça biçi, he sirmali başluği

Şkas mutu ren gogoťḱun, hoyar hoyar
Ağani fişeḱluği,
Uça biçi ağani fişeḱluği

Helimişi Xasani

4. UNİTE
maotxani unite

ÇKUNİ OCAĞİ
(ŞKUNİ OCAĞİ)

Ham unites mupe doviguraten...

- Çkuni ocağişi nca
- Arteşi ğapu
- Ma nandidi miyonun
- Çkimi, skani, muşi
- Ma da-çkimi maoropen

4.1 Tudeni oķosinapu işķinit (iucit, isiminit) do uķule iķitxit.

Hatzi (atzi, hus, huy) Leťa do Loyak ocaği-nişi şeni isinapaman (ilaķirdaman, iþaramitaman, ğarğalaoan, ixaþaran). Meviucat (vişķinat, visiminat).

Loya : Muçoʼre, Leťa?
Leťa : Ķai (vorsi) vore, si muçoʼre, Loya?
Loya : Ma-ti ķai vore. Nana do baba-skani muço renan?
Leťa : Nana do baba-çkimi-ti ķai renan (vrosi onan).
Loya : Cuma giyonun-i (giqoun-i)?
Leťa : Var, ma cuma var miyonun (miqoun) ama da miyonun.
Loya : Dido ķai. Ma-ti ar da komiyonun.
Leťa : E do, da-skani magurale ren-i?
Loya : Ho, magurale ren. Hemus Lazuri uçkin (uşķun) do İngilizuri digurams.
Leťa : Dido ķai. Ma-ti Lazuri miçkin (mişķun).
Loya : Lazuri dido mskva nena ren.
Leťa : Miçkin... Guriş xelate, Loya!

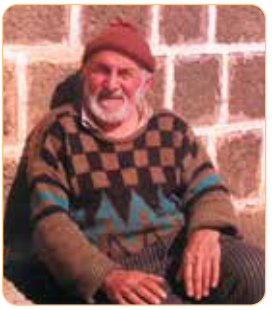
ZİŤAPE

digurams : *öğreniyor*
miçkin : *biliyorum*
uçkin : *biliyor*

4.2 Tude na ren, çkuni (şḱuni, çkini) ocağişi ncas otzḱedit.

ÇKUNİ (ŞḰUNİ) OCAĞİŞİ NCA

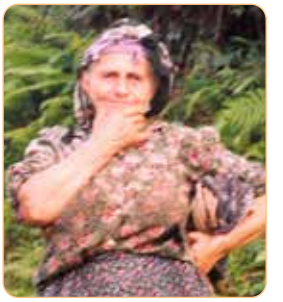
İsmatza

ṕaṕu

=

Eze

nandidi

Ecu

dadi

İbatza

cumadi

Cemilina

baba

=

Befa

nana

Şana

eksale

Tanura

eksale

Tenda

da

Misa

MA

Arte

cuma

4.2 Resimepeşi tude çarit, mi mu ren.

1

ďaďu

2

3

4

2

5

4.3 Çkuni ocağişi ncas otzkedit (4.2) do boşi svalepe opşit.

1. İsmatza ďaďu ren.
2. Asiyetza _____ ren.
3. Ayşetza _____ ren.
4. Ecu _____ ren.
5. Tenda _____ ren.
6. Befa _____ ren.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri
didi	bedi	nandidi	nandidi
dai	dai	cumadi	cumadi
bulaşi bere	eksale	eksale	eksale

Ma Arteşi ƥaƥu vore. Si mi ore?

Ma bereşi ƥaƥu vore.
Cemili gemodzin.

1) "**-şi**" eki, bir şeyin kime veya neye ait olduğunu belirtir.
Örn. Amedişi bere. *Ahmet'in çocuğu.*

2) "**mi**" kim anlamına gelen soru kelimesidir.
Örn. Si mi ore? *Sen kimsin?*

3) "**mişi**" kim anlamına gelen soru kelimesidir.
Örn. Si mişi bere ore? *Sen kimin çocuğusun?*

- Arteşi : *Arte'nin*
- **Arteşi mota** : *Arte'nin torunu*
- **Arteşi ƥaƥu** : *Arte'nin dedesi*
- **Arteşi bere** : *Arte'nin çocuğu*

4.4 Çkuni ocağişi ncas otzkedit do cumle tzori ren-na "ho", vana "var" çarit.

1. Eze nandidi ren. HO
2. Eze Tendaşi nandidi ren. _____
3. İsmatza Befaşi ƥaƥu ren. _____
4. İsmatza Arteşi ƥaƥu ren. _____
5. Ecu, Misa do Tendaşi dadi ren. _____

4.5 Turkuri ziťapeşi Lazuri-muşi doçarit.

dede	: ƥaƥu	amca, dayı	: _____
büyükanne	: _____	kuzen	: _____
anne	: _____	teyze, hala	: _____
erkek kardeş	: _____	kız kardeş	: _____

Ma nandidi miyonun (miqoun, miqonun).

giçkiťan
giṣḱuťan

Ma
nandidi miyonun.

miyonun (miqoun, miqonun) ifadesi "canlı (ya da hareket edebilen) bir varlığa sahibim" anlamına gelir.

Ma	nana miyonun	(miqoun).
Si	nana giyonun	(giqoun).
Hemus	nana uyonun	(uqoun).
Çku (ṣḱu)	nana miyonunan	(miqonuan).
Tkva	nana giyonunan	(giqonuan).
Hentepes (hinis)	nana uyonunan	(uqonuan).

Bu fiilin (miyonun) kullanıldığı cümlede 3. şahıslar (hem, hentepe, Şana) sonuna -s eki alır.

4.6 Tudeni ťitxalapes cuğaṗi meçit (ho/ var).

- Si nana giyonun-i (giqoun-i)?

Ho, ma nana miyonun (miqoun).

Var, ma nana var miyonun (miqoun).

1. Si cuma giyonun-i (giqoun-i)? _____ (ho)
2. Si da giyonun-i (giqoun-i)? _____ (var)
3. Şanas ṗaṗu uyonun-i (uqoun-i)? _____ (var)
4. Si nandidi giyonun-i (giqoun-i)? _____ (ho)
5. Hemus dadi uyonun-i (uqoun-i)? _____ (ho)
6. Si cumadi giyonun-i (giqoun-i)? _____ (var)

4.7 NENATE : ƙitxalapes cuğaƿi meçit.

1. Si ƿaƿu giyonun-i? Naƙo tzaneri ren?

2. Si nana giyonun-i? Naƙo tzaneri ren?

3. Si cuma giyonun-i? Naƙo tzaneri ren?

4. Si da giyonun-i? Naƙo tzaneri ren?

4.8 NENATE: Artiƙatis uƙitxit. Meçameri ziťape ixmarit.

Ma nana miyonun.
Si mi giyonun?

ƿaƿu	baba	cuma	da
cumadi	dadi	eksale	nandidi

Ƙitxala : Si mi giyonun (giqoun)?

Cuğaƿi : Ma da miyonun (miqoun).

4.9 Evulis na ren steri Lazuri cumlepe getzopxit (cetzopxit, getzipxit).

1. Ma nana miyonun (miqoun). Si nana giyonun-i? _____ (nana)
2. Ma _____ (baba)
3. Si _____ (da)
4. Hemus _____ (cuma)
5. Tkva _____ (ƿaƿu)
6. Ma _____ (nandidi)

Nana-çkimis Ayşe gyodzin (codzun, coxons).

giçkiťan
gişḱuťan

Ham dida nandidi-çkimi ren.

Lazcada "benim, senin, onun, ... şeklinde ifade edilen iyelik sıfatları aşağıdaki gibidir.

- Ma → çkimi (şḱimi)
- Si → skani
- Hem (heya, iya) → muşi
- Çku (şḱu, çkin) → çkuni (şḱuni, çkini)
- Tkva (ťḱva) → tkvani
- Hentepe (hini) → nişi

4.10 Hatzi (hus, huy), 4.1 numeroni oḱosinapus otzḱedit do boşi svalepe opşit.

1. İsmatza ǎpǎu-çkimi_____ ren.
2. Cemilina baba-_____ ren.
3. Befa nana-_____ ren.
4. Tenda da-_____ ren.
5. Arte cuma-_____ ren.
6. Tanura eksale-_____ ren.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri
şḱimi	şḱimi	çkimi	çkimi
şḱuni	şḱuni	çkuni	çkini
ťḱvani	ťḱvani	tkvani	tkvani

4.11 NENATE : Tudeni ziťape ixmarit do artiķatis uķitxit “Si mi giyonun?”

nana	baba	cuma	da	cumadi
ďaďu	nandidi	eksale	bere	dadi

4.12 Tudeni çara iķitxit (tkvit, golionit) do tkva-ti çarit.

Ma Xasani gemodzin. Hatzi sumeneçi tzaneri vore. Otxo bereşi baba do aşi motaşi ďaďu vore. Jur biçi do jur bozo miyonun. Ar biçi-çkimis ar bozo uyonun do majura biçi-çkimis-ti jur bozo uyonun. Ar bozo-çkimis bere var uyonun ama majura bozo-çkimis sum biçi uyonun.
Hatzi tkva çarit. Tkva vana baba-tkvanis naķo bere do mota uyonun?

Ma _____

_____

_____

_____

_____

_____

4.13 4.1 numeroni oķosinapu iķitxit do tzori cumle şeni ho, vana var çarit.

1. çkimi / Arte / ren / cuma Arte cumadi-çkimi ren.
2. çkimi / İsmatza / baba / ren _____
3. nandidi / Asiyetza / çkimi / ren _____
4. ren / Ecu / çkimi / nana _____
5. cumadi / Cemilina / çkimi / ren _____
6. Tenda / çkimi / ren / da _____

4.14 Evulis otzķedit do tudeni boşi svalepe opşit.

1. Nana-çkimişi nana nandidi-çkimi ren.
2. Baba-çkimişi nana _____ ren.
3. Nana-çkimişi baba _____ ren.
4. Dadi-çkimişi bere _____ ren.
5. Nana-çkimişi cuma _____ ren.
6. Cumadi-çkimişi bere _____ ren.

4.15 NENATE : Tudeni ķitxalapes cuğaþi meçit.

1. Nana-skanişi nana mi-skani ren?
2. Baba-skanişi nana mi-skani ren?
3. Baba-skanişi cuma mi-skani ren?
4. Dadi-skanişi bere mi-skani ren?
5. Cumadi-skanişi bere mi-skani ren?

Ma da-çkimi maoropen (malimben, p̆qorop, p̆orom).

giçkiťan
giśkuťan

Ma, da-çkimi maoropen.

maoropen (malimben, p̆qorop, p̆orom) : seviyorum

Ma	da-çkimi	maoropen.
Si	da-skani	gaoropen.
Hemus (himus, heyas, iyas)	da-muşi	aoropen.
Çku (śku)	da-çkuni	maoropenan.
Tkva	da-tkvani	gaoropenan.
Hentepes (hinis)	da-nişi	aoropenan.

4.16 Tudeni kitxalapes cuğaṕi meçit (ho/ var).

1. Si cuma-skani gaoropen-i? Ho, ma nana-çkimi maoropen. (ho)
2. Si da-skani gaoropen-i? _____ (var)
3. Şanas p̆aṕu-muşi aoropen-i? _____ (var)
4. Si nandidi-skani gaoropen-i? _____ (ho)
5. Hentepes (hinis) cumadi-nişi aoropenan-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

- aoropen : Arte Tenda'yı seviyor. *Arte(s) Tenda aoropen.* [Arťaşeni - Vitze]
- oroms : Arte Tenda'yı seviyor. *Artek Tenda oroms.* [Arkabi]
- qorops : Arte Tenda'yı seviyor. *Artek Tendas qorops.* [Hopa]
- alimben : Arte Tenda'yı seviyor. *Artes Tendas alimben.* [Atina]

4.17 okuxu Tudeni çara ipti iucit (işkinit, isiminit), uĸule iĸitxit.

İRDENİŞİ OCAĞİ

İrdeni Çxaluri Lazi ren do Çxalas skidun. Hemus didi ocağı uğun. Hemus nana, baba, cuma, da, nandidi do ƥaƥu uyonun. Hatzi (hus) İrdenik ocağı-muşi moçinapanen.

Xela ĸaoba!

Ma İrdeni gemodzin. Ham resimis ocağı-çkimi goçinapaten. Çkimi ocağı didi ren. Nana-çkimis Liva gyodzin do jureneçi tzaneri ren. Baba-çkimi jureneçi do jur tzaneri ren do Cordani gyodzin. Ar da do ar cuma miyonun.

Da-çkimi Loya vitoxut tzaneri ren. Cuma-çkimis Ruba gyodzin. Ruba vit tzaneri ren. Ma, da do cuma-çkimi dido maoropen. Ƥaƥu-çkimi Mapa gundze ar ĸoçi ren. Nandidi-çkimi Purki-ti dido mskva oxorca ren. Hentepe badi do dida renan.

Cumadi-çkimi nana-çkimişen didi ren. Dadi-çkimi nana do baba-çkimişen çuŧa ren.

Ma ocağı-çkimi dido dido maoropen. Hentepe-ĸala (Hini-şĸala) dido xeleri vore.

AĞANİ ZİŤAPE

- badi : yaşlı erkek
- ŧutsa : sıcak
- -na : eğer, ise
- dida : yaşlı kadın
- -ĸala (-şĸala) : birisi ile
- gundze : uzun
- -şen : -dan, -den
- xeleri : sevinçli, mutlu
- mskva : güzel
- didi : büyük

4.18 Tudeni ziťapes otzḱedit. Tkvani opuťes muço itkven doçarit.

1. gyodzin
   a. codzun ✓
   b. ucoxams
   c. coxons ✓

2. miyonun
   a. miçkin
   b. miqoun

3. maoropen
   a. ǒorom
   b. ǒqorop
   c. miçkin
   d. malimben

4. çuťa
   a. tzulu
   b. tzuťa
   c. mitxa
   d. çiťa

5. ren
   a. on
   b. yen
   c. en
   d. ‘n
   f. moro

6. nandidi
   a. bena
   b. didi nana
   c. mi

7. oxorca
   a. xordza
   b. bozo
   c. oxorza

8. çkimi
   a. şḱimi
   b. şḱuni

4.19 NENATE : “İrdenişi Ocağı” coxoni çara (4.17) iḱitxit do cuğaǐi meçit.

1. İrdenişi nanas mu gyodzin?
2. İrdenişi baba naḱo tzaneri ren (on)?
3. Cuma vana da uyonun-na naḱo tzaneri renan?
4. İrdenis mi dido aoropen?
5. İrdenişi ǒaǔu muperi ḱoçi ren?
6. İrdenis dadi vana cumadi uyonun-i?
7. İrdeni mi-ḱala dido xeleri ren?
8. Si mipe giyonun? Mu gyodzinan? Naḱo tzaneri renan?

4.20 Tudeni boşi svalepe opşit.

Ma İrdeni _____. Ham resimis ocaği-çkimi goçi_____. Çkimi ocağı didi ren. Nana-_____ Liva gyodzin do jureneçi _____ ren. Ar da _____ ar cuma miyonun. Da-çkimi Loya vitoxut tzaneri ren. Cuma-çkimis Ruba _____. Ruba vit tzaneri ren. Da do cuma-çkimi dido _____. Ďapŭu-çkimi Mapa _____ ar ĸoçi ren. Nandidi-çkimi Purki-ti dido _____ oxorca ren.

Ma ocağiçkimi dido _____. Hentepe-ĸala _____vore.

4.21 NENATE : Tudeni ĸitxalapes cuğaþi meçit.

1. Nana-skanis mu gyodzin (codzun, coxons)?
2. Nana-skani naĸo (muĸu) tzaneri ren?
3. Ďapŭu-skanis mu gyodzin?
4. Ďapŭu-skani naĸo tzaneri ren?
5. Si mişi bere ore?

4.22 Hatzi (atzi, hus, huy) si ocaği-skanişi çari.

Xela ĸaoba! Ma ..... gemodzin.

4.23 Tudeni testi opşit.

1. Ma cuma var _____.

a) miyonunan b) ar

c) bere d) miyonun

2. Si _____ giyonun-i?

a) vore b) toli

c) cuma d) mişḱun

3. Ma ďaďu _____ miyonun.

a) giyonun b) Lazi

c) Lazuri d) var

4. Si mi _____?

a) vore c) giyonun (giqoun)

b) eksale d) ren

5. Nanaşi nana _____ ren.

a) da b) nandidi

c) ďaďu d) cuma

Lazuri Doviguram

6. Babaşi baba _____ ren.

a) eksale b) cumadi

c) ďaďu d) cuma

7. Nanaşi cuma mi-skani ren?

a) cumadi b) dadi

c) nana d) da

8. Nana-skanişi bozo mi-skani ren?

a) da b) cuma

c) ďaďu d) nandidi

9. Bere-skanişi ďaďu mi-skani ren?

a) nandidi b) nana

c) baba d) mota

10. Cumadi-skanişi bere mi-skani ren?

a) da b) cuma

c) cumadi d) eksale

YEŞİLİ ĶAMİYONİ

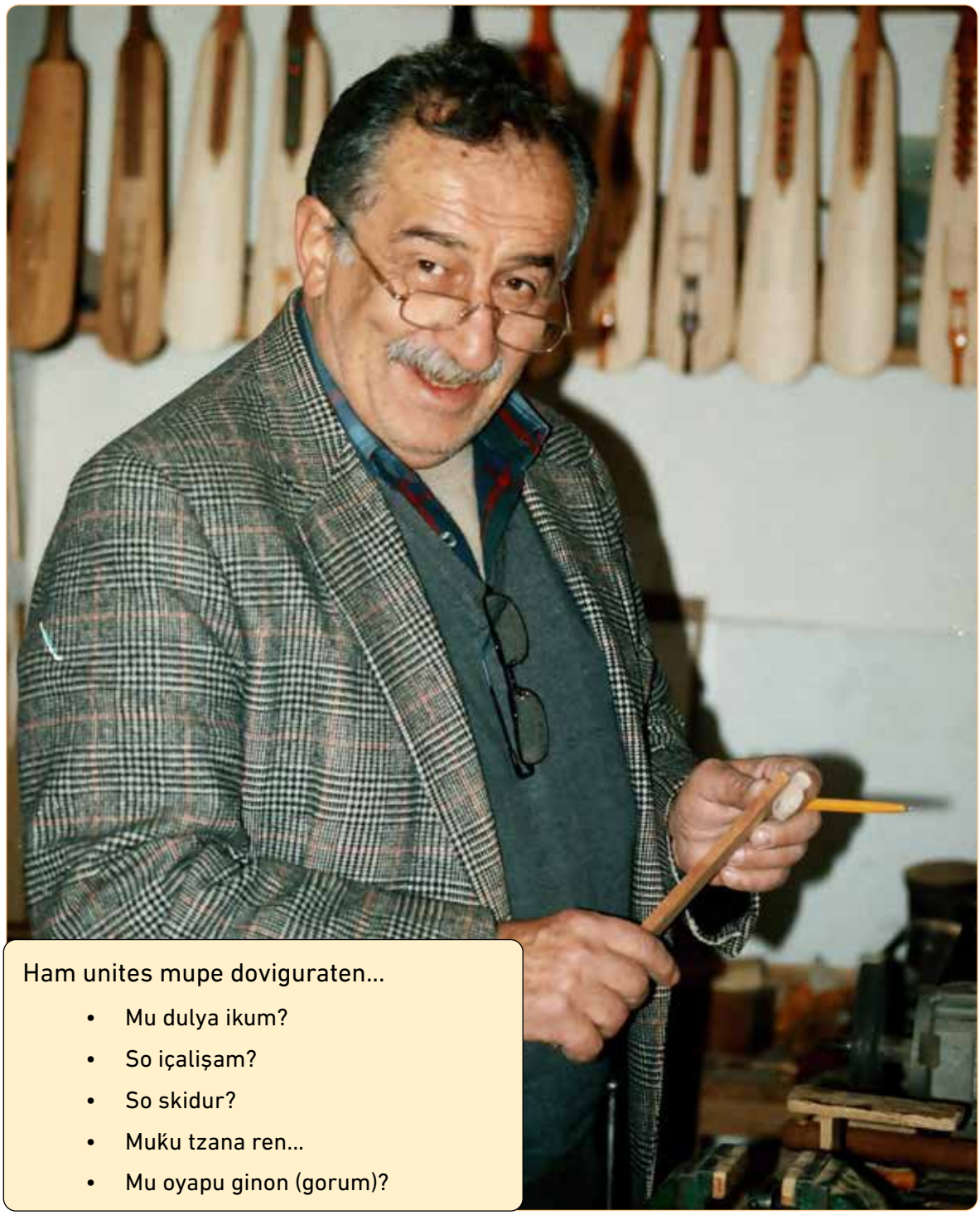
Yeşili ķamiyoni
Moxti mendemiyoni
Ma duyla var maxenen
Xanumi gomiyoni

Atinaşi minare
Bozo si eķçopare
Nana-sķanik va momçu
Baba-sķani p̌ilare

Hayde e bozomota
Avlas kocedu tuta
Giyona oxorişe
Egonkta do cegonkta

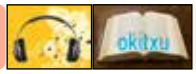
5. UNİTE
maxutani unite

MU DULYA İKUM?

Ham unites mupe doviguraten...

- Mu dulya ikum?
- So içalişam?
- So skidur?
- Muku tzana ren...
- Mu oyapu ginon (gorum)?

5.1

Tudeni oķosinapu ipti iucit, uķule iķitxit (golionit).

Şana : Xela ķaoba Arte. Muçoʼre?

Arte : Xela ķaoba Şana! Ǩai (vorsi, vrosi, xili) vore.

Şana : Mu dulya ikum, Arte?

Arte : Ma muendisi vore.

Şana : E do, so skidur, so içalişam?

Arte : Xopas pskidur do nçaişi pavriķas viçalişam. Si mu dulya ikum?

Şana : Ma-ti mabire vore.

Arte : Lazuri ibir-i?

Şana : Ho, moro! Lazuri vibir. Lazuri dido maoropen.

Arte : Yaşar Turna içinem-i?

Şana : Yaşar Turna viçinem. Arkaburi mabirale ren.
Kemençe oçandinams do Lazuri desťanepe ibirs.

Arte : Si giçini dido vixeli.

Şana : Ma-ti giçini dido vixeli. Guriş xelate!

Arte : Guriş xelate!

AĞANİ ZİŤAPE

1

madulye

2

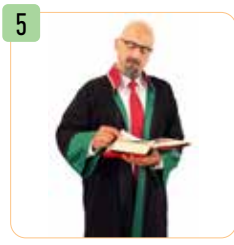
muendisi

3

maxaçke

4

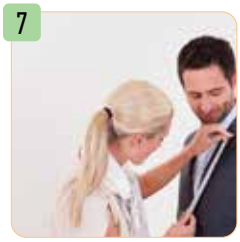
politzi

5

abuƙaťi

6

asƙeri

7

terzi

8

ťoxťori

9

piloťi

10

mağare

11

mabirale

12

maçxome

5.2 Resimi do ziťape oḱomçeşit.

1

2

3

maçare

mabirale

madulye

dogurale

maçxome

4

5

5.3 Tudeni ḱuťişi doloxe na ren ziťape dzirit do guǧarit.

maçxome

maçare

madulye

maxaçke

abuḱaťi

mabire

m	a	ç	x	o	m	e
a	b	e	r	z	a	m
ç	u	a	b	i	x	a
a	ḱ	x	a	ç	a	d
r	a	n	u	d	ç	u
e	ť	e	d	v	k	l
e	i	a	ç	a	e	y
x	m	a	b	i	r	e

5.4 Tudeni ziťape dosturesarit.

1 MAGUDAEL magudale

2 MABİRLAE _____

3 MAĆAER _____

4 MAGRUALE _____

5 ŤOXŤROİ _____

6 ABUAŤĶİ _____

7 MAUDLYE _____

DOGURALE

5.5 Tudeni cumlepes xetape renan. Dotzuranit.

1. Ma maçare ore. Ma maçare vore.
2. Şanaşi baba maçxome vore. _____
3. Nana-skani dogurale renan. _____
4. Çku madulye renan. _____
5. Hentepe bere voret. _____
6. Cuma-nişi mabire voret-i? _____
7. Cumadi-çkimişi bozo ťoxťori voret. _____
8. Da-skanişi bere maçare renan. _____

Mu dulya ikum (ikom, ikip)?

giçkiťan
gişķuťan

1

ťoxťori

Ma ťoxťori vore.
Si mu dulya ikum?

2

muendisi

Ma muendisi vore.

3

abuķaťi

Ma abuķaťi vore.

Ma mabirale vore.

4

mabirale

ikums : ... yapıyor.

- Ma dulya vikum.
  Ben iş yapıyorum.
- Si dulya ikum.
- Hemuk dulya ikums.
- Çku dulya vikumt.
- Tkva dulya ikumt.
- Hentepek (hinik) dulya ikuman.

- ikums (ikoms, ikips) fiili, 3. şahıslarda öznenin sonuna -k eki gelir.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri	Arkaburi	Xopuri
ikums	ikuy	ikums	ikoms	ikips

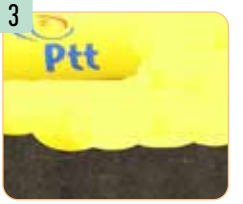
AĞANİ ZİŤAPE

1

pavriḱa

2

mektebi

3

posťaxana

4

universite

5

xasťaxana

6

ofisi

7

onťule (livadi)

8

havaalani

9

limani

giçkiťan
giṣḱuťan

"-s" eki yer isimlerinin sonuna eklediğinde eylemin nerede yapıldığını belirtir. Türkçedeki -de/-da ekine karşılık gelir. Evde, okulda, fabrikada gibi ...

Örnek:

A : Si so içalişam? *Sen nerede çalışıyorsun?*

B : Ma mektebis viçalişam. *Ben okulda çalışıyorum.*

Ma mektebis viçalişam (vitsadebur)?

Ma dogurale vore do mektebis viçalişam.

giçkitan

içalişams (itsadebun): *çalışıyor*

- Ma limanis viçalişam.
  Ben limanda çalışıyorum.
- Si limanis içalişam.
- Hemuk limanis içalişams.
- Çku limanis viçalişamt.
- Tkva limanis içalişamt.
- Hentepek limanis içalişaman.

skidun: *yaşıyor*

- Ma Xopas psikidur.
  Ben Hopa'da yaşıyorum.
- Si Xopas skidur.
- Hem Xopas skidun.
- Çku Xopas psikidurt.
- Tkva Xopas skidurt.
- Hentepe Xopas skidunan.

5.6 Parantezi doloxeni ziťape ixmarit do ķitxalapes cuğaþi meçit.

1. Baba-skanik so içalişams? (mektebi)
   Baba-çkimi mektebis içalişams.
2. Baba-skani so skidun? (Xopa)
   _____.
3. Si so içalişam? (livadi, onťule)
   _____.
4. Si so skidur? (Batumi)
   _____.
5. Cuma-skani so skidun? (Atina)
   _____.

Muku (nako) tzana ren?

Nana-skanik "muku tzana ren" pavrikas içalişams?

Nana-çkimik, xut tzana ren pavrikas içalişams.

giçkitan
gişkutan

"muku tzana ren (nako tzana ren)" yapısı bir şeyin nekadar zamandır devam ettiğini belirtmek için kullanılır.

Muku tzana ren?	*Kaç yıldır?*
Muku tuta ren?	*Kaç aydır?*
Muku ndğa ren?	*Kaç gündür?*
Muku saati ren?	*Kaç saattir?*

5.7 Tudeni kitxalapes cuğapi meçit.

1. Si muku tzana ren Ankaras skidur?
   Ma vit tzana ren Ankaras pskidur.
2. Si, muku tzana ren Lazuri giçkin?
   _____.
3. Si, muku tzana ren pavrikas içalişam?
   _____.
4. Şana, muku tuta ren Dutxes skidun?
   _____.
5. Si, muku saati ren dersi içalişam?
   _____.

5.8 Evulis otzḱedit do tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

mektebi ofisi limani onťule ḱaraḱoli xasťaxana

1. Tutaste abuḱaťi ren do vit tzana ren adliyes içalişams.
2. Ma dogurale vore do _____.
3. Arte do Şana memuri renan do _____.
4. Çku (şḱu) maçxome voret do _____.
5. Hentepe (hini) maxaçke renan do _____.
6. Ma ťoxťori vore do _____.
7. Şana do ma politzi voret do _____.

5.9 Tudeni ḱitxala do cuğaƀepe oḱozemcit (oḱomçeşit).

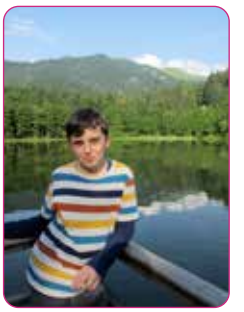
1. Mu dulya ikums?	a. Hem Atinas skidun.
2. Hemus mu gyodzin?	b. Şana gyodzin.
3. Si da giyonun-i?	c. Xasťaxanas içalişams.
4. Muḱu tzana ren ofisis içalişams?	d. Ho, ma ar da miyonun.
5. So içalişams?	e. Eçi do vit tzaneri ren.
6. Nako tzaneri ren?	f. Ťoxťori ren.
7. Şana so skidun?	g. Sum tzana

Mu oyapu ginon (Mu ovapu ginon/ mu oqvapu ginon/ muya oyapu gorum)?

Ma maçare oyapu minon.
Si mu oyapu ginon?

Ma abuƙaƫi oyapu minon.

giçkitan
gişkuƫan

1. oyapu (ovapu - oqvapu) : olmak

Fiilin mastar halidir. Bununla beraber cümlede bir başka ana fiil olmalıdır ve oyapu cümlenin ana fiilinden hemen önce kullanılır.

2. unon (=gorums) : istiyor

Unon fiilinde 3. şahıslar -s eki alır.
gorums fiilinde 3. şahıslar -k eki alır.

Ma	"	minon.
Si	"	ginon.
Hemus	"	unon.
Çku (şƙu)	"	minonan.
Tkva	"	ginonan.
Hentepes (hinis)	"	unonan.

Evulepes otzƙedit.

- Ma abuƙaƫi oyapu minon. *Ben avukat olmak istiyorum.*
- Si abuƙaƫi oyapu ginon. *Sen avukat olmak istiyorsun.*
- Şanas abuƙaƫi oyapu unon. *Şana avukat olmak istiyor.*

5.10 Tudeni ƙitxalapes cuğaƥi meçit.

1. Si dogurale oyapu ginon-i? Ho, ma dogurale oyapu minon (bgorum).

3. Hemus ƭoxƭori oyapu unon-i? _____

4. Tkva muendisi oyapu ginonan-i? _____

5. Si madulye oyapu ginon-i? _____

6. Hentepes (hinis) maçare oyapu unonan-i? _____

5.11 Parantezi doloxeni ziťape ixmarit do cumlepe getzopxit.

1. Ma dogurale oyapu (ovapu, oqvapu) minon (dogurale)?
2. Hemus _____ (ťoxťori)
3. Çku _____ (muendisi)
4. Si _____ (madulye)
5. Hentepes (hinis) _____ (maçare)
6. Şanas _____ (mabire)
7. Tkva _____ (maçxome)

5.12 Tudeni ḱitxalapes cuğaṕi meçit.

1. Artes mu oyapu (ovapu, oqvapu) unon? (Artek mu oyapu gorums?)
   Artes maçare oyapu unon. (Artek maçare oyapu gorums.)
2. Tanuras mu oyapu unon? _____
3. Evros mu oyapu unon? _____
4. Tanas mu oyapu unon? _____
5. İsmatzas mu oyapu unon? _____
6. Si mu oyapu ginon (gorum)? _____

5.13 NENATE : Artiḱatis uḱitxit, mis mu oyapu unon (mik mu oyapu gorums)?

1. Si mu oyapu ginon (gorum)?
2. Amedis mu oyapu unon (Amedik mu oyapu gorums)?

giçkitan gişkutan

Ma mektebişe vulur (bulur).

ulun: *gidiyor*

- Ma Xopaşe vulur.
  Ben Hopa'ya gidiyorum.
- Si Xopaşe ulur.
- Hem Xopaşe ulun.
- Çku Xopaşe vulurt.
- Tkva Xopaşe ulurt.
- Hentepe Xopaşe ulunan.

"vulur: gidiyorum" fiili kullanılan cümlede, 3. şahısların (hem, hentepe, Şana) yalın halde olur.
Ancak "gidilen yer (ev, okul, iş, ...)" -şe ya da -şa eki alır.

- oxorişe = oxorişa : eve
- dulyaşe = dulyaşa : işe
- Rizeşe = Rizeşa : Rize'ye

Ma mektebişe vulur.
Si so ulur?
Si-ti oxorişe ulur-i?

5.14 Evulepes otzḱedit do boşi svalepe opşit.

A	B
1. Ma oxorişe _____vulur_____.	1. __Hem__ oxorişe ulun.
2. Şana oxori__ _____.	2. _____ oxorişe vulur.
3. Si oxori__ _____.	3. _____ oxorişe vulurt.
4. Hem oxori__ _____.	4. _____ oxorişe ulur.

5.15 NENATE : Tudeni ḱitxalape artiḱatis uḱitxit.

1. Si oxorişe ulur-i? (Ho, ma oxorişe vulur. / Var, ma oxorişe var vulur.)
2. Si so ulur? (Ma logontaşe vulur.)
3. Şana so ulun? (Şana dulyaşe ulun.)

5.16 okuxu Tudeni çara ipti iucit, uķule iķitxit (golionit).

BEFAŞİ OXORİ

Befa manebape-muşi-ķala xers do hentepes oxori-muşişi usinapams.

Xela ķaoba!

Ma Befa gemodzin. Ma Atinuri vore do kyoi-çkimis (çoi-şķimis, opuťe-çkimis) pskidur. Çkuni oxoris xut şuri voret; nana-çkimi, baba-çkimi, cuma-çkimi, da-çkimi do ma. Ma viťoxut tzaneri vore. Lises magurale vore. Ar cuma miyonun. Cuma-çkimi Arte eçi do xut tzaneri ren do Coğrafyaşi dogurale ren. Berepes coğrafya dogurams. Hem, ķata ndğas mektebişe ulun.

Da-çkimis Mjora gyodzin. Hemu-ti xut tzana ren dogurale ren. Da-çkimi Samsonis skidun. Muşeni-ki, mektebi-muşi hek ren do hek içalişams.

Baba-çkimi sumeneçi tzaneri ren. Nçaişi pavriķaşen emeķli ren. Hatzi (atzi, hus, huy) soti var içalişams. Nana-çkimis Yeli gyodzin. Terzi ren do oxoris içalişams.

Çku (şķu, çkin) tağdilis opuťeşe (çoişe, kyoişa) vulurt. Nçai ptzilumt, nçai gamapçamt. Ntxiri oras-ti ntxiti ptzilumt.

Si mu dulya ikum? Si-ti tağdilis kyoişe (opuťeşe, çoişe) ulur-i?

5.17 Tudeni ziťape artiḱati-ḱala oḱozemcit.

1	2	3	4	5	6
çkuni	voret	miyonun	gyodzin	dogurale	madulye

a	b	c	d	e	f
boret	miqoun	şḱuni	işçi	codzun	mualimi

5.18 Çara iḱitxit (5.16) do cumlepe tzori ren-na “ho”, xilafi-na “var” çarit.

1. Befaşi oxoris xut şuri skidunan. Ho
2. Befa şḱit tzaneri ren. _____
3. Befaşi cumas Arte gyodzin do dogurale ren. _____
4. Befaşi cumak berepes Lazuri dogurams. _____
5. Befaşi da madulye ren do pavriḱas içalişams. _____
6. Befaşi ocağı tağdilis opuťeşe ulun. _____

5.19 NENATE : Çara otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Befaşi oxoris muḱu şuri skidun?
2. Befas da do cuma uyonun-i (uqoun-i)?
3. Mik coğrafya dogurams?
4. Befaşi cuma ḱaťa ndğas so ulun?
5. Mjora so skidun (skudun)? Muşeni?
6. Mjorak so içalişams?
7. Nçaişi pavriḱaşe mi emeḱli ren?
8. Hentepek (hinik) opuťes mu ikuman?

5.20 Tudeni resimepes otzḱedit. Mik mu ikums, oḱisinapit.

AR

JUR

5.21 Tudeni boşi svalepes tkva-ti oxori-tkvanişi çarit.

5.22 Tudeni tesťi opşit.

1. Hatzi sinifis vore do Lazuri _____ viucam (vişkinam, visimin).

a) magurale b) dogurale ✓
c) madulye d) mabire

2. Si mu dulya _____?

a) ikum b) ikums
c) vikum d) vikumt

3. Baba-çkimi _____ ren do hemuk limanis içalişams.

a) mağare b) terzi
c) politzi d) mazuğale

4. Nana-skanik _____ içalişams?

a) mutxa b) mitxa
c) so d) sotxa

5. Memuri vore do _____ viçalişam.

a) Dutxe b) Noxlapsu
c) ofisis d) Çxala

6. Şana magurale ren. Mektebişe ulun do _____ var içalişams.

a) beres b) soti
c) mik d) mutxa

7. Hentepe (hini) mağare renan do oxoris _____.

a) içalişam b) içalişams
c) içalişaman d) viçalişamt

8. Çku (şku) dogurale _____ minonan.

a) oyapu b) unon
c) ťoxťori d) ginon

9. Tkva politzi oyapu _____-i?

a) minonan b) ginonan
c) unonan d) ginon

10. Da-çkimik universite___ içalişams.

a) -şe b) -te
c) -k d) -s

vibirat - bibirat - p̌ťrağudat

FURŤUNAŞE GEBULUR

Bozope (ḱulanepe)
Furtoneşa gebulur
Nena momçi mebulur

Biçepe
E bozo sḱani şeni
Panda çveri gobulur

Bozope (ḱulanepe)
Raḱanis mot geladgir
Lumçişi xvala xvala

Biçepe
Moxti mendegiyona
Muluna şḱimi ḱala

Bozope (ḱulanepe)
Va megocan e biçi
Va malen skani ḱala

Biçepe
Ubas mu mologidzin
Muço mzuğaş ḱvançala

Bozope (ḱulanepe)
Mtel dadepe hak renan
Çkva heşo var barbala

Biçepe
Ma şḱurina var miğun
Meťḱoçi bincupala

6. UNİTE
maaşani unite

XURA-ÇKUNİ

Ham unites mupe doviguraten...

- Ma mskva tolepe miğun.
- Muperi toma giğun?
- Şanas ti atzkunen.
- Mu gağoden?
- Si mu ikum?
- Mute kibri (kibiri) içxam?

6.1 okuxu Tudeni oḱosinapu ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit, tkvit).

Dogurale do maguralepe dersis renan do skindinapeşi isinapaman.

Dogurale : Xela ḱaoba, Misa! Muçoʼret?

Misa : Dido ḱai vore.

Dogurale : Andğa mutxape giḱitxaten.
E do, axtapoŧis naḱo xançali uğun, giçkinan-i?

Misa : Ma komiçkin. Axtapotis ovro xançali uğun.

Dogurale : Dido ḱai. E do, ḱoçis naḱo xançali uğun?

Misa : Ǩoçis jur xançali uğun. Ama axtapotişi xançali daha gundze ren.

Dogurale : Tzitzilas ḱuçxe do xançali uğun-i?

Misa : Tzitzilas kuçxe do xançali var uğun.

Dogurale : Çxomis naḱo ḱiti uğun?

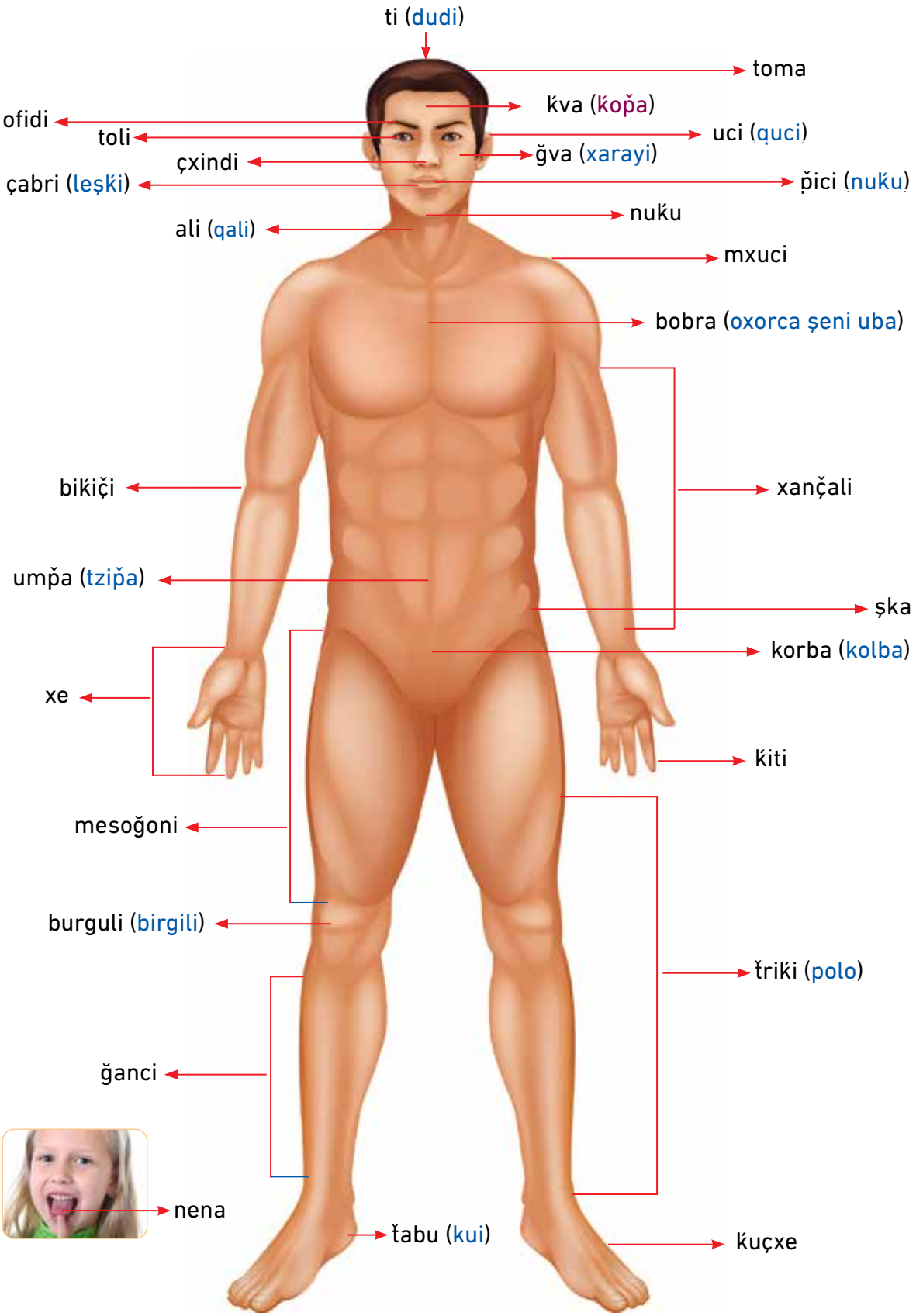
Misa : Çxomis aina (çkar) ḱiti var uğun.
Muşeni-ti, çxomis xe do ḱuçxe var uğun.

Dogurale : Hatzi ḱinçişi giḱitxaten. Ǩinçis xe uğun-i?

Misa : Ǩinçis xe var uğun ama jur msva uğun.

Dogurale : Berepe, dersi-çkuni diçodu. Mteli (iri) ntsaşa extit. Guriş xelate!

XURA-ÇKUNİ (ŤANİ-ÇKUNİ)

6.2 Tudeni ziťapes na ren boşi svalepe opşit.

1. ķ _ t _
2. ç _ i n d _
3. b _ ķ _ č _
4. x _ n č _ l _
5. t o _ i
6. ķ _ ç x _
7. ğ _ n c _
8. b _ r g _ l i
9. k o _ b a

6.3 Resimis otzķedit do tzori cuğaƀis nuğarit.

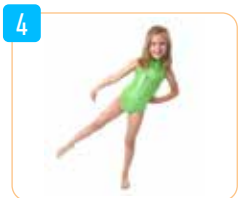
1.

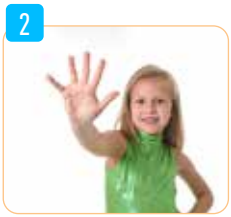
a. ķiti b. ti ✓
c. ķibri d. ƀici

a. toli b. toma
c. ťriķi (polo) d. ti

4.

2.

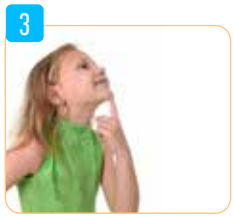
a. çxindi b. ķibri
c. nena d. ķitepe

a. çxindi b. ķibri
c. mxuci d. ti

5.

3.

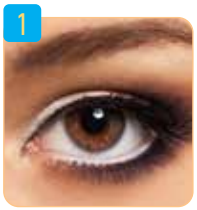
a. toma b. ofidi
c. ķuçxe d. nuķu

a. toma b. ofidi
c. ķuçxe d. nuķu

6.

6.4 Resimi do ziťape artiḱati-ḱala oḱozemcit (oḱomçeşit).

1

2

3

4

5

ḱuçxe | toli | xançali | nena | xe

6.5 Resimepes otzḱedit do tudeni ziťape dotzuranit.

1 TMAO toma

2 CUİ _____

3 ḰBİRİ _____

4 TLOİ _____

5 ÇBARİ _____

6 ÇİXNDİ _____

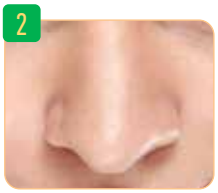

6.6 Resimepes otzĸedit do mu na ren doçarit.

~~xe~~	ĸuçxe	çxindi
ĸibri	mxuci	ĸiti

1

xe

2

3

4

5

6

6.7 Tudeni ziťape dzirit do guğarit.

ĸuçxe

mxuci

şka

çxindi

ĸiti

ďici

korba

m	x	u	c	i	m	a
q	ĸ	u	ç	x	e	b
k	o	r	b	a	r	u
ş	k	a	a	ç	k	ĸ
e	d	n	u	x	n	a
ĸ	i	t	i	i	t	th
e	m	a	č	n	r	i
ť	y	i	dz	d	d	u
ď	i	c	i	i	a	ş

Muperi toma giğun?

Ma gundze toma miğun.
Si muperi toma giğun?

Ma mќule toma miğun.

1

didi (morderi)

X

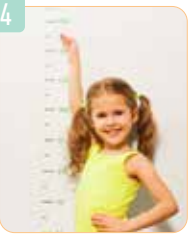
2

çuťa (çiťa, tzuťa, tzulu)

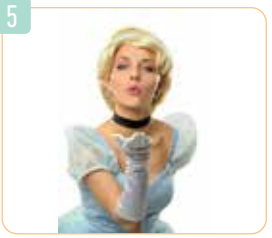
3

gundze (gindze)

X

4

mќule

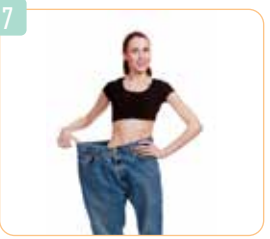
5

mskva

X

6

beťi

7

mçipe

X

8

mçxu

Ma mskva tolepe miğun.

giçkitan
giş̌kutan

Ma mskva tolepe miğun.

uğun: Lazcada "cansız bir varlığa sahip olmayı" ifade eder. Üçüncü şahısların sonuna -s eki gelir.

- Naĸo toli giğun? *Kaç gözün var?*

- Ma mskva toli miğun.
  Benim güzel gözüm var.
- Si mskva toli giğun.
- Hemus (heyas, iyas) mskva toli uiğun.
- Çku (şĶu) mskva toli miğunan.
- Tkva mskva toli giğunan.
- Hentepes (hinis) mskva toli uğunan.

6.8 Evulis otzĶedit do kitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Si mskva tolepe giğun-i? Ho, ma mskva toli miğun.?
2. Tkva mskva tolepe giğunan-i? _____?
3. Hentepes (hinis) gundze çxindi uğunan-i? _____?
4. Artes mskva tolepe uğun-i? _____?
5. Çku uça tolepe miğunan-i? _____?
6. Şanas mskva xepe uğun-i? _____?
7. Si gundze tomalepe giğun-i? _____?
8. Tkva gundze tomalepe giğunan-i? _____?

Şanas ti atzƙunen (atzunen, tzƙuns).

Lazcada "Bir yerim ağrıyor." derken aşağıda farklı lehçelerdeki kullanımları verilen fiil kullanılır.

- Ma
- Si
- Hemus (heyas, iyas)
- Çku (şƙu)
- Tkva
- Hentepes (hinis)

matzunen	matzƙunen	mtzƙuns		benim ... ağrıyor.
gatzunen	gatzƙunen	ƙtzƙuns		senin ... ağrıyor.
atzunen	atzƙunen	tzƙuns		onun ... ağrıyor.
matzunenan	matzƙunenan	mtzƙunan		benim ... ağrıyor.
gatzunenan	gatzƙunenan	ƙtzƙunan		senin ... ağrıyor.
atzunenan	atzƙunenan	tzƙunan		onun ... ağrıyor.

6.9 Evulis otzƙedit do tudeni ƙitxalapes cuğaþi meçit (Ho / Var).

- Si ƙibri gatzƙunen-i? (ho/var)
- Ho, ma ƙibri matzƙunen (matzunen, mtzƙuns).
- Var, ma ƙibri var matzƙunen (matzunen, mtzƙuns).

1. Si ƙibri (ƙibiri) gatzƙunen-i? (ho) _____
2. Si korba (kolba) gatzƙunen-i? (var) _____
3. Si şka gatzƙunen-i? (ho) _____
4. Si ali (qali) gatzƙunen-i? (var) _____
5. Şanas ti atzƙunen-i? (ho) _____
6. Oxorcas şka atzƙunen-i? (var) _____
7. Tkva ali (qali) gatzƙunenan-i? (ho) _____
8. Hentepes ƙuçxe atzƙunenan-i? (ho) _____

Si mu gağoden?

giçkĭtan
gişkŭtan

Ma ali (qali) matzĸunen?

"ağoden" : ona birşey oluyor.
Üçüncü şahısların sonuna -s eki gelir.

- mağoden — bana ... oluyor.
- gağoden — sana ... oluyor.
- ağoden — ona ... oluyor.
- mağodenan — bize ... oluyor.
- gağodenan — size ... oluyor.
- ağodenan — onlara ... oluyor.

6.10 NENATE : Resimepes otzĸedit do tudeni ĸitxalapes cuğaþi meçit.

Dida

Bozo

Tenda

Oxorca

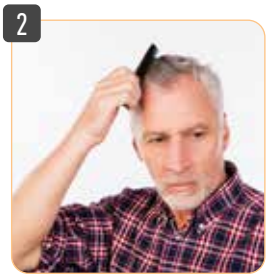
1. Didas mu ağoden? Didas şka atzĸunen.
2. Didas so atzĸunen? Didas şka atzĸunen.
3. Bozos mu ağoden? _____
4. Bozos so atzĸunen? _____
5. Tendas mu ağoden? _____
6. Tendas so atzĸunen? _____
7. Oxorcas mu ağoden? _____
8. Oxorcas so atzĸunen? _____

Si mu ikum?

1

2

3

1

Ma	xe	vibonam.
Si	xe	ibonam.
Hemuk	xe	ibonams.
Çku	xe	vibonamt.
Tkva	xe	ibonamt.
Hentepek	xe	ibonaman.

2

Ma	toma	vitsxonam.
Si	toma	itsxonam.
Hemuk	toma	itsxonams.
Çku	toma	vitsxonamt.
Tkva	toma	itsxonamt.
Hentepek	toma	itsxonaman.

3

Ma	ḱibri	viçxam.
Si	ḱibri	içxam.
Hemuk	ḱibri	içxams.
Çku	ḱibri	viçxamt.
Tkva	ḱibri	içxamt.
Hentepek	ḱibri	içxaman.

Üçüncü şahısların sonuna -k eki geldiğine dikkat ediniz.

6.11 Jini fiilepe ixmarit do tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

A

1. Artek ḱuçxe ibonams.
2. Ma xe _____.
3. Artek toma _____.
4. Ma toma _____.
5. Ma ḱibri _____.
6. Şanak ḱibri _____

B

1. Artek xe ibonams.
2. Ma _____ vitsxonam.
3. Si _____ ibonam.
4. Ma _____ vitsxonam.
5. Ma _____ viçxam.
6. Şanak _____ içxams.

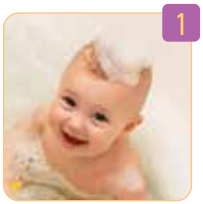
6.12 Tudeni ķitxalapes cuğaþi meçit (Ho/ Var).

- Oxorcak ķibri içxams-i? (ho/var)
- Ho, oxorcak ķibri içxams.
- Var, oxorcak ķibri var içxams.

1. Artek ķuçxe ibonams-i? _____.
2. Ma xe vibonam-i? _____.
3. Artek toma itsxonams-i? _____.
4. Si toma itsxonam-i? _____.
5. Ma ķibri viçxam-i? _____.
6. Şanak ķibri içxams-i? _____.

6.13 Resimepes otzķedit do ķitxalapes cuğaþi meçit.

Artek mu ikums?

Artek xura ibonams.

Ham berek mu ikums?

_____

Ham bozok mu ikums?

_____

Evrok mu ikums?

_____

Ham berek mu ikums?

_____

Ham bozok mu ikums?

_____

Si mute (muyate) ƙibri içxam?

Ma furçate ƙibri viçxam.

giçkitan
giş**ƙ**utan

"-te/ -ten" eki, bir işin bir araç kullanılarak yapıldığını gösterir. Bitişik yazılır. Türkçede "ile, -ayla" bağlacına karşılık gelir.

- furçate : fırça ile (fırçayla)
- tz**ƙ**arite (tzarite) : su ile
- sa**ƥ**onite : sabunla
- otsxecite : tarakla
- sa**ƥ**oni do tz**ƙ**arite : sabun ve su ile

otsxeci

furça

sa**ƥ**oni

tz**ƙ**ari (tzari)

6.14 Tudeni ƙitxalapes cuğa**ƥ**i meçit.

1. Ma furçate ƙibri (ƙibiri) viçxam. Si mute (muyate) ƙibri içxam?

_____.

2. Şanak tz**ƙ**arite xe ibonams. Si mute xe ibonam?

_____.

3. Çku (şku) otsxecite toma vitsxonamt. Si mute toma itsxonam?

_____.

4. Ma sa**ƥ**oni do tz**ƙ**arite xepe vibonam. Tkva mute xepe ibonam?

_____.

Si mundes toma itsxonam?

giçkitan
gişkutan

Ma ƥanda
toma vitsxonam.

Tudeni oraşi ziťapes otzķedit.

- mundes *ne zaman*
- ƥanda *her zaman*
- poťe *hiçbir zaman*
- ordo ordo *sık sık*
- *ķaťa çumanis* *her sabah*
- *ķaťa lumcis* *her akşam*

Evulepes na ren do oraşi ziťapes otzķedit.

1. Ƥanda saƥonite xepe vibonam.
   Her zaman sabunla ellerimi yıkarım.
2. Ƥoťe furçate ķibri var viçxam.
   Hiçbir zaman fırça ile dişimi fırçalamam.
3. Ordo ordo saƥoni do tzķarite xepe vibonam.
   Sık sık sabunla elimi yıkarım.
4. Ķaťa çumanis saƥonite xura vibonam.
   Her sabah sabunla vucüdümu yıkarım.

6.15 Tudeni ķitxalapes cuğaƥi meçit.

1. Ma ƥanda furçate ķibri (ķibiri) viçxam. Si mundes ķibri içxam?
   Ma ķaťa çumanis ķibri (ķibiri) viçxam.
2. Şanak ķaťa ndğas tzķarite xe ibonams. Si mundes xe ibonam?
3. Çku (şķu) ordo ordo otsxecite toma vitsxonamt. Si mundes toma itsxonam?
4. Ma ƥoťe xepe var vibonam. Tkva mundes xepe ibonam?
5. Ma ķaťa seris kitabi viķitxam. Tkva mundes kitabi iķitxam (golionam, iťur)?

6.16 Tudeni cumlepe şeni ḱitxalape çarit.

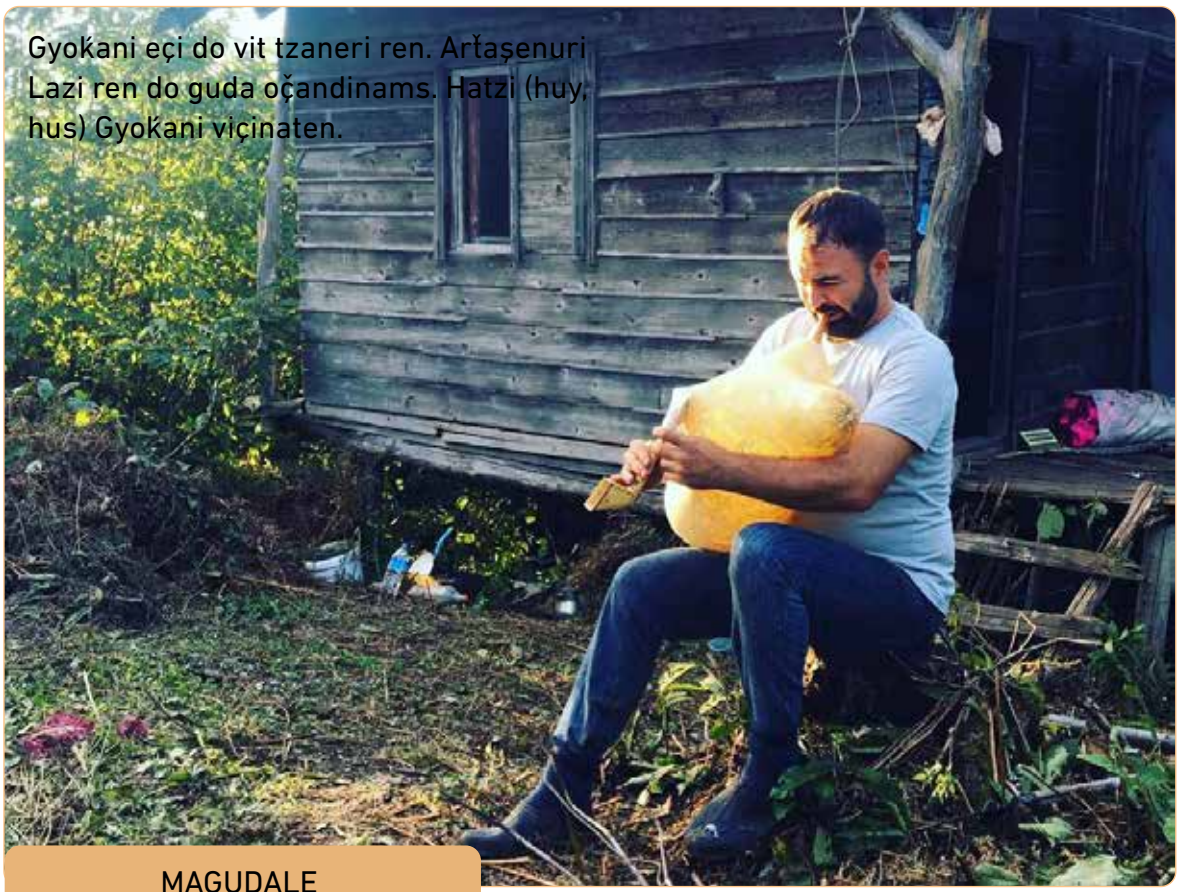
1. Ǩoçis naǩo xançali uğun? _____?
   Ǩoçis jur xançali uğun.
2. _____?
   Axtapotis gundze xançali uğun.
3. _____?
   Tzitzilas ḱuçxe do xançali var uğun.
4. _____?
   Ma şka matzḱunen (matzunen, mtzḱuns).
5. _____?
   Berek furçate ḱibri içxams.
6. _____?
   Ma ǩanda toma vitsxonam.

6.17 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

1. Ǩoçis jur toli do jur uci (quci) _____uğun_____.
2. Pucis _____ ḱuçxe uğun.
3. Tzitzilas ḱuçxe do xançali _____ uğun.
4. Axtapotis _____ xançali uğun.
5. Ma şka m_____.
6. Berek _____ ḱibri (ḱibiri) içxams.
7. Bozok otsxecite toma i_____ams.
8. Ma _____ ḱibri (ḱibiri) viçxam.

6.18 Tudeni çara ipti iucit, uķule iķitxit (golionit).

MAGUDALE

Xela Ķaoba!

Hatzi ti-çkimişi (çkimebura) gitzvaten. Ma gundze ťani (boi) miğun. Dido mçipe var vore ama tzitzila steri gundze vore do kilo-ti var miğun. Mķule do uça tomalepe miğun. Tolepe-çkimi mskva renan. Mçxu do gundze ofidepe miğun. Çxindi do ofidepe-çkimi dido mskva renan. Ma mķule toma dido maoropen.

Ķaťa çumanis ordo moviseler. Saƀonite xe do ƀici vibonam. Çkva do çkva saƀonepe miğun. Saƀonepe-çkimişi şura dido mskva renan. Furçate ordo ordo ķibrepe viçxam. Ama ƀote tomalepe var vitsxonam. Muşeni-ki, ma natureli toma ķai domatzonen (xadzi mayen).

Hatzi mordale (genci) vore ama xolo-ti ordo ordo ti matzķunen. Şka var matzķunen, korba var matzķunen do muşeni ti matzķunen var miçkin.

Dido na viçalişam şeni-i ƀeya?

6.19 Tudeni ziťapes otzḱedit (otzedit) do sinifis dogurale-tkvani-ḱala isinapit.

Hantepe giçkinan-i? / Hani gişḱunan-i?

1. ziťa
2. steri
3. otzḱedit
4. isinapit
5. gitzvaten
6. moviseler
7. ťani (boi)
8. çkva do çkva

6.20 Ar gnapate (ayni maana na uğun) na ren ziťape oḱomçeşit.

A	B
1. hatzi	a. boi
2. ťani	b. hus
3. çkva do çkva	c. qali
4. dido	ç. çeşiťi çeşiťi
5. genci	č. matzunen, mtzḱuns
6. matzḱunen	d. opşa, zade, yopşa
7. p̌eya	e. cenci, mordale
8. ali	f. p̌iya

6.21 NENATE : Magudale coxoni çara iḱitxit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Gyoḱanis muperi ťani (boi) uğun?
2. Gyoḱanis kilo uğun-i?
3. Gyoḱanişi tomalepe muperi renan?
4. Gyoḱanik xe do p̌ici mute ibonams?
5. Gyoḱanik mute ḱibrepe içxams?
6. Gyoḱanik tomalepe itsxonams-i?
7. Gyoḱanis muperi toma ḱai domatzonen (xadzi ayen)?
8. P̌eya Gyoḱanis muşeni ti atzḱunen?

6.22 Magudale coxoni çara iḱitxit (6.18) do boşi svalepe opşit.

Hatzi ti-çkimişi gitzvaten. Ma _____ bozo vore. Gundze ťani (boi) _____. Dido mčipe _____ vore ama tzitzila _____ gundze vore do kilo-ti var miğun. Gundze do uça tomalepe miğun. Tolepe-çkimi mskva _____. Mçxu do mḱule _____ miğun. Çxindi do ofidepe-çkimi _____ mskva renan. Ma gundze toma dido _____. Ḱaťa çumanis _____ moviseler. Saṕonite _____ vibonam. _____ saṕonepe miğun. Saṕonepe-çkimişi _____ dido mskva renan. _____ ordo ordo ḱibrepe viçxam. Ama _____ tomalepe var _____. Muşeni-ki, ma natureli toma _____. Hatzi (hus) dido genci vore ama _____ ti matzḱunen. Şka var _____, korba var matzḱunen do _____ ti matzḱunen var _____.

Dido na viçalişam şeni-i _____?

6.23

Hatzi (hus) si çari.
Si muperi biči/ bozo ore?
Si soti gatzḱunen (gatzunen-i, ḱtzḱuns-i)?
Si mutu gağoden-i?

6.24 Tudeni testi opşit.

1. Bozos ti dido na atzƙunen şeni _____ incirs.

a) ordo b) ƙibri (ƙibiri)

c) xoci d) ngeni (nceni)

2. Tzitzilas aina ťriƙi (polo) var uğun ama ƙinçis _____ ťriƙi uğun.

a) ar b) jur

c) sum d) otxo

3. Xela Ǩaoba! Hatzi ti-çkimişi _____. Ma gundze ťani miğun.

a) mik b) gitzvaten

d) mitzves c) ƙaťa çumanis

4. Şanas uça do gundze ofidepe uğun. E do, si muperi ofidepe giğun?

a) ma b) mskva

c) tolepe d) miğun

5. Cuma-çkimis ƥoťe ti var atzƙunen ama ma _____ ti matzƙunen.

a) viçxam b) ƙiti

c) ƙuçxe d) ordo ordo

Lazuri Doviguram

6. _____ ___ _____ saƥonepe miğun. Saƥonepe-çkimişi şura dido mskva renan.

a) ƙuçxe b) açkva

c) gatzƙunen d) çkva do çkva

7. Ar xes xut ƙiti giğun-na jur xes naƙo ƙiti giğun?

a) eçi b) vit

c) jur d) xut

8. Ma ƥote tomalepe var vitsxonam. _____, ma natureli toma ƙai domatzonen (xadzi mayen).

a) kudite b) furçate

c) ƙuzite d) muşeni-ki

9. Ma ƙaťa çumanisz ordo moviseler. Saƥoni___ xe do ƥici vibonam. Çkva do çkva saƥonepe miğun.

a) -te b) -şen

c) -şi d) -k

10. Şana ƙaťa çumanis ordo moisel-en do otsxecite toma _____.

a) uğun b) jur

c) itsxonams d) miğunan

TZULU BOZO

Tzulu bozo soni re
Dido heyar, dido oroponi re
Tolepeşen belli ren
İrişen yar, irişen nosoni re

Guri gurişi yeris
Va ren heyar, va ren xalağı-skani
Bazi gdzira mu iven
Moxti hoyar, moxti do mani mani

Kelabaru ƙalaşi
Yari hoyar, yari dililu Paşi
Nosis vulur movulur
Yari heyar, yari gomaşinaşi

Si mele do ma mole
Sole gdzira, sole gdzira ma sole
Tzƙariş ƙuƙuma ezdi
Moxti heyar, moxti do ğaliş-ƙele

Helimişi Xasani

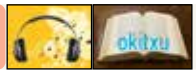
7. UNİTE
maşkitani unite

SKİNDİNAPE

Ham unites mupe doviguraten...

- Ma sifteri miyonun (miqoun).
- Skindinapes mupe uğunan?
- Mik mu ikums?
- Sifteri ntsas skidun.

7.1

Tudeni oḱosinapu ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit, tkvit).

SKİNDİNA OŞİNAXU

Tanuk nana-muşi-ḱala isinapams. Meviucat.

Tanu : Nana! Ma muşeni coğori var miyonun?

Nana : Oxori-çkunis ḱoda (ofuťe, avla) var uğun do heşeni.

Tanu : Ama ma coğori do ḱaťu dido maoopen.

Nana : Ma-ti puci do kotume dido maoropen ama...

Tanu : Şanas ḱinçi uyonun do ďanda hemu-ḱala isinapams.

Nana : Bazepek skindina şinaxuman ama opuťes (kyois, çois) oxori uğunan. Muşeni-ki, skindina oşinaxu şeni opuťes ḱoda na uğun oxori diçirs.

Tanu : Oxoris muperi skindinape şinaxuman?

Nana : Coğori, ḱaťu, puci do mamuli steri skindinape oxorişi skindinape renan.

Tanu : Dido ḱai! Ma-ti coğori oşinaxu minon. Çku-ti opuťeşe vidat.

Nana : Vidat do muçǫ vidat, e çona!

Tanu : Vidat nana, vidat...

AĞANİ ZİŤAPE

1

kapça

2

ğeci

3

çxomi

4

sifteri (ať**m**aca)

5

kotume (korme)

6

buťkuci (ťuťuci)

7

puci

8

mtuti

9

bobola

10

mamuli

11

mќyapu (mçapu)

12

parpali

7.2 Resimepes na eluvelun çarapes guğarit.

1

mamuli mtuti

2

çxomi parpali

3

ğeci kapça

4

puci buťkuci

5

çxomi parpali

6

sifteri kotume

7.3 Tudeni ziťapes na ren boşi svalepe opşit.

1 ğ _ c _

2 ç x _ m _

3 m _ a p _

4 m t u _ _

5 p _ c _

6 k _ t _ m e

7 b _ b _ _ Z

8 P _ r p _ l _

9 k _ p ç _

7.4 Resimepes otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

- Ham sifteri mişi ren? (Ham sifteri mişi on?)

  Ham sifteri çkimi ren (şḱimi on).

1. A : Ham mtuti ren-i (on-i)? Ho, ham mtuti ren (on).

   B : Ham mişi mtuti ren (on)? Ham çkimi (şḱimi) mtuti ren.

2. A : Ham kotume ren-i? _____

   B: Ham mişi kotume ren? _____

3. A : Ham buťḱuci ren-i? _____

   B : Ham mişi buťḱuci ren? _____

4. A : Ham coğori ren-i? _____

   B : Ham mişi coğori on? _____

5. A : Ham ḱaťu ren-i? _____

   B : Ham mişi ḱaťu ren? _____

6. A : Ham parpali ren-i? _____

   B : Ham mişi parpali ren? _____

Ma sifťeri miyonun (miqoun).

Ma sifťeri (ať maca) miyonun . Si mu giyonun (giqoun)?

Ma ƙaťu var miyonun. Sifteri var miyonun.

7.5 Jini evulis otzƙedit do ƙitxalapes cuğaþi meçit.

1. Ma sifťeri miyonun. Si mu giyonun?
2. Ma puci miyonun. Si mu giyonun?
3. Ma mamuli miyonun. Si mu giyonun?
4. Ma ƙinçi miyonun. Si mu giyonun?
5. Ma çxomi miyonun. Si mu giyonun?
6. Ma coğori miyonun. Si mu giyonun?

7.6 Tudeni ziťapeşi didope doçarit.

1. Ƙaťu	ƙaťupe	1. Bobola	
2. Coğori		2. Kapça	
3. Mtuti		3. Çxomi	
4. Ğeci		4. Mjvabu	

7.7 Resimepes otzkedit do boşi svalepe opşit.

1

A: Si mu giyonun (giqoun)?

B: Ma ǒuci miyonun (miqoun).

A: Si naǩo ǒuci giyonun?

B: Ma otxo ǒuci miyonun.

2

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naǩo _____ giyonun?

B: _____

3

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naǩo _____ giyonun?

B: _____

4

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naǩo _____ giyonun?

B: _____

5

A: Si mu giyonun?

B: _____

A: Si naǩo _____ giyonun?

B: _____

Skindinapes mupe uğunan?

1

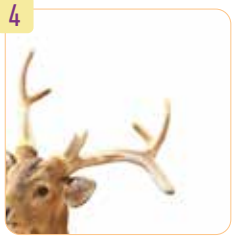
msva

2

ḱudeli

3

oşmeşi (mustaçi)

4

kra (arka)

5

ḱiḱili

6

tati

7.8 Tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, ğuli ren-na Var çarit.

1. Coğoris ḱudeli uğun. Ho
2. Ǩaťus ḱudeli uğun. _____
3. Xocis kra (arka) uğun. _____
4. Ǩinçis kra uğun. _____
5. Çxomis ḱuçxe var uğun. _____
6. Ǩinçis msva do ḱiḱili uğun. _____
7. Ǩaťus oşmeşi do ḱudeli uğun. _____
8. Tzitzilas xe do ḱuçxe var uğun. _____

7.9 Evulis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit (Ho/ var).

- Ḱinçis msva uğun-i?

Ho, kinçis msva uğun. ✓

Var, kinçis msva var uğun.

1. Coğoris ḱudeli uğun-i? _____
2. Tzitzilas msva uğun-i? _____
3. Xocis kra (arka) uğun-i? _____
4. Ḱinçis ḱuçxe uğun-i? _____
5. Çxomis ḱuçxe uğun-i? _____
6. Ḱaťus oşmeşi do ḱudeli uğun-i? _____
7. Tzitzilas xe do ḱuçxe uğun-i? _____

7.10 Tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Coğoris naḱo toli uğun?

   Coğoris jur toli uğun.
2. Ḱaťus naḱo ḱudeli uğun?

   _____
3. Xocis naḱo kra (arka) uğun?

   _____
4. Ḱinçis naḱo ḱuçxe uğun?

   _____
5. Axtapoťis naḱo xe uğun?

   _____
6. Çxomis naḱo ḱudeli uğun?

   _____

- Ham ḱinçis mu codzun?
- Aya ḱinçis mu coxons?
- Haya ḱinçis mu gyodzin?

_____

Tsxenis muperi ḱudeli uğun?

Tsxenis gundze ḱudeli uğun.

NOÇİNEPE

didi	x	çuťa (tzulu)
gundze	x	mḱule
mskva	x	beťi
mçxu	x	mčipe

7.11 NENATE : Jini noçinepe ixmarit do ḱitxalape artiḱatis uḱitxit.

1. Zurafas muperi boi uğun?
2. Mtugis (mtucis, mtuis) muperi ḱudeli uğun?
3. Buťḱucis (ďuťucis) muperi msva uğun?
4. Balinas muperi xura uğun?
5. Tzitzilas muperi ḱudeli uğun?

7.12 Evulis otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaďi meçit.

1 A : Si muperi coğori gaoropen?
B : Çuťa coğori maoropen (malimben, ďorop).

2 A : Si muperi ḱaťu gaoropen?
B : _____

3 A : Si muperi parpali gaoropen?
B : _____

4 A : Si muperi sifteri gaoropen?
B : _____

7.13 Čarape do resimepe oḱozemcit (oḱomčeşit).

1

a Xela ḱaoba! Ma dixaşi jin pskidur. Jur xe, jur ḱuçxe do jur xançali miğun. Jur jur toli do jur uci (quci) miğun. Ar ƀici (nuḱu), ar-ti çxindi miğun. Nosi-ti komiğun. Ǩaťus ḱudeli uğun, ḱinçis msva uğun ama ma ḱudeli do msva var miğun. Ma vigzal. Ma mi vore, giçkinan-i?

2

b Xela ḱaoba! Ma tzḱarişi doloxe pskidur. Xe do xançali var miğun. Ma ḱuçxe-ti var miğun. Ama jur toli do ar ƀici miğun. Arti ḱudeli komiğun. Ma mi vore, giçkinan-i? Tzitzila sťun. Ǩinçi putxun ama ma vinçir (vimçvir, bimçvir). E do, ma mi vore.

3

c Xela ḱaoba! Ma dixaşi jin pskidur. Otxo çuťa ḱuçxe miğun ama xe do xançali var miğun. Ma-ti iri steri jur toli, jur uci, ar çxindi do ar ƀici miğun. Arti gunzde ḱudeli do gundze oşmeşepe miğun. Ma mi vore, giçkinan-i? Ma vuḱaƀam.

4

d Xela ḱaoba! Ma dixaşi jin iri-ḱale pskidur. Ma xe do xançali var miğun. Ama msvalepe miğun. Xolo, jur ḱuçxe, jur toli do ar ƀici miğun. Arti msvaşi ḱudeli miğun. Ma puptxur (bjur). Mi vore, giçkinan-i?

Mik mu ikums (Mik mu ikips)?

1

Ma	vinçir	(vimçvir, bimçvir).
Si	inçir	(imçvir).
Hemuk	inçirs	(imçvirs).
Çku (şķu)	vinçirt	(vimçvirt, bimçvirt).
Tkva	inçirt	(imçvirt).
Hentepek	inçiran	(imçviran).

3

Ma	puptxur	(bjur).
Si	putxur	(jur).
Hem	putxun	(jun).
Çku	puptxurt	(bjurt).
Tkva	puptxurt	(jurt).
Hentepe	putxunan	(junan).

2

Ma	vigzal	(vigzar).
Si	igzal	(igzar).
Hemuk	igzals	(igzas).
Çku	vigzalt	(vigzart).
Tkva	igzalt	(igzart).
Hentepek	igzalan	(igzaran).

4

Ma	vuķapam	(buķaƀam).
Si	uķapam	(uķaƀam).
Hemuk	uķapams	(uķaƀams).
Çku	vuķapamt	(buķaƀamt).
Tkva	uķapamt	(uķaƀamt).
Hentepek	uķapaman	(uķaƀaman).

giçkītan
giķšķūtan

Yukarıdaki fiil çekimlerinin bazıları (inçirs, igzals, uķaƀams) üçüncü şahıslarda -k eki alırken, putxun fiili çekiminde üçüncü şahısın hiçbir ek almadığına dikkat ediniz. Nesne alan fiiller -k (ergatif eki) alırken, putxun gibi nesne almayan fiillerin üçüncü halleri yalın olur.

7.14 Evulis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit. Ho/ var ixmarit.

- Çxomik inçirs-i?

Ho, çxomik inçirs.

Var, çxomik var inçirs.

1. Kapçak inçirs-i (imçvirs-i)? _____
2. Parpalik inçirs-i (imçvirs-i)? _____
3. Ǩinçi putxun-i? _____
4. Coğori putxun-i? _____
5. Coğorik uḱaṗams-i? _____
6. Ǩoçik igzals-i? _____

7.15 Resimepes otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1

A: Ťorocik mu ikums?

B: Ťoroci putxun.

2

A: Sifterik mu ikums?

B: _____

3

A: Ǩaťuk mu ikums?

B: _____

4

A: Kapçak mu ikums?

B: _____

5

A: Parpalik mu ikums?

B: _____

6

A: Tsxenik mu ikums?

B: _____

Sifťeri ntsas skidun (sḱudun).

1

ğali

2

germa

3

zuğa

4

ntsa

5

nca

giçkiťan
gişḱuťan

"skidun" yaşamak anlamına gelir. Aşağıdaki gibi kullanılır.

- Ma Xopas psikidur.
- Si Xopas skidur.
- Hem Xopas skidun.
- Çku Xopas psikidurt.
- Tkva Xopas skidurt.
- Hentepe Xopas skidunan.

7.17 Jini ziťape ixmarit do tudeni boşi svalepe opşit.

1. Sifteri ntsas skidun_____.
2. Çxomi _____.
3. Ğeci _____.
4. Mtuti _____.
5. Ǩinçi _____.
6. Ǩalmaxa _____.

7.16 Tudeni ğuli cumlepe dotzuranit.

1. Çxomi oxoris skidun. Var. Çxomi oxoris var skidun. Çxomi zuğas skidun.
2. Mtuti zuğas skidun. _____
3. Ǩinçi zuğas skidun. _____
4. Sifťeri ğalis skidun. _____
5. Kapça ncas skidun. _____
6. Ǩalmaxa ntsas skidun. _____
7. Ǩaťu ncas skidun. _____

7.17 Hatzi (hus) tkva çarit, “Mi so skidun do mik mu ikums?”

1. Çxomi : Çxomi zuğas skidun do inçirs (imçvirs).

2. Tsxeni : _____

3. Mtuti : _____

4. Ǩinçi : _____

5. Sifťeri : _____

6. Ǩalmaxa : _____

7.18 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

OXORİŞİ SKİNDİNAPE

Ma Arte gemodzin. Hatzi (hus, huy) oxoris na miyonun skindinape goçinapaten.

Tsxeni dido maoropen (malimben, ƥorom, ƥqorop). Muşeni-ki, tsxeni didi do mskva ren. Gundze ťani (boi) uğun. Majura skindinapeşen daha ğanconi (menceloni) ren do dido mani uḱaƥams.

Ḱaťu do coğori-ti Lazi oxorişi mskvanoba renan. Ḱaťa Lazişi oxoris coğori do ḱaťu iyen (iven, iqven). Ḱaťuk ḱai (vorsi) dzirems do mtugi çopums. Coğori ḱoçişi en ḱai (eni vorsi) maneba ren do oxori çums.

Ar oxoris puci va ren-na hek skidala va ren. Ar pucişi mjate (mjalvate) ar oxorişi ḱoçi skidun. Nana-çkimişe var orťaşe; puci, nana ren.

Kotume (korme) do mamuli-ti ḱai (vorsi) manebape renan. İris, kotumeşi makvali do mamulişi oḱriinu maoropenan (oḱiinu malimbenan).

Sifteri, otku do omskute var içoden. Ar Lazi şeni sifteri mtel (iri) skindinapeşi mapa ren. Xortzişi do makvalişi ḱai-muşi (vorsi-muşi) hemuk imxors. Ƥanda xançalis gelaxuneri gulun. Mtelis jindo otzḱers.

Çkimi (şḱimi) oxoris skindinape ḱaoba doloxe skidunan; oroperi do xeleri. Muşeni-ki, çku hentepe maoropenan (Şḱu hini malimbenan).

, hentepe çkuni va renan. Mtel ham kianaşi voret.

(Gişḱuťan, hini şḱuni var onan. İri ham dunyaşi voret.)

7.19 Tudeni fiilepeşi gognapa dogurale-tkvani-ḱala isinapit.

goçinapaten	uḱaƀams	dzirems	çopums
otku	omskute	içoden	imxors
otzḱers		çums	gulun

7.20 Tudenepeşi doloxe na ren ziťapeşi nam-muşi ixmart konoçarit.

Tkvani Opuťes

1. hentepe / hemtepe / entepe / hini — hini
2. ğanconi / menceloni
3. purkİ / pukurİ / pukirİ
4. iyen / iven / iqven
5. ḱai / vorsi / vrosi / vrossi / xili
6. mja / mjalva
7. maoropen / malimben / ƥqorop / ƥorom

7.21 NENATE : Çara iḱitxit (7.18) do tudeni ḱitxalapes cuğaƥi meçit.

1. Artes muşeni tsxeni aoropen (oroms, qorops, alimben)?
2. Ǩaťa Lazişi oxoris nam skindinape iyen (iven, iqven)?
3. Ǩaťuk do coğorik mupe ikuman?
4. Ar oxorişi ḱoçi mute skidun?
5. Ar Lazi şeni sifteri mu ren?
6. Sifterik mu imxors?
7. Sifteri muçote gulun?
8. Arteşi oxoris skindinape muço skidunan? Muşeni?

7.22 Tudeni paragrafis boşi svalepe opşit.

Oxoris dido skindina miyonun do hentepe (hini) go_____apaten. Tsxeni didi do mskva ren. Gundze ť_____ uğun. Majura skindinapeşen daha ğ_____ ren do dido mani u_____ams. Ǩaťuk ǩ_____ dzirems do mtugi çop_____. Coğorik-ti oxori ç_____s. Ar oxoris puci va _____-_____ hek skidala va ren. Ar pucişi mja___ ar oxori___ ǩoçi skidun. Sifteri, otku do omskute var i_____en. Ar Lazi şeni sifteri mtel (iri) skindina_____ mapa ren. Ǩanda xançalis gelaxu_____ gulun. Mtelis jindo o_____s. Çkimi oxoris skindinape ǩaoba doloxe skidunan. Muşeni-ki, çku hentepe _____.

7.23 Tkva-ti tudeni skindinape şeni çuťa paragrafepe çarit.

7.24 Tudeni testi opşit.

1) Tudeni ziťapeşi nam-muşi ar skindinaşi coxo ren?

a. bere
b. biçi
c. xoci
d. bozo

2) Tsxeni dido maoropen, muşeni-ki, _____ gundze ťani (boi) uğun.

a. mamuli
b. tsxeni
c. mtuti
d. bere

3) Tsxeni majura skindinapeşen daha _____ ren.

a. bere
b. ğanconi
c. oxorca
d. mota

4) Lazi oxorişi mskvanoba mu ren?

a. bere bura
b. tzitzilape
c. si do ma
d. ķaťu do coğori

5) Ķaťa Lazişi oxoris coğori do ķaťu _____.

a. iyen (iven, iqven)
b. doloxe
c. mskva
d. gale

6) Ķaťuk mu ikums?

a. burti isters (ťoṗu ibirs)
b. zuğas inçirs
c. mtugi çopums
d. sipori ikums

Lazuri Doviguram

7) Oxorişi ķoçi mute skidun?

a. pucişi mjate
b. ķoçişi mjate
c. mtsxulite
d. mbulite

8) _____; puci, nana ren.

a. çkimişe var orťaşe
b. bereşe var orťaşe
c. badişe var orťaşe
d. nana-çkimişe var orťaşe

9) Sifteri mi şeni skindinapeşi mapa ren?

a. ṗaṗu-çkimi şeni
b. skani do çkimi şeni
c. Lazi şeni
d. Kotume do mamuli şeni

10) Xortzişi ķai-muşi mik imxors?

a. mtugik (mtuik)
b. mtutik
c. sifterik
d. xocik

MOXTU KOCELAXEDU

Moxtu kocelaxedu
Ntsana-ṣḱala msorida
Nusalepe da-ṣḱimi
Bozopes tisya vida

Anderi na naṣkvare
Axir oxori-sḱani
Mo var gokomocaman
Komoxtu ora-sḱani

E dumani dumani
Nak ulur mani mani
Nana do baba-skanik
Nuḱu oḱoduman-i?

Mp̌ulera kodolodu
Toli-ti var idziren
Bozo ṣuri do guri
Ezmocepes madziren

Anonimi Lazuri Birapa

8. UNİTE
maovrani unite

OPUŤES
(KYOİS - ÇOİS)

Ham unites mupe doviguraten...

- Opuťes mupe renan?
- So vida (Lazcada istek kipi)
- So vidare (Lazcada gelecek zaman)
- Opuťe-çkuni (kyoi-çkuni-çoi-şkuni)
- Mipeşi ore?

8.1 okuxu Tudeni oḱosinapu ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

ŞANAŞİ OPUŤE

Arte, Mp̌olis skidun, ama opuťe-muşi Atinas ren do hentepe (hini) Atinuri renan. Hatzi p̌ap̌u-muşi-ḱala isinapams. Meviucat.

Şana : P̌ap̌u, opuťe-çkunis (çoi-şḱunis) mu gyodzin (coxons, codzun)? So ren?

P̌ap̌u : Opuťe-çkunis Noxlapsu gyodzin (codzun) do Atinas ren.

Şana : Mupe renan opuťe-çkunis (kyoi-çkunis, çoi-şḱunis)?

P̌ap̌u : Didope renan (opşape oran). Ncalepe, ğalepe do germape renan. Mcveşi oxorepe do pitsarişi serendepe renan. Karmaťepe renan.

Şana : Hatzi mi ren opuťes? Miti skidun-i?

P̌ap̌u : Badepe do didalepe xvala renan.

Şana : Badepe do didalepe!... Opuťes mu ikuman xvala xvala?

P̌ap̌u : Mutu var ikuman. Xvala xvala skidunan.

Şana : E do, mundes idare (ida-ginon) opuťeşe?

P̌ap̌u : Ar tuta-şḱule vidare.

Şana : Opuťes mu are (vare, qva-ginon)?

P̌ap̌u : Ar mtsika viçalişare. Nçai ptzilare. Ğalis vinçirare. Çxomi p̌ç̌opare. Nandi-çkimi-ḱala visinapare do berepe-ḱala visterare (vibirare).

Şana : Dido ḱai. E do, tzanas mu are?

P̌ap̌u : Tzanas opuťeşe xolo moptare. Xolo hak vorťare.

Şana : Dido ḱai! Dido vixeli. Hayde oputeşe vidat...

AĞANİ ZİŤAPE

1

serende (serenti, naiya)

2

oxori

3

baǩi (mandre, axiri)

4

bageni (patsxa)

5

karmaťe (mskibu)

6

xinci

7

alimevi

8

cixa

8.2 Boşi svalepe opşit.

1. b _ g _ n i
2. x _ n c _
3. c _ x a
4. k _ r m _ ť e
5. b _ ķ i
6. o x _ r _

8.3 Resimis otzķedit do tzori cuğapis nuğarit.

1.

a. serende, nalya ✓

b. cixa

3.

a. xinci

b. bageni (patsxa)

5.

a. serende (nalya)

b. cixa

2.

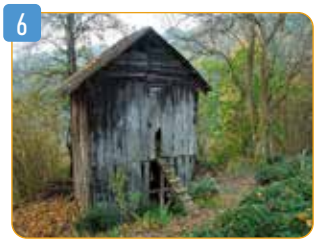
a. xinci

b. karmaťe (mskibu)

4.

a. bageni

b. oxori

6.

a. oxori

b. xinci

8.4 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaṗi meçit.

1

2

3

4

5

1. Ham oxori ren-i?

Ho, ham oxori ren. / ~~Var, ham oxori va ren.~~

_____

2. Ham bageni (patsxa) ren-i?

_____

3. Ham cixa ren-i?

_____

4. Ham xinci ren-i?

_____

5. Ham karmaťe (mskibu) ren-i?

_____

8.5 Tudeni resimepe mu ren doçarit.

1

serende (nalya)

2

_____

3

_____

4

_____

5

_____

Ma noğaşe vidare.

giçkitan
gişkutan

1. Lazcada, gideceğim, yüzeceğim, yakalayacağım gibi gelecek zaman (moxtasen ora) ifadeleri aşağıdaki gibidir.

- ƥare — yapacağım
  ƥa-minon
- vidare — gideceğim
  vida-minon
- vinçirare — yüzeceğim
  vimçvira-minon
- ƥčopare — yakalayacağım
  ƥčopa-minon

2. Alttaki ifadeleri inceleyiniz.

- badepeşen made (-şen meťa)
  yaşlı adamlardan başka/ hariç
- mcveşi oxori *tarihi ev, eski ev*
- nçai-şķule *çay topladıktan sonra*
- bere-ķala (bere-şķala)
  çocuk ile, çocukla

Arťaşeni Vitze-Arkabi	Atina	Xopa
asen - asere - qvasunon : yapacak		
ƥare	ƥare	ƥa-minon
are	are	qva-ginon
asen	asere	qvas-unon
ƥaten	ƥatere	ƥat-minonan
aten	atere	qvat-ginonan
anen	anere	qvan-unonan

Arťaşeni Vitze-Arkabi	Atina	Xopa
idasen - idasere - idasunon : gidecek		
vidare	vidare	vida-minon
idare	idare	ida-ginon
idasen	idasere	idas-unon
vidaten	vidatere	vidat-minonan
idaten	idatere	idat-ginonan
idanen	idanere	idas-unonan

8.6 Tudeni ziťape moxtasen oras doçarit.

1. ƥtzilare/ ƥtzila-minon:
   dalından koparacağım
   Ma ƥtzilare.
   Si tzilare.
   Hemuk tzilasen.

2. viçalişare/ viçalişaminon :
   çalışacağım

3. ƥčopare/ ƥčopaminon:
   yakalayacağım

Noğaşe idare-i?

A

A : Si noğaşe (noğaşa) idare-i?

B : Ho, ma noğaşe vidare.

A : Mundes noğaşe idare?

B : Çumanis noğaşe vidare. Si?

A : Ma ar xafťa-şḱule noğaşe vidare.

B

"olva - oxtimu : gitmek" fiili, az sayıdaki düzensiz fiilden biridir.
Zamanlara göre aşağıdaki gibi değişir.

Şimdiki zamanda : vulur (bulur)

Geçmiş zamnda : vidi (bidi)

Gelecek zamnda : vidare (bidare/ vida-minon)

8.7 Tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit (Ho/ Var).

1. Si noğaşe idare-i? Ho, ma noğaşe vidare. / Var, ma noğaşe var vidare.
2. Si nçai tzilare-i? _____
3. Si mundes ğalis inçirare? _____
4. Si çxomi çopare-i? _____
5. Si Lazuri isinapare-i? _____
6. Si ḱibri içxare? _____
7. Si xe ibonare-i? _____
8. Si toma itsxonare? _____

Mundes idare (mundes ida-ginon)?

Ma çumanis Arťaşenişe vidare.
Si mundes Arťaşenişe idare?

8.8 Jini evulis otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit. Mundes, so idare?

1. (Si) mundes Arkabişe idare? _____
2. Mundes Xopaşe idare? _____
3. Mundes Atinaşe idare? _____
4. Mundes Rizeşe idare? _____
5. Mundes Batumişe idare? _____

8.9 Tudeni cumlepes boşi svalepe opşit.

1. Ma çumanis Arkabişe vidare.
2. Şana ar xafťa-_____ Xopaşe idasen.
3. Si mundes ṗaṗu-_____ isinapare?
4. Ma opuťes nçai _____.
5. Ğalişe vidare do çxomi _____.
6. Opuťes badepe_____ _____ miti va ren.

~~-şḱule~~
vidare
-ḱala (-şḱala)
ṗtzilare
ṗçopare
made (meťa)

8.10 Tudeni cumlepes xeta ren-na dotzuranit.

1. Opuťe-çkimi Atinas vore.
   Opuťe-çkimi Atinas ren (Çoi-şḱimi Atinas on).
2. Badepe do didalepe xvala pskidur.
3. Opuťes badi xvala var skidunan.
4. Ma opuťes var içalişare.
5. Ma opuťes nçai tzilare.
6. Si, nandi-skani-ḱala visinapare.

8.11 Hatzi si çari. Opuťes (çois, kyois) mupe are? (Mupe qva-ginon?)

1. Çxomi p̌ç̌opare.
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

8.12 Oḱosinapu işḱinit (8.1) do oḱosinapus na ren boşi svalepe opşit.

Arte : Ďaďu, _____ mu gyodzin (muya codzun) ?

Ďaďu : Opuťe-çkunis Noxlapsu _____.

Arte : Mupe renan _____?

Arte : Hatzi _____ _____ opuťes?

Ďaďu : Badepe do didalepe _____ renan.

Arte : Opuťes mu _____ xvala xvala?

Ďaďu : Mutu var ikuman. _____ _____ skidunan.

Arte : E do, mundes _____ opuťeşe?

Ďaďu : Ar tuta-şḱule vidare.

Arte : _____ mu are (vare, qva-ginon)?

Ďaďu : Ar mtsika viça_____. Nçai _____lare. Ğalis vin_____rare.
Çxomi ďçço_____. Nandi-çkimi-_____ visinapare.

Arte : Dido ḱai. E do, tz_____ mu are?

Ďaďu : Tzanas opuťeşe xolo mo_____. Xolo hak vor_____.

Arte : Dido ḱai! Dido vi_____. Hayde oputeşe _____...

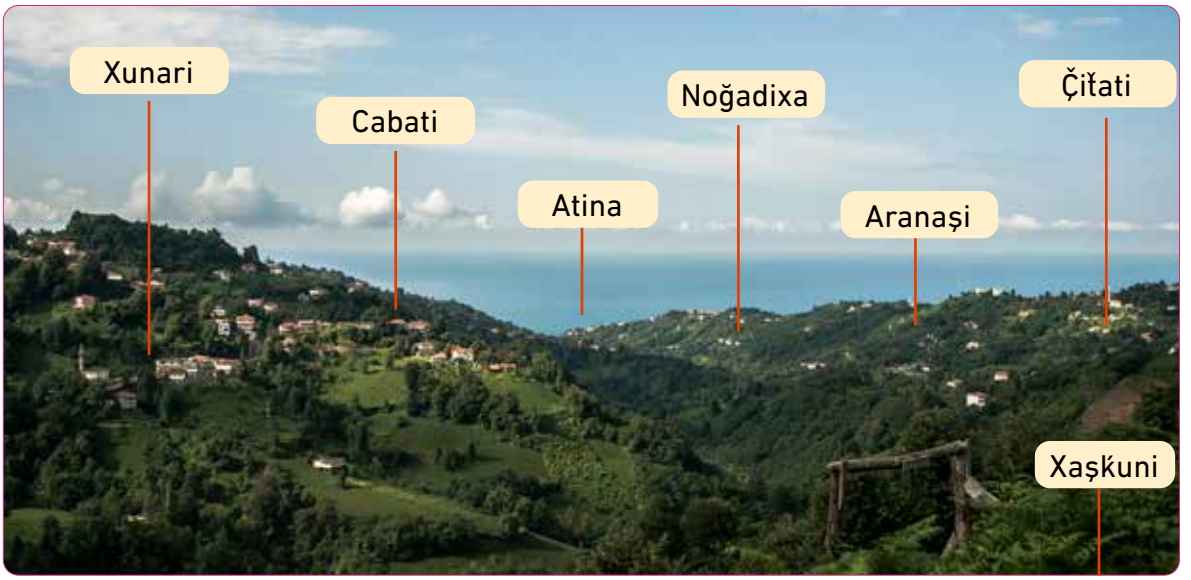
Ma Ƥapilaturi vore.

Si nam opuťeşe (kyoişe/çoişe) ore?

Ma Ƥapilaturi vore.

8.13 Hatzi (hus) tkva-ti artiķatis uķitxit do Lazuri opuťepeşi coxope çarit.

1. Noxlapsu
2. Noğadixa
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Ma Ǩatzapeşi vore.

Ma Ǩatzapeşi vore.
Si mipeşi ore?

Mipeşi Ore?
Kimlerdensin?

Ma-ti Ǩusťapeşi
vore. Si mipeşi ore?

8.14 Jini evulis otzǩedit do jur maneba-tkvani şeni boşi svalepe opşit.

Coxo : _____

Mipeşi : _____

Opuťe : _____

Noğa : _____

Coxo : _____

Mipeşi : _____

Opuťe : _____

Noğa : _____

8.15 Tkvani opuťes nam eǩrabape renan. Coxope-nişi (yoxope) doçarit.

1. Ǩatzaşi _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

8.16 Tudeni ziťape iḱitxit (golionit, tkvit) .

1. Ma çumanis moviseler.
2. Ma xe do ƀici vibonam.
3. Ma memsofas dopxedur.
4. Ma seris vincir.
5. Ma otsxecite toma vitsxonam.
6. Ma ḱave pşum.
7. Ma furçate ḱibri viçxam.
8. Ma ofisis viçalişam.
9. Ma dulyaşe vulur.
10. Ma parkis vigzal.
11. Ma parkis vuḱapam.
12. Ma bureği (paponi) vimxor.

8.17 Ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

vidare mu idare xvala xolo are ƥçopare -ḱala ~~Dutxe~~

1. Opuťe-çkimis Dutxe gyodzin (codzun).
2. Opuťe-çkimis badepe do didalepe _____ skidunan.
3. Si opuťeşa mundes _____?
4. Opuťes nçai ptzilare. Ğalis vinçirare. Çxomi _____.
5. Ar tuta-şḱule _____ vidare.
6. Şana, si opuťes mu _____ xvala xvala?
7. Nandi-çkimi-_____ visinapare do berepe-ḱala _____.
8. Tzanas opuťeşe xolo vi_____. Xolo hak vorťare.

8.18 okuxu Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

TENDAŞİ MEKTUBİ

Oroperi Tutaste,

Hatzi (hus, huy) opuťes vore. Opuťes-çkimis Dutxe gyodzin (codzun, coxons). Dutxe mcveşi opuťe ren do Arťaşenişe(n) viťoşḱit kilometro mendra ren. Opuťe-çkimis, iriḱale ncalepe do ğalepe renan. Dişka do tzḱari germaşe mulun do upareli ren.

Mcveşi oxorepe, pitsarişi serendepe do karmaťepe miğunan. Hakonuri ḱoçepe monçinoras (yazis) opuťes do inoras (ḱişis) noğas skidunan. Heşeni, badepe do didalepe inoras xvala doskidunan.

Hak iris nçaişi livadepe (onťulepe) miğunan. Monçinoras nçai ptzilumt do nçaişi parate pskidurt. Çku puci-ti miyonunan (Çkin puci-ti miqounan). Hemuşeni monçinoras ngolaşe vulurt.

Opuťe-çkunis ar mcveşi oxvame, otxo karmaťe, ar geçḱapuri mektebi do nçaişi alimevi komiğunan. Alimevis nçai gamaçamt.

Opuťe-çkimis ar didi ğali (ruba, abja) gelulun do hek ḱalmaxa skidun. Ma bazi orapes anḱesite çxomi oçopuşe vulur. Çxomi oçopu-ti xadzi mayen (ḱai domatzonen).

Çkimi opuťes ḱoçepe dido pelaperi renan. Oxorcalepe do ḱomolepek dido (zade, yopşa, opşa) içalişaman. Monçinoras nçai tziluman, lazuťi xaçkuman do ntxiri tziluman. İnora şeni germaşe dişka tzopxuman do oxorişe toruman (dişka zdaman).

Amtsika-ti çkimi dogitzva... Hatzi mutu dulya var miğun ama ar xafťaşi doloxe nçai otzilu gevoçḱare. Uḱule, ğalişe vida do vinçirare, çxomi ṕçopare. Çkva (başḱa) mu ṕare-i? Dopxeda do mboli mboli nandidi-ḱala visinapare do berepe-ḱala visterare (vibirare). Arti, ar Lazuri romani komiğun, hem viḱitxare.

Dido gomançeli (maḱomadi). Si-ti miçari.

Guriş xelate / Tenda

8.19 Çara iḱitxit do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Tendaşi opuťes Dutxe gyodzin (codzun/ coxons). Ho
2. Dutxe Arťaşenişi doloxe ren. _____
3. Dutxes dişka do tzḱari zuğaşe mulun do parate ren. _____
4. Dutxurepe monçinoras opuťes, inoras noğas skidunan. _____
5. Badepe do didalepe inoras opuťes xvala doskidunan. _____
6. Dutxes, iris nçaişi livadepe uğunan. _____

8.20 Gnapa-muşi ayni na ren ziťapes ayni numera meçit. Evulis otzḱedit.

1 hatzi	___ oruba	___ nalya	___ çku
___ mcveşi	___ tzḱari	___ karmaťe	___ miyonun
1 hus	___ abja	___ inora	___ şḱu
1 huy	___ germa	___ mskibu	___ ceçapuri
___ eskḱi	___ serende	___ ḱişi	___ miqoun
___ ğali	___ ndağı	___ çkin	___ geçḱapuri

8.21 NENATE: Çara iḱitxit do tudeni ḱitxalapes cuğaþi meçit.

1. Tutastes mik mektubi uçaru?
2. Tendaşi opuťes mu gyodzin (codzun)?
3. Dutxurepes mu uğunan?
4. Dutxes germaşe mu moğaman?
5. Tendak anḱesite mu ikums?
6. Oxvame mu ren?

8.22 Serendes (nalyas), oxoris, xincis, bagenis, karmaťes (mskibus) foto gamuği do hak konoçabi. Uķule, maneba-skanis ar mektubi duçari do oxotzonapi, skani opuťes mupe renan? Opuťe-tkvani na oçinapaten ar çara doçari.

oxorişi foťo

serendeşi (nalyaşi) foťo

karmaťeşi (mskibuşi) foťo

Xincişi foťo

8.23 Tudeni testi opşit.

1) Ma Ǩusťapeşi vore.
Si _____ ore?

a. cumaşi
c. mipeşi
b. babaşi
d. nanaşi

2) Ǩusťape Atinuri renan. Faťulape _____ renan?

a. sonuri (nakonuri)
c. mik
b. Xope
d. Vitze

3) Ďapŭu do nandidi-skani so (nak) _____?

a. iri
c. skidun
b. ǩaťa
d. dorgun

4) Opuťe-skanişi ğalepes mu skidun?

a. puci
c. ğeci
b. çxomi
d. mtuti

5) Badepe do didalepek opuťes mu ikuman?

a. ixoronaman
b. ďanda inciran
c. xvala xvala skidunan
d. dişǩa toruman/ dişka zdaman

Lazuri Doviguram

Opuťe-çkimis mcveşi (eşki) Lazuri oxorepe, oxvamepe, karmaťepe do xincepe renan. Ğalepes çxomepe, germapes ğeci do mtutepe skidunan. Oxorepes puci miyonunan (miqonun-an).

Jini çara iǩitxit do 6, 7, 8. kitxalapes cuğaŭi meçit.

6) Opuťe-çkimis mu va ren?

a. sinema
c. karmaťe
b. oxori
d. oxvame

7) Oxoris mu var pşinaxumt?

a. puci
c. ǩoçi
b. mtuti
d. kotume (korme)

8) Germas mupe skidun?

a. ǩoçepe
c. çxomepe
b. mtutepe
d. coğorepe (laçepe)

9) Oxoris nam skindinape pşinaxumt?

a. mtuti do ğeci
b. tzitzila do mjvabu
c. puci do xoci
d. dundu do vava

MUPERİ BOİ GİĞUN

Muperi boyi giğun
Gyuli tzitzila re-i
İris nena na meçam
Şa oḱitzilare-i

Gyuli, mod gemigondi
Ma mutu var goğodi
Si ipti gdziri-şḱule
Hem oras domoğodi

Oropa p̌aťi şei
Mitis-ti mot naçaras
Ma guri koḱomatzḱu
Ar gomitzḱedi yaras

Ozmonu ozmonuten
Domağodu marazi
Miti megabre va ren
İr domavu garazi

İriş dulya divu do
Çkimi muşen var iven
Gyuli, komoxti çkimde
Goxvetzebu mu iven

Arkaburi Yaşar Turna

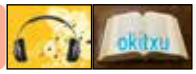
9. UNİTE
maçxoroni unite

ĶAŤA NDĞERİ DULYAPE

Ham unites mupe doviguraten...

- Ağani Lazuri fiilepe
- Hatzineri (husineri) ora
- Ǩitxala do Negativi cumle
- Mi-ķala (mi-şķala)
- Mute (muyate)
- Saaťi naķo ren?

9.1

Tudeni oķosinapu ipti iucit, uķule iķitxit (golionit, tkvit).

Şana : Xela ķaoba, Tana! Mu ikum haşo?

Tana : Mu ťa! Govixadzirer. Mektebişe vidare.

Şana : Ora giğun-na amtsika dovisinapat.

Tana : Ora komiğun. Dopxedat do visinapat.

Şana : Tana, si nam saaťis mektebişe ulur?

Tana : Ķaťa çumanis, saaťi aşis mektebişe vulur.

Şana : Dersi-şķule mu ikum?

Tana : Dersi-şķule parkis sipori vikum. Vuķaťam, burti vister.

Şana : Dido ķai. Ma-ti skani steri vore.

AR SAAŤİ-ŞĶULE

Şana : Hatzi (atzi, hus, huy) saati naķo ren, Tana?

Tana : Saati otxo ren. Eviselat-i (moviselat-i)?

Şana : Ho, eviselat do oxorişa vidat.

Tana : Ķai hem ora, guriş xelate!

Şana : Guriş xelate, Tana!

AĞANİ ZİŤAPE

1

2

3

Ma	*kitabi* vikitxam.	ordo moviseler.	*televuzis* votzḱer.
Si	*kitabi* ikitxam.	ordo moiseler.	*televuzis otzḱer*.
Hemuk (heyak, iyak)	*kitabi* ikitxams.	ordo moiselen.	televuzis *otzḱers*.
Çku (şḱu)	*kitabi* vikitxamt.	ordo moviselert.	televuzis votzḱert.
Tkva	*kitabi* ikitxamt.	ordo moiselert.	televuzis otzḱert.
Hentepek (hinik)	*kitabi* ikitxaman.	ordo moiselenan.	televuzis otzḱeran.

1, 2, 3 ve 6 numaralı fiillerin üçüncü şahısları -k eki alırken 4 ve 5 numaralı fiillerin üçüncü şahısları yalın halde olur.

4

5

6

govixadzirer.	ordo goṕḱutsxur.	Ma	movişvacam.
goixadzirer.	ordo goḱutsxur.	Si	moişvacam.
goixadziren.	ordo goḱutsxun.	Hemuk (heyak, iyak)	moişvacams.
govixadzirert.	ordo goṕḱutsxurt.	Çku (şḱu)	movişvacamt.
goixadzirert.	ordo goḱutsxurt.	Tkva	moişvacamt.
goixadzirenan.	ordo goḱutsxunan.	Hentepek (hinik)	moişvacaman.

9.2 Tudeni ziťape govişinat.

1. mo...iseler moviseler
2. ...ibon... _____
3. do...xed... _____
4. ...itsxon... _____

1. ...içx... _____
2. ...içaliş... _____
3. ...uķap... _____
4. ...imxor _____

9.3 Evulis otzķedit do tudeni cumlepes zamirepe doçarit.

1. Hemuk (heyak, iyak) kitabi iķitxams.
2. _____ xura vibonam.
3. _____ televizis votzķert.
4. _____ govixadzirer.
5. _____ ordo goķutsxur.
6. _____ kitabi viķitxam.

9.4 Tudeni ķitxalapes cuğaþi meçit.

1. Si ķitabi iķitxam-i? _____
2. Si televuzis otzķer-i? _____
3. Si oxoris dişvacam-i? _____
4. Şana ordo gokutsxun-i? _____
5. Şanak xe ibonams-i? _____
6. Çku (şķu) xe vibonamt-i? _____

9.5 Resimepe do çarape oḱomçeşit. Cuğaƅepe tudeni ḱuťis çarit.

1

2

3

4

5

Votzḱer. Govixadzirer. Movişvacam. Vikitxam. Vigzal.

9.6 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

vibonam goixadziren uḱaƅams ~~içxams~~ votzḱer

vimxort ulun ikitxams

1. Şanak ḱibiri (ḱibri) içxams.
2. Çku (şḱu) çumaneri gyari _____.
3. Ma televuzis _____.
4. Hemuk kitabi _____.
5. Ma xura _____.
6. Exak parkis uḱ_____.
7. İsmaili go_____.
8. Arte sinemaşe _____.

Artek gyari imxors.

9.7 Evulis otzḱedit do ḱaťa cumle şeni ar ḱitxala kogetzopxit.

- Ma mektebişe vulur.
  Si mektebişe ulur-i?
  Si so ulur?

1. Ma çumanis moviseler. _____ ?
2. Ma xe do ǰici vibonam. _____ ?
3. Ma memsofas dopxedur. _____ ?
4. Ma dorçelis (oncire) vincir. _____ ?
5. Ma toma vitsxonam. _____ ?
6. Ma ḱave pşum. _____ ?
7. Ma dulyaşe vulur. _____ ?
8. Ma vuḱapam. _____ ?

9.8 Evulis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaǰi meçit (Ho/ var).

- Si xe ibonam-i?
  Ho, ma xe vibobam.
  Var, ma xe var vibonam.

1. Si çumanis moiseler-i? _____
2. Si xe do ǰici ibonam-i? _____
3. Si ḱulis (tronis) doxedur-i? _____
4. Si ḱave şum-i? _____
5. Si ḱibiri içxam-i? _____
6. Si ofisis içalişam-i? _____
7. Si parkis uḱapam-i? _____
8. Si bureği (paponi) imxor-i? _____

9.9 Tudeni ziťape oḱomçeşit.

1. Hentepek ḱibiri	a. şums.
2. Ma xura	b. vibonam.
3. Çku kitabi	c. içalişams.
4. Tkva lumcineri gyari	ç. movişvacam.
5. Artek ḱave var	č. içxaman.
6. Tkva seris dido	d. otzḱers.
7. Nandidi-skani karmateşe	e. imxort-i?
8. Şanak pavriḱas	f. vikitxamt.
9. Cuma-çkimik televuzis	g. ulun-i?
10. Ma oxoris	h. incirt-i?

9.10 Hatzi tkva çarit.

Ar ndğaşi doloxe mupe ikum? Televuzis otzḱer-i? Ondğeneri gyari imxor-i? Kitabi ikitxam-i? Nam kitabi oḱitxu gaoropen? Ǩaťa ndğas xura ibonam-i? So içalişam?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Si mundes dersi içalişam?

Ma lumcis dersi viçalişam.
Si mundes dersi içalişam?

Ma seris dersi viçalişam.

oraşi ziťape

çumani

ndğaleri

lumci

seri

- *Çumanis* kibiri viçxam.
- *Ndğaleris* ofisis viçalişam.
- *Lumcis* kitabi vikitxam.
- *Seris* ordo vincir.

giçkitan
gişkutan

Çumani, ndğaleri, lumci, seri kelimelerini zaman zarfı olarak kullanmak için sonlarına "-s" eki getirilir.

- çumani	*çumanis*
- ndğaleri	*ndğaleris*
- lumci	*lumcis*
- seri	*seris*

- Ďanda tzkari (tzari) pşum.
  Her zaman su içerim.
- Ķaťa ndğa mektebişe vulur.
  Her gün okula giderim.
- Aina (çkar) televuzis var votzker.
  Hiç televizyon izlemem.
- Ďoťe televuzis var votzker.
  Hiçbir zaman televizyon izlemem.
- Ordo ordo televuzis votzker.
  Sık sık televizyon izlerim.

9.11 “Mundes mu ikumt?” tudeni boşi svalepes doçarit.

1. seris	Vincirt.	çumani
2. _____	Dulyaşe vulurt.	ndğaleri
3. _____	Kitabi viḱitxamt.	lumci
4. _____	Movişvacamt.	seri
5. _____	Viçalişamt.	ḱaťa ndğa
6. _____	Toma vitsxonamt.	aina, çkar
7. _____	Ḱibiri viçxamt.	ďanda
8. _____	Çumaneri gyari vimxort.	

9.12 Oraşi ziťape ixmarit do tudeni ḱitxalapes cuğaďi meçit.

ďoťe ďanda (irote) ḱaťa ndğa ordo ordo aina (çkar)

1. Mundes incir?
   Seris vincir.
2. Mundes dulyaşe ulur?
   _____.
3. Mundes xura ibonam?
   _____.
4. Mundes televuzis otzḱer?
   _____.
5. Mundes kitabi iḱitxam?
   _____.
6. Mundes moiseler?
   _____.

ḱoçepek mu ikuman?

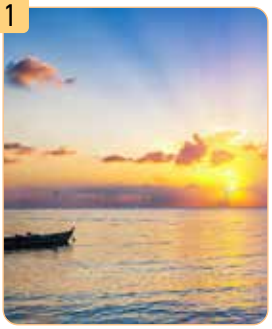

9.13 Hatzi tkva çarit.

- Ķaťa çumanis mupe ikum?

1. Çumaneri gyari vimxor.
2. _____.
3. _____.

1

2

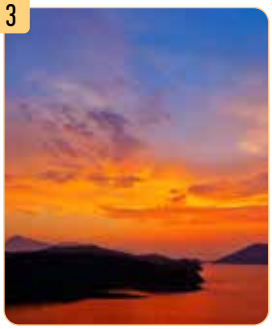
- Ķaťa ndğas mupe ikum?

1. _____.
2. _____.
3. _____.

- Ķaťa lumcis mupe ikum?

1. _____.
2. _____.
3. _____.

3

4

- Ķaťa seris mupe ikum?

1. _____.
2. _____.
3. _____.

Saaťi naǩo ren (Nam saaťi ren)?

Saaťi naǩo ren?
(Nam saaťi ren?)

Saaťi otxo ren
(on).

1

Saaťi viti ren.

2

Saaťi çxoro ren.

3

Saaťi juri ren.

9.14 Saaťi naǩo ren (Nam saaťi ren)? Tudeni saatepes otzǩedit do nuğarit.

1

a. Saaťi juri ren.

b. Saaťi aşi ren. ✓

2

a. Saaťi viti ren.

b. Saaťi vitoari ren.

3

a. Saaťi çxoro ren.

b. Saaťi ovro ren.

4

a. Saaťi sumi ren.

b. Saaťi vitojuri ren.

5

a. Saaťi şǩiti ren.

b. Saaťi xuti ren.

6

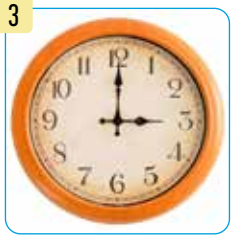
a. Saaťi otxo ren.

b. Saaťi ari ren.

9.15 Saaťi naķo ren (nam saaťi ren), tudeni evulepes otzķedit do çarit.

1

_____

3

_____

5

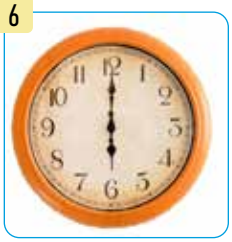
_____

2

_____

4

_____

6

_____

9.16 Tudeni resimepe do çarape oķozemcit.

1

2

3

4

5

a. Ķaťa çumanis saaťi ovros gopķutsxur. 3

b. Ķaťa lumcis saaťi aşis lumcineri gyari (cari) vimxor. _____

c. Ķaťa çumanis xura vibonam (ķaṗula vimbonam). _____

ç. Ķaťa seris saaťi vitoaris toma vitsxonam do vincir. _____

č. Ndğaleris xasťaxanas viçalişam (vitsadebur, viçalişebur). _____

saaťi viti-şkule / dersi-şkule

Saaťi viti-şkule so idare?

Saaťi viti-şkule oxorişe vidare.

Tudeni evulepes otzkedit.

- Ǩaťa seris, saaťi viti-şkule vincir.
- Ǩaťa ndğas, saaťi ovro-şkule televuzis votzker.
- Şana, çkimi-şkule gyari (şkimi-şukule cari) imxors.
- Ǩaťa lumcis, dersi-şkule sinemaşe vulur (bulur).

9.17 Ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

ikitxams	ikums	içxams	ukaƀams
incirs	imxors	isters	ulun

1. Şanak dersi-şkule sipori ik_____.
2. Ma, mektebi-şkule burti vi_____.
3. Ma, lumcis saaťi ovro-şkule kitabi vi_____.
4. Ma, seris saaťi viti-şkule vin_____.
5. Artek, gyari-şkule (cari-şukale) vu_____.
6. Exa, çkimi-şkule (şkimi-şukale) mektebişe u_____.
7. Arte do Şanak, saaťi xuti-şkule gyari im_____.
8. Ma, gyari-şkule kibri (çibri, kibiri) vi_____.

Mi-ķala dersi içalişam?

Ma Arte-ķala dersi viçalişam.
Si mi-ķala dersi içalişam?

Ma Tanura-ķala dersi viçalişam.

giçkitan
gişkutan

-ķala (-şķala) : birisi ile

- mi-ķala (mi-şķala) : *kimle*
- İsmaili-ķala (İsmaili-şķala) : *İsmail ile*
- skani-ķala (skani-şķala) : *Seninle*

9.18 Tudeni ķitxalapes cuğaþi meçit.

1. Si mi-ķala televuzis otzķer? Ma Şana-ķala televuzis votzķer.
2. Si mi-ķala sinemaşe ulur? _____.
3. Si mi-ķala gyari imxor? _____.
4. Si mi-ķala burti ister? _____.
5. Si-mi-ķala dersi işķinam? _____.
6. Ķaťa ndğas mi-ķala inçir (imçvir)? _____.
7. Si mi-ķala incir? _____.
8. Si-mi ķala kitabi iķitxam? _____.

9.19 Ǩitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Si nam saaṫis çumaneri gyari (cari) imxor?
   Ma saaṫi ovros çumaneri gyari (cari) vimxor.
2. Mundes kitabi iǩitxam?
   _____
3. Ǩaṫa çumanis xe do ṗici ibonam-i?
   _____
4. Ǩaṫa ndğas mi-ǩala dulyaşe ulur?
   _____
5. Si ordo ordo ǩibiri (ǩibiri) içxam-i?
   _____
6. Si nam saaṫi-şǩule xura ibonam (ǩaṗula imbonam)?
   _____

9.20 Turkuri cumlepe Lazurişe golaktit

1. Sen ne yiyorsun? _____
2. Sen en zaman kitap okuyorsun? _____
3. Sen kim ile yemek yiyorsun? _____
4. Her gün işe gidiyor musun? _____
5. Saat kaçta, kim ile uyuyorsun? _____
6. Her zaman televizyon izliyor musun? _____
7. Sık sık dişini fırçalıyor musun? _____
8. Sabah erken uyanıyor musun? _____

AĞANİ ZİŤAPE

1

arabate

2

pisikleťite

3

uçağite (maputxocete)

4

tirenite

5

otobusite

6

kuçxete

giçkitan
gişkutan

"-te" eki araçların sonuna eklediğinde işin hangi araç kullanılarak yapıldığını gösterir.

Ör: Dulyaşe mute ulur?

Dulyaşe arabate vulur.

9.21 Resimepes otzḱedit do cuğaṗi meçit.

1. Mektebişe mute ulur?

   Mektebişe kuçxete vulur.

2. Mṕolişen Xopaşe mute ulur?

   _____

3. Nandidi-sḱanişi opuťeşe (kyoişe) mute ulur?

   _____

4. Parkişe mute ulur?

   _____

5. Ťraṕuzanişen Atinaşe mute ulur?

   _____

1

4

2

5

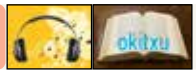
3

9.22 Evulis otzḱedit do ḱaťa cumle şeni ar ḱitxala doçarit.

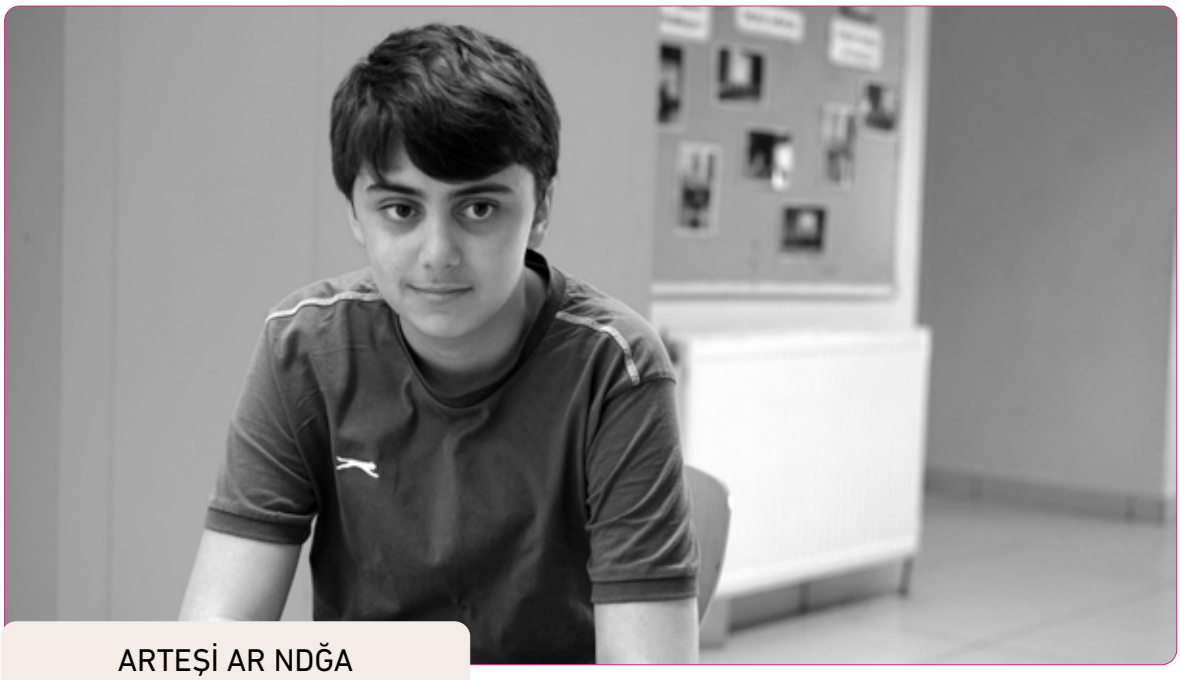
1. Si mundes nçai şum _____?
   Ma ḱaťa çumanis nçai pşum.
2. _____?
   Ma, Şana-ḱala (Şana-şḱala) dersi viçalişam.
3. _____?
   Ma pisiḱleťite saaťi ovros mektebişe vulur.
4. _____?
   Ma mektebi-şkule sipori vikum.
5. _____?
   Ma lumcis saaťi çxoros kitabi viḱitxam.
6. _____?
   Hatzi (atzi, hus, huy) saaťi xuti ren.

9.23 Tudeni cumlepe iḱitxit do boşi svalepe meçameri ziťapete opşit.

1. Ma ordo ordo nçai _____pşum_____. — ovro-şḱule
2. Şana do Amedik _____ kitabi iḱitxaman. — ḱaťa ndğas
3. Ḱaťa çumanis saaťi _____ sipori vikum. — otoposite
4. Nana-çkimi ḱaťa ndğas _____ dulyaşe ulun. — Şana-ḱala
5. Lumcineri gyari _____ vimxor. — çxoros
6. Ḱaťa lumcis, saaťi _____ xura vibonam. — var
7. Ma ďoťe televuzis _____ votzḱer. — heşote
8. Artek ḱaťa lumcis xe do ďici ibonams do _____ incirs. — pşum

9.24

Tudeni çara ipti iucit (işĸinit, isiminit), uĸule iĸitxit (golionit).

ARTEŞİ AR NDĞA

Ma Arte gemodzin do magurale vore. E do, ĸaťa ndğas mektebişe vulur. ĸaťa çumanis ordo moviseler. Maarani (ipti), xe do ƥici vibonam, tomalepe vitsxonam. Uĸule, sipori vikum. Parkis sipori oxenu ĸai domatzonen (xadzi mayen). Heşeni, vulur do parkis vigzal, vuĸaƥam. Sipori-şĸule oxorişe govikter. Sipori xuraşi ĸaoba şeni dido beciťi ren.

Çumaneri gyari-şĸule çanta-çkimi pxadzirum. Saaťi çxoros gyari (cari) vimxor do maneba-çkimi-ĸala mektebişe vulur.

Dersepe-çkimi saaťi vitis gyoçĸams (coçams). Dersis ƥoťe leba var dopskidur. Ar ndğas şĸit dersi miğunan. Ma ƥanda dersepe-çkimi ĸai viucam (vorsi vişĸinam, ĸai visimin). Dersepe ondğeri-şĸule saaťi otxos içoden. Mektebi-şĸule ĸuçxete oxorişe govikter.

Oxorişe govikta-şĸule amtsika movişvacam. Uĸule, soĸağişe gamavulur do manebape-çkimi-ĸala burti vister. Ma burti osteru xadzi mayen (ĸai domatzonen) do dido ĸai burti vister (vorsi ťoƥu vibir).

Dolumcasi (dolumcaşi) oxorişe amavulur. Bazi orapes leba mayen (maven, yano maqven) do baba-çkimik mibecğams. Gyari-şĸule, majurani ndğaşi dersepe-çkimi dovikum. Ar saaťi-ĸonari (ar saaťi-şuĸuri) kitabi viĸitxam. Çku, ĸaťa lumcis nana, baba, cuma do da-çkimi-ĸala oĸovisinapamt. Ma hentepe dido maoropen (ma hini opşa malimben). E do, ar mtsika-ti muziği vişĸinam (visimin, viucam). Saaťi çxoros

9.25 Tudeni cumlepe tzori ren-na HO, vana VAR çarit.

1. Sipori xuraşi ƙaoba şeni dido beciťi ren. Ho
2. Arte, dersis ƥoťe leba var doskidun. _____
3. Artes, ar ndğas şƙit dersi uğun. _____
4. Arteşi dersepe ondğeri-şƙule saaťi otxos içoden. _____
5. Arte, mektebi-şƙule ƙuçxete sinemaşe ulun. _____
6. Arte dolumcasi (dolumcaşi) oxorişe var amulun. _____

9.26 NENATE: Tudeni ƙitxalapes cuğaƥi meçit.

1. Arte mi-ƙala mektebişe ulun?
2. Arteşi dersepe nam saaťis gyoçƙams (coçams)?
3. Arteşi dersepe nam saaťis içoden?
4. Arte mektebi-şƙule muçote oxorişe goikten?
5. Arte, soƙağis mu ikums?
6. Artek ƙaťa lumcis mipe-ƙala isinapams?

9.27 Tudeni paragrafis na ren boşi svalepe opşit.

Ma Arte gemodzin. Ķaťa çumanis ordo movi_____er. Maarani, xe do p̌ici vi_____am, tomalepe vi_____am. Uķule, sipori vi_____. Sipori-şķule oxorişe govi_____er. Sipori, xuraşi ķaoba şeni dido beciť ren. Çumaneri gyari-şķule çanta-çkimi p_____um. Saaťi çxoros gyari (cari) vi_____or do maneba-çkimi-ķala mektebişe vu____ur. Dersepe-çkimi saaťi vitis gyo____ams (co___ams). Dersis p̌oťe leba var dop_____ur. Dersepe ondğeri-şķule saaťi otxos i_____en. Mektebi-şķule ķuçxe____ oxorişe govikter. Oxorişe govikta-şķule soķağişe _____ vulur do manebape-çkimi-ķala burti vi_____er. Ar saaťi-ķonari (ar saaťi-şuķuri) kitabi vi_____am. Çku, ķaťa lumcis nana, baba, cuma do da-çkimi-ķala _____visinapamt. Saaťi çxoros mja p___um do vi_____ir.

9.28 Tudeni boşi svalepes tkva-ti ar ndğa-tkvani doçarit.

9.29 Tudeni testi opşit.

1. Ma ƙaťa seris ordo _____.
   a. vincir c. vibgar
   b. noğa d. goƥƙutsxur

2. Ƙaťa _____ leba (yano) goƥktutsxur.
   a. bere c. xvala
   b. çona d. çumanis

3. Ma ƙaťa ndğas ofisis _____.
   a. ulun c. şums
   b. viçalişam d. uƙaƥams

4. Si oxorişe _____ ulur?
   a. jur c. mundes
   b. nam d. mi

5. Saaťi _____ ren?
   a. mundes c. mu
   b. naƙo d. mi

6. Saaťi _____ ren.
   a. lumci c. xuti
   b. seri d. çumanis

7. Nam _____ dulyaşe ulur?
   a. çona c. mjora
   b. saaťis d. xut

8. Si çumaneri gyaris mu _____?
   a. imxors c. imxor
   b. vimxor d. imxoran

9. Berek parkis sipori _____.
   a. ikums c. vikum
   b. vigzal d. vulur

10. Seris kitabi viƙitxam do _____.
    a. incirs c. incir
    b. vincir d. vincirt

11. Çumaneri _____ çanta-çkimi pxadzirum.
    a. gyari-şƙule c. cari
    b. bere-ƙala d. gyarite

12. Mektebi-şƙule _____ oxorişe govikter.
    a. makvalite c. ƙuçxete
    b. çxindite d. xepete

Lazuri Doviguram

Nana nani oy oy

Ela komoxťi ela,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

E na va mogalasen,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Gogala gogala do,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Şķimda na cegalasen.

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķriyi mamuli ķriyi,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķriam do moy va tanum?

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Puli kormepe şķala,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Ķaoba cegotanun,

Nani nani oy oy hayde nani oy oy oy

Anonimi Lazuri birapa

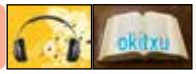
10. UNİTE
mavitani unite

AR XAFŤA-ÇKİMİ

Ham unites mupe doviguraten?

- Xafťaşi ndğalepe
- Gesvareri numerape
- Bazi fiilepe

10.1

Tudeni oḱosinapu ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

Tenda do Tana gzas oḱvages do isinapaman. Vişkinat (viucat, visiminat).

Tenda : Xela ḱaoba, Tana! Andğa mu ikum?

Tana : Xela ḱaoba Tenda! Andğa dulya miğun.

Tenda : Muşi dulya? Ḱaťa ndğas mektebişe ulur-i?

Tana : Var, ḱaťa ndğas var vulur. Ar xafťas otxo ndğa mektebişe vulur. Cumaçxas xvala dersi var miğun.

Tenda : E do, mu ikum cumaçxas?

Tana : Oxoris dopxedur do kitabi viḱitxam. Ma kitabi oḱitxu ḱai domatzonen.

Tenda : E do, sabaťoni do mjaçxas mu ikum?

Tana : Sabaťonis sipori vikum do manebape-çkimi bdzirem. Arti, baba-çkimi-ḱala ğalişe vulurt do çxomi p̌ç̌opumt.

Tenda : Andğa nam ndğa ren?

Tana : Andğa mjaçxa ren.

Tenda : E do, sinemaşe vidat-i?

Tana : Moro mu! Hayde vidat...

NDĞALEPE

TUTAÇXA

İĶİNAÇXA

CUMAÇXA

ÇAÇXA

ĎARASĶE / OBİŞXA

} Xafťaşi Doloxe

SABAŤONİ / SURİŞXA

MJAÇXA

} Xafťaşi Gamolva

10.2 Boşi svalepe opşit.

1	iķinaçxa	cumaçxa	_____	ďaraśke	sabaťoni
2	ďaraśke	sabaťoni	_____	tutaçxa	_____
3	çaçxa	_____	sabaťoni	_____	tutaçxa
4	_____	mjaçxa	tutaçxa	_____	cumaçxa
5	tutaçxa	_____	cumaçxa	_____	ďaraśke
6	cumaçxa	_____	ďaraśke	sabaťoni	_____

10.3 Tablos na ren ndğalepeşi coxopes guğarit.

cumaçxa

sabaťoni

çaçxa

ťparaśke

tutaçxa

ikinaçxa

mjaçxa

İ	E	Ť	A	R	A	S	Ǩ	E	C
Ǩ	U	U	U	A	T	A	U	L	U
İ	U	M	U	A	U	B	U	O	M
N	U	J	U	A	T	A	U	Ť	A
A	U	A	A	X	A	Ť	E	Y	Ç
Ç	A	Ç	X	A	Ç	O	Ǩ	Z	X
X	U	X	M	A	X	N	M	N	A
A	U	A	A	Ç	A	İ	O	U	İ

10.4 Evulis otzkedit do kitxalapes cuğaťi meçit.

1. Andğa ikinaça ren. Çumani nam ndğa ren?
   Çumani cumaçxa ren.
2. Çumani cumaçxa ren. Andğa nam ndğa ren?
3. Andğa çaçxa ren. Çumani nam ndğa ren?
4. Çumani sabaťoni ren. Andğa nam ndğa ren?
5. Andğa mjaçxa ren. Çumani nam ndğa ren?
6. Çumani ťparaśke ren. Andğa nam ndğa ren?

ARTEŞİ DERSEPE

	1.	2.	3.	4.	5.
Tutaçxa	Turkuri	Turkuri	Sipori	Çaraloba	Çaraloba
İĸinaçxa	Lazuri	Lazuri	Sipori	Sipori	Lazuri
Cumaçxa	Feni	Feni	Mergeluri	Mergeluri	Mergeluri
Çaçxa	Sosyali	Sosyali	Sosyali	Feni	Feni
Ďaraśke	Drama	Drama	Sipori	Sipori	Feni

10.5 "Arteşi dersepeşi tablos" otzĸedit do tudeni ĸitxalapes cuğaďi mecit.

1. Artes, nam ndğas drama dersi uğun?
   Artes, ďaraśkes drama dersi uğun.
2. Artes, nam ndğas Lazuri dersi uğun?
3. Artes, nam ndğas Turkuri dersi uğun?
4. Artes, nam ndğas çaraloba dersi uğun?
5. Artes, nam ndğalepes sipori dersi uğun?
6. Artes, nam ndğalepes Mergeluri dersi uğun?
7. Artes, nam ndğas Feni dersi uğun?

GESVARERI NUMERAPE

maarani majurani masumani maotxani maxutani

maaşani maşkitani maovrani maçxorani mavitani

10.6 Resimepeşi jin na ren numeras otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṕi meçit.

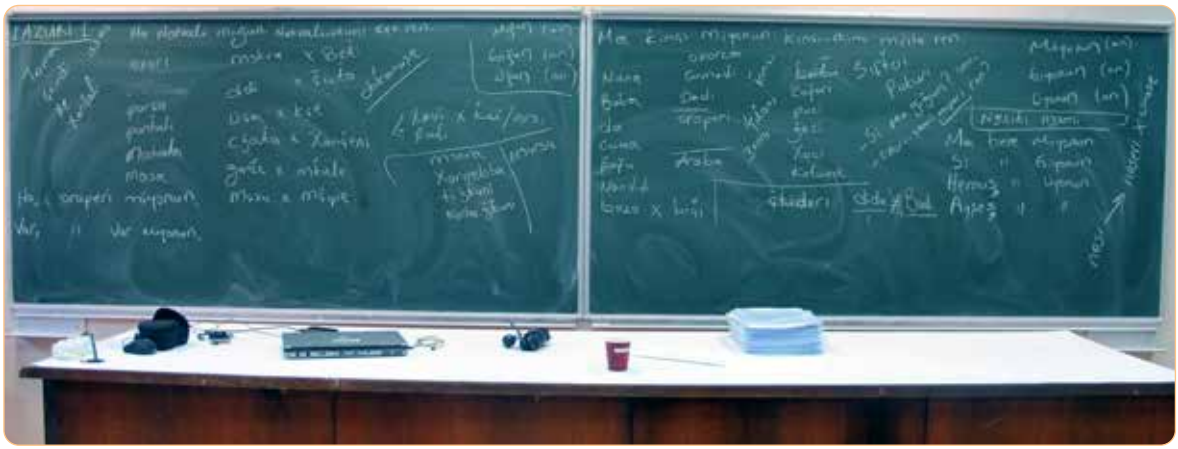
1. Xeştati masumani modvalu ren.
2) Foga (forḱa) _____ dolokunu ren.
3) Tzineḱi (tzendeçi, tzineçi) _____ dolokunu ren.
4) Ponťuli _____ dolokunu ren.
5) Modvalu _____ dolokunu ren.
6) Ucikumbi _____ dolobala (dolokidala) ren.

10.7 “Arteşi Dersepe” coxoni tablos otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Tutaçxas, Arteşi maarani dersi mu ren?
   Tutaçxas Arteşi masumani dersi sipori ren.
2. Çaçxas, Arteşi maxutani dersi mu ren?
3. Tutaçxas, Arteşi maotxani do maxutani dersi mu ren?
4. Cumaçxas, Arteşi majurani dersi mu ren?
5. İḱinaçxas, Arteşi maarani do majurani dersi mu ren?

10.8 “Arteşi Dersepe” coxoni tablos otzḱedit do çarit (Ho/Var).

1. Tutaçxas, Arteşi maarani dersi Lazuri ren. VAR
2. İḱinaçxas, Arteşi majurani dersi Lazuri ren. _____
3. Cumaçxas, Arteşi masumani dersi feni ren. _____
4. Çaçxas, Arteşi maotxani dersi drama ren. _____
5. Ṗaraskes, Arteşi maxutani dersi feni ren. _____
6. Çaçxas, Arteşi maotxani dersi Lazuri ren. _____

AĞANİ ZİŤAPE

1

Ma	*muziği*	vişḱinam.	*spori*	vikum.	*okunes*	vister	(vibir).
Si	*muziği*	işḱinam.	*spori*	ikum.	*okunes*	ister	(ibir).
Hemuk	*muziği*	işḱinams.	*spori*	ikums.	*okunes*	isters	(ibirs).
Çku	*muziği*	vişḱinamt.	*spori*	vikumt.	*okunes*	vistert	(vibirt).
Tkva	*muziği*	işḱinamt.	*spori*	ikumt.	*okunes*	istert	(ibirt).
Hentepek	*muziği*	işḱinaman.	*spori*	ikuman.	*okunes*	isteran	(ibiran).

2

3

4

Ma	*gitari*	voçandinam.	*şiiri*	pçarum.	*resimi*	bğarum.	
Si	*gitari*	oçandinam.	*şiiri*	çarum.	*resimi*	ğarum.	
Hemuk	*gitari*	oçandinams.	*şiiri*	çarums.	*resimi*	ğarums.	
Çku	*gitari*	voçandinamt.	*şiiri*	pçarumt	*resimi*	bğarumt	
Tkva	*gitari*	oçandinamt.	*şiiri*	çarumt.	*resimi*	ğarumt.	
Hentepek	*gitari*	oçandinaman.	*şiiri*	çaruman.	*resimi*	ğaruman.	

5

6

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	**Arťaşenuri**	**Vitzuri-Arkaburi**	**Xopuri - Çxaluri**
vibir	vibir	bister	vister
voçandinam	voçandinam	boçandinam	gelapçap

10.9 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

1. Ma ƥanda muziği ___işḱinam.
2. Şanak tutaçxas muziği işḱin____.
3. Bozok ƥoťe muziği var __şḱinams.
4. Ma ordo ordo okunes ___ister (vibir).
5. Tanuk ḱaťa cumaçxas guda ___çandinams.
6. Ma ḱaťa mjaçxas guda ___çandin____.
7. Muradik Lazuri romani çar____.
8. Çku Lazuri romani ____çarumt.

10.10 Tudeni ḱitxalapes cuğaƥi meçit.

1. Si mundes Lazuri birapa işḱinam (iucam, isimin)? (ƥanda, ordo ordo)
   Ma ƥanda Lazuri birapa vişḱinam.
2. Şanak ḱaťa ndğas mu işḱinam (iucam, isimin)? (muziği, dersi)
3. Si ƥoťe guda oçandinam-i (gelaçap-i)? (ho, var)
4. Si muşi resimi ğarum? (bereşi, oxorişi)
5. Gyoḱanik mundes guda oçandinams? (ḱaťa ndğas)
6. Si lumcis mi-ḱala dersi ikum-i (ikom, ikip)? (nana-skani-ḱala)

10.11 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

isters-i	pčarum	igzal	oçandinams	içalişam-i
vikum	~~vişkinam~~	şum	ğaruman	

1. Ma muziği vişkinam (viucam, visiminam).
2. Hemuk okunes _____?
3. Ma kaťa mjaçxas sipori _____.
4. Hentepek (hinik) kinçişi resimi _____.
5. Ma panda Lazuri şiiri _____.
6. Koçik tutaçxas guda _____.
7. Si kaťa çumanis, parkis _____?
8. Si kaťa lumcis dersi _____?

10.12 NENATE: Tudeni kitxalapes cuğaŗi meçit.

1. Nam ndğalepes mektebişe ulur?
2. Nam ndğas Lazuri dersi giğun?
3. Nam ndğas guda oçandinam?
4. Nam ndğas kukuşi ister (ibir)?
5. Nam saaťis kitabi ikitxam (iťur, golionam)?
6. Nam ndğas resimi ğarum?
7. Nam saaťepes muziği işkinam (isimin, iucam)?
8. Nam ndğalepes gonoşinepe-skani çarum?

TANURAŞİ AR XAFŤERİ PROGRAMI

	TUTAÇXA	İĶİNAÇXA	CUMAÇXA	ÇAÇXA	ŤARASĶE
08:00	Goťkutskur.				
10:00	Xura vibonam.	Dulyaşe vulur.	Dulyaşe vulur.	Dulyaşe vulur.	
13:00			Dersi viçalişam.	Guda voçandinam.	Sipori vikum.
15:00		Parkis vigzal.			Burti vister.
18:00	Sinemaşe vulur.		Gyari vimxor.	Muziği vişĶinam.	
21:00	Kitabi viĶitxam.	Kitabi viĶitxam.	Televuzis votzĶer.	Kitabi viĶitxam.	Kitabi viĶitxam.
23:00	Şiiri ťçarum.	Vincir.			Vincir.

10.13 Tanuraşi ar xafŤeri programis otzĶedit.
Tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Tanura saaťis ovros goĶutsxun. Ho
2. Tanura ťoťe dulyaşe var ulun. _____
3. Tanura ĶaťaĶ ndğas dulyaşe ulun. _____
4. Tanurak çaçxas guda var oçandinams. _____
5. Tanurak ťoťe şiiri var çarums. _____
6. Tanurak ťaraskes sipori ikums do burti isters. _____
7. Tanura televuzis var otzĶers do sinemaşe xvala ulun. _____
8. Tanura ĶaťaĶ ndğas kitabi iĶitxams (iťus, golionams). _____

10.14 NENATE : Tanuraşi programis otzkedit do kitxalapes cuğaþi meçit.

1. Tanura nam ndğalepes do nam saaťis dulyaşe ulun?
2. Tanurak mundes kitabi ikitxams (çitabi iťus, çitabi golionams)?
3. Tanurak ikinaçxas mupe ikums?
4. Tanurak þaraskes burti isters-i?
5. Tanura nam ndğalepes dulyaşe var ulun?
6. Tanurak nam saaťis Lazuri şiiri çarums?
7. Tanurak nam saaťepes gyari imxors (cari imxors)?
8. Tanurak sipori ikums-i (ikuy, ikoms, ikips)?

10.15 Tanuraşi ar xafťeri programis otzkedit do kitxalapes cuğaþi meçit.

1. Tanurak tutaçxas saaťi vitis mu ikums?

   Tanurak tutaçxas saaťi vitis dulyaşe ulun.

2) Tanurak tutaçxas saaťi vitosumis mu ikums?

3) Tanurak cumaçxas saaťi viťosumis mu ikums?

4) Tanurak çaçxas saaťi eçi do aris mu ikums?

5) Tanurak þaraskes saaťi eçi do sumis mu ikums?

6) Tanurak nam saaťis sipori ikums?

10.16 Tudeni ziťape ixmarit do ognaponi cumlepe gedgit.

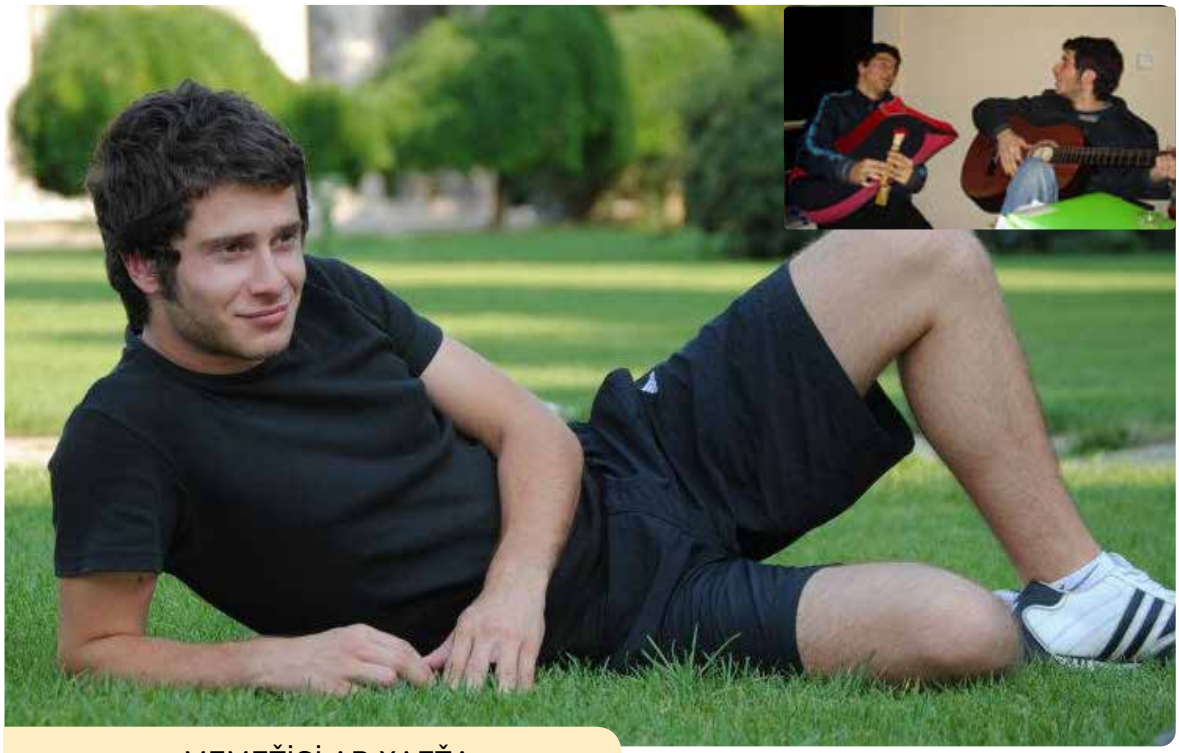
1. ƙaťa çumanis / Tanura / goƙutsxun / saaťis ovros
   Tanura ƙaťa çumanis saaťis ovros goƙutsxun.
2. ma / tutaçxas / ƙaťa / burti / vister (vibir)
3. ƙaťa / ndğas / Tanurak / guda / oçandinams/ var
4. Lazuri / ma / şiirepe / p̌çarum / p̌anda
5. ma / vulur / ƙaťa / ndğas / dulyaşe / saaťi xutis
6. ƙaťa / ma /çaçxas / viƙitxam / kitabi

10.17 Ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

~~ƙaťa~~ ulur guda mundes çarum p̌araskes mboli mboli

1. Ma ƙaťa ndğas saaťis ovros goƥƙutsxur.
2. Ma ƙaťa _____ burti vister do sipori vikum.
3. Si ar xafťas naƙo fara mektebişe _____?
4. Arte do Şanak ƙaťa çaçxas _____ oçandinaman.
5. Tanura _____ mektebişe ulun?
6. Si maneba-skani şeni Lazuri şiiri _____-i?
7. Ma ƙaťa ndğas _____ kitabi viƙitxam (viťur/ golovionam).

10.18 Tudeni çara ipti iucit, uķule iķitxit (golionit).

MEMEŤİŞİ AR XAFŤA

Memeťi universites magurale ren do dido dersi uğun. Memeťik nam ndğas mu ikums mimeselaman. Viķitxat do oxovotzonat.

Xela ķaoba! Ma Memeťi gemodzin. Eçi do xut tzaneri, Vitzuri ar Lazi biçi vore. Boğaziçi Universites magurale vore do tarixi viķitxam.

Universiteşi yurdis pskidur. Tutaçxa, cumaçxa do çaçxa ndğalepes dersi miğun. Dersi na miğun ndğalepes saaťi aşis moviseler. Dersepe-çkimi saaťi çxoros gyoçķaman (coçaman). Ondğerişi tzoxle (yemaşi oği) sum dersi do ondğerişi uķule (yema-şuķale) otxo dersi miğun. Dersepe-çkimi saaťi xutis içodenan. Doguralepek mboli mboli oxorişdulya momçaman. Heşeni dido viçalişam. Oķitxoni do oçaroni dido (opşa, yopşa, zade) dulya miğun.

İķinaçxa do ťaraşķe ndğalepes aina (çkar) dersi var miğun. Heşeni universiteşe var vulur do leba moviseler. Çumaneri gyari-şķule (çumaneri cari-şķule) sipori vikum. Kitabi viķitxam. Lumcis-ti sinemaşe vulur.

Ma gitari oçandinu do Lazuri obiru dido maoropen. Xafťa gamolvas, “oruba” coxoni gurubis gitari voçandinam do Lazuri vibir. Ama bazi ndğalepes soti var vulur do oxoris movişvacam.

E do, ora haşopete mani mani golulun...

10.19 Tudeni cumlepe tkvani opuťes muço itkven (iziťen), doçarit.

1. Ma romani viťitxam. Ma romani viťur/ ma romani goloviyonam.
2. Ma yurdis pskidur. _____
3. Ma saaťi aşis moviseler. _____
4. Dersi saaťi çxoros gyoçťams. _____
5. Ma aina dersi var miğun. _____
6. Gyari-şťule sipori vikum. _____
7. Ma gitari voçandinam. _____
8. Ma oxoris movişvacam. _____

10.20 NENATE: Çara iťitxit do ťitxalapes cuğaþi meçit.

1. Memeťik universites mu iťitxams?
2. Memeťi so skidun?
3. Memeťis nam ndğalepes dersi uğun?
4. Memeťi nam ndğalepes saaťi aşis moiselen?
5. Memeťişi dersepe mundes gyoçťaman (coçaman)?
6. Memeťişi dersepe mundes içodenan?
7. Memeťis mu aoropen?
8. Memeťi nam ndğalepes, muşeni leba moiselen?

10.21 Tudeni çaras na ren boşi svalepe opşit.

Universiteşi yurdis _____. Tutaçxa, cumaçxa do çaçxa _____ dersi miğun. Dersi na miğun ndğalepes saaťi aşis mo_____. Dersepe-çkimi saaťi çxoros gyo_____. Ondğerişi _____ sum dersi miğun. Dersepe-çkimi saaťi xutis _____enan. Doguralepek mboli mboli _____ momçaman. Heşeni dido viçalişam. Oḱitxoni do _____ dido dulya miğun.

İḱinaçxa do ťaraskе ndğalepes _____ dersi var miğun. Heşeni universiteşe _____ vulur do _____ moviseler. Çumaneri _____ sipori vikum. Kitabi viḱitxam. _____-ti sinemaşe vulur.

Ma gitari oçan_____ do Lazuri obiru dido ma_____. Xafťa gamolvas, "oruba" coxoni gurubis gitari vo_____ do Lazuri vibir. Ama bazi ndğalepes soti var vulur do oxoris movi_____.

10.22

Hatzi tkva çarit.

Xaftaşi doloxe mupe ikumt? Sipori ikumt-i? Okunes istert-i? Tutaçxas mu ikumt? Xaftaşi gamolvas mupe ikumt? Muziği işḱinamt-i? Sinemaşe ulurt-i?

10.23 Tudeni testi opşit.

1. Ma ƙaťa seris muziği _____.
   a) vincir b) vişƙinam
   c) vikumt d) goƥƙutsxur

2. Şanak _____ lumcis okunes isters.
   a) gulun b) ƥanda
   c) ƙaťa d) ulun

3. Memeťi universiťeşi magurale ren do _____ sinifis ren.
   a) majurani b) kuçxete
   d) vurtzite c) furçate

4. Andğa ƥaraşƙe ren-na çumani _____ ren?
   a) çaçxa b) sabaťoni
   c) mjaçxa d) tutaçxa

5. Andğa _____ ren. Çumani çaçxa ren.
   a) cumaçxa b) ƥaraşƙe
   c) iƙinaçxa d) mjaçxa

6. Ma resimi var bğarum ama şiiri _____.
   a) vimxor b) ƥçarum
   c) vikum d) vister

7. Çku (şƙu) lumcis televuzis _____.
   a) otzker b) votzker
   c) otzkert d) votzkert

8. Ma mekťebişe kuçxe__ vulur.
   a) -şe b) -te
   c) -şen d) -ƙala

9. Hentepek ƙaťa çumanis mane-bape-nişi-_____ ukapaman.
   a) -te b) -ƙala
   c) -şi d) -ti

10. Ma parkişe _____ vulur.
    a) tirenite b) uçağite
    c) ƙaravite d) ƥisikleťite

Lazuri Doviguram

ZENİS BORŤİ

Zenis vorťi Tunaşa niťi-şkule
Yano yano geliťi ondğe-şḱule
Mabgarinu oxorşa mepti-şḱule
Mot memťḱomer na şuri mişinare

Mutxa divu suzgişi mtsxuli-skani
Var p̌ç̌ḱomi do doṕi xaťiri-skani
Mot var moxti megoťroxas xe-skani
Mot memťḱomer na şuri mişinare

Txiris mebli sağı xe meťaxeri
Ma hak bibgar si Tunas elaxer-i
Gzapes bitzḱer tolepe moťaxeri
Mot memťḱomer na şuri mişinare

Karťali miçari man-ti meptare
Maťrozi gava do armas yeptare
Ma-ti skani-ḱala Tunas goptare
Ordo moxti na şuri mişinare

Lazuri Xalḱuri Birapa
Oḱorobu: Helimişi Xasani

11. UNİTE
maviťoarani unite

OXORİ-ÇKİMİ

Ham unites mupe doviguraten...

1. Oxorişi doloxe mupe miğunan?
2. Pozisionepe

11.1 Tudeni oķosinapu ipti iucit, uķule iķitxit (golionit).

Purkina do İrdenişi oķosinapus uci meçit.

Purkina : Mçita porça-çkimi bgorum. So ren, giçkin-i (Nak on, gişķun-i)?

İrden : Oda-skanis, oncireşi tude va ren-i (oncireşi tude var on-i)?

Purkina : Oncireşi tude votzķedi (votzedi, ptsadi) ama hek mutu var bdziri.

İrden : Oncireşi tude va ren-na dolaƀişi doloxe ren.

Purkina : E do, so ren dolaƀi?

İrden : Dolaƀi, çkimi odas ren. Odaşi doloxe. Hek otzķedi.

Purkina : Hek-ti votzķedi ama hek-ti va ren.

İrden : Hemoras, porça-skani so ren ma var miçkin. Nanas uķitxi (ķitxi).

Purkina : E do, nana so ren?

İrden : Nana, serende-ķala (serende-şķala) ren.

Purkina : Ķai hemoras. Nanas vuķitxa.

AĞANİ ZİŤAPE

1

oxori

oskidu şeni

5

oxomonduni

(ƥaraƙamindi, xayaťi)

9

oda

onciru şeni

2

obonale

xura obonu şeni

6

ogyare (ocare)

gyari oxadziru şeni

10

oncire

onciru şeni

3

oinale

oşinaxu şeni

7

oçxale

oçxu şeni

11

onaxule

onaxu şeni

4

okosale

okosu şeni

8

xoƿe

12

memsofa

doxunu şeni

11.2 Boşi svalepe opşit.

1. o x _ r _
2. b _ g _ n _
3. o i n _ l _
4. o gy a r _
5. o x _ m o n _ u n i
6. o n c _ r _
7. m _ m _ s o f _
8. _ ç x _ l e

11.3 Resimi do ziťape oḱomçeşit (artiḱati-ḱala oḱozemcit).

1. _d_

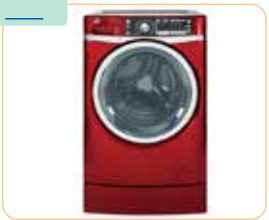
2. ___

3. ___

4. ___

5. ___

6. ___

a. oçxale

b. oxomonduni

c. ogyare

ç. memsofa

č. obonale

d. oinale

11.4 Tzori cuğapis nuğarit.

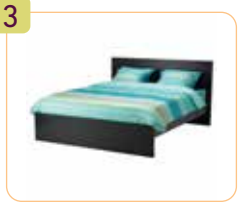
1

a. memsofa ✓

b. ogyare

3

a. memsofa

b. oncire

5

a. okosale

b. oçxale

2

a. onaxule

b. xoṕe

4

a. oinale

b. oncire

6

a. ogyare

b. oxomonduni

11.5 Tudeni resimepeşi coxope (yoxope) doçarit.

1

oçxale

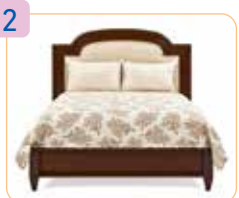
3

5

2

4

6

11.6 Evulis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Bere oxomondunis ren-i? (

- Ho, bere oxomondunis (ṗaraḱamindis, xayaṫis) ren.

- Var, bere oxomondunis va ren.

2. Xoṗe odas ren-i? _____

3. Okosale oxomondunis ren-i? _____

4. Oçxale oxoris ren-i? _____

5. Memsofape odas renan-i? _____

6. Ǩoçi ogyares (ocares) ren-i? _____

7. Onaxule obonales ren-i? _____

8. Ǩaṫupe ogyares renan-i? _____

LAZURİS POZİSİONEPE

1

jin

masaşi jin

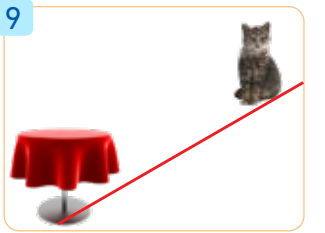
5

doloxe

oxorişi doloxe

9

jile

masaşi jile

2

-ḱala/ -şḱala

masa-ḱala/ masa-şḱala

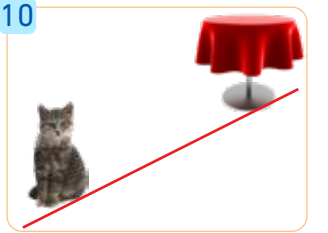
6

gale

oxorişi gale

10

tzale

masaşi tzale

3

tude

masaşi tude

7

ḱap̆ula (uḱaçxe)

masaşi ḱap̆ula

11

tzoxle (oği, oğine)

masaşi tzoxle

4

mele

masaşi mele

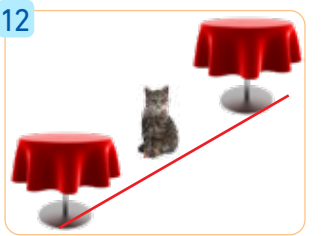
8

mole

masaşi mole

12

oşkena (oşḱenda)

masaşi oşkena

11.7 Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğaþi meçit (ho/var).

Burti masaşi tude ren-i?

- Ho, burti masaşi tude ren.

- Var, burti masaşi tude va ren.

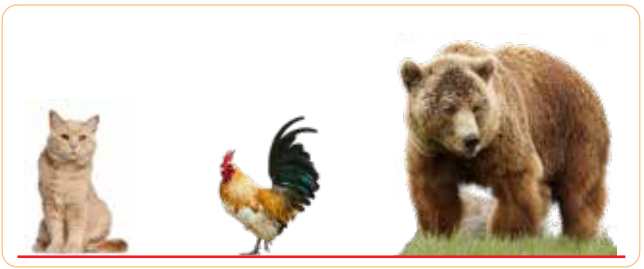

1. Burti masaşi jin ren-i?

_____.

3. Ťaťu serendeşi tude ren-i?

_____.

2. Mamuli mtuti do ťaťuşi oşkenas ren-i?

_____.

4. Mamuli serendeşi tude ren-i?

_____.

5. Uça feneri serendeşi jin ren-i?

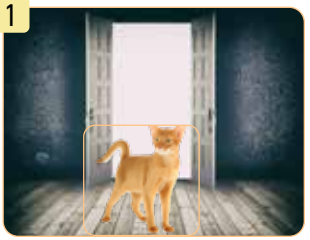
_____.

6. Porťikali serendeşi tude ren-i?

_____.

11.8 Resimepes otzkedit do kitxalapes cuğaþi meçit.

1

1. Ķaťu so ren?

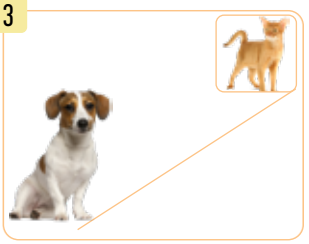
   Ķaťu oxorişi doloxe ren.

2

2. Ķaťu so ren?

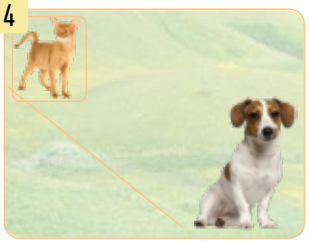
3

3. Ķaťu so ren? (Coğorişi .....)

4. Coğori so ren? (Ķaťuşi .....)

4

5. Ķaťu so ren? (Coğorişi .....)

6. Coğori so ren? (Ķaťuşi .....)

5

7. Burti so ren? (Bereşi .....)

8. Bere so ren? (Burtişi .....)

6

7. Burti so ren? (Berepeşi .....)

8. Berepe so renan? (Burtişi .....)

11.9 okĸtxu Tudeni oĸosinapu ipti iucit, uĸule iĸitxit (golionit).

Şana do Artek jini resimis otzĸenan do isinapaman. Meviucat - vişĸinat - visiminat.

Şana : Bageni (patsxa) so ren giçkin-i, Arte?

Arte : Moro var miçkin-i, bageni oxorişi jile ren.

Şana : Dido ĸai. E do coğori so ren?

Arte : Coğori serende do oxorişi oşkenas ren.

Şana : Serendeşi (nalyaşi) tude mu ren?

Arte : Serendeşi tude onçamure (oçambre) ren. Si onçamure mu ren giçkin-i?

Şana : Var miçkin iyen-i (iveni-i, iqven-i), komiçkin (komişĸun).

Arte : Hatzi (hus) ma giĸitxa (ĸiĸtxa). Mamuli so ren?

Şana : Var dzirem-i mamuli! Mamuli oxorişi jin ren.

Arte : Çku (şĸu) so voret e do?

Şana : Çku oxorişi avlas (ĸodas, ofuťes) voret.

11.10 Resimis otzkedit (Resimi 11.10) do çarit, mu so ren (mu nak on)?

1. Bageni oxorişi jile ren
2. Oxori _____
3. Serende _____
4. Coğori _____
5. Mamuli _____
6. Puci _____
7. Onçamure (oçambre) _____
8. Karmaťe (mskibu) _____

11.11 Resimis otzkedit (Resimi 11.10) do cuğaþi meçit. Ma so vore?

1. Puci : Ma so vore? Si oxorişi tzoxle ore.
2. Coğori : Ma so vore? _____
3. Ķaťu : Ma so vore? _____
4. Ma : Ķaťu so ren? _____
5. Mtuti : Ma so vore? _____
6. Mamuli : Ma so vore? _____
7. Ma : Nca so ren? _____
8. Puci : Ma so vore? _____

11.12 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

ŤARAĶAMİNDİ - ŤARAĶAMİNDİ

Ma oxori-çkimi dido maoropen. Didi ar ncaşi (caşi) tude ren çkimi oxori. Sum oda uğun; ar didi oda do jur çuťa oda. Didi odas ma vincir. Çuťa odas-ti berepe inciran. Serende (nalya) oxorişi jile dgin (dgun). Bageni-ti oxorişi tzale dgin. Baḱi (mandre, axiri) oxorişi tzoxle (oxorişi oği) ren.

Oxomonduni-çkimi mçire ren. Hemuşeni, oxomondunişi ar ḱele ogyare (ocare) ren, majura-ḱele-ti ḱera ren. Ağani ar oinale miğun. Mtel (iri) meyvepe do oçḱo-malepe (oşḱomalepe) oinaleşi doloxe renan. Oçxale oinale-ḱala (oinale-şḱala) dgin do angepe (noçxeşepe) hemute pçxamt. Onaxule-ti obonaleşi doloxe ren. Hemute dolokunupe bnaxumt (bnaxumt, napxumt).

E do çkva mupe miğun oxoris gitzvat. Jur memsofa miğun. Juri-ti uça renan. Jur memsofaşi oşkenas piliťa (soba) dgin. Masa oinaleşi tzoxle ren. Ťulepe (tronepe) masaşi tude dginan (dgunan).

Ťaťu so ren-i? Ťaťu-çkimi ťanda (irote) memsofaşi jin ren. Okosale do xoťe-ti ťan-da eḱnaşi ḱaťulas renan.

E do heşo. Ar coğori miyonun. Kogiçkinan, coğori avlas (ḱodas, ofuťes), puci baḱis (mandres, axiris) do ḱoçi oxoris skidun. Tsxeni dido maoropen ama var miyonun.

Hatzi, tkvani oxorişi mitzvit. Tkvani oxoris mupe renan?

11.13 Jini çara iḱitxit do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Oxori-çkimi didi ar ncaşi (caşi) tude ren. Ho
2. Didi odas berepe, çuťa odas ma vincir. _____
3. Serende oxorişi tzale, bageni (patsxa) oxorişi tzale dgin. _____
4. Baḱi oxorişi jilemonas ren. _____
5. Oxomondunişi ar ḱele ogyare (ocare) ren. _____
6. Meyvepe do oçḱomalepe oinaleşi doloxe va renan. _____

11.14 Hatzi tudeni ziťapeşi isinapit. Nam giçkinan, nam var giçkinan?

1. memsofa
2. ḱuli/ troni
3. oxomonduni / ďaraḱamindi / xayaťi
4. ḱaďula / oḱaçxe / uḱaçxe
5. baḱi / axiri / mandre
6. okosale
7. onaxule
8. oçxale

11.15 NENATE : Ďaraḱamindi coxoni çara iḱitxit do ḱitxalapes cuğaďi meçit.

1. Oxori-çkimi so ren?
2. Oxori-çkimis mik so incirs?
3. Serende do bageni so dginan?
4. Oxomonduni-çkimi muperi ren?
5. Oinaleşi doloxe mupe renan?
6. Onaxulete mu vikumt?
7. Memsofaşi jin mik incirs?
8. Eḱnaşi ḱaďulas mupe renan?

11.16 Tudeni çaras boşi svalepe opşit.

Didi ar ncaşi (caşi) _____ ren çkimi oxori. Serende (nalya) oxorişi _____ dgin (dgun). Bageni-ti oxorişi _____ dgin. Baќi oxorişi _____ ren. Oxomonduni-çkimi mçire ren. Hemuşeni, oxomondunişi ar-ќele _____ ren, majura-ќele-ti ќera ren. Mtel (iri) meyvepe do očќomalepe (oşќomalepe) _____ doloxe renan. Oçxale _____ dgin do angepe (noçxeşepe) hemute pçxamt. Onaxule-ti obonales ren. Hemute dolokunupe bnaxumt (napxumt). E do çkva mupe miğun oxoris gitzvat. Jur _____ miğun. Juri-ti uça renan. Jur memsofaşi _____ piliťa (soba) dgin. Masa oinaleşi _____ ren. Ќulepe (tronepe) masaşi _____ dginan (dgunan). Ќaťu so ren-i? Ќaťu-çkimi ďanda memsofaşi _____ ren. Okosale do xoďe-ti ďanda eќnaşi _____ renan.

11.17 Hatzi (atzi, huy, hus) tkvani oxori şeni çarit.

Muperi oxori giğunan? Oxori-tkvanişi doloxe mupe renan, so renan?

11.18 Resimepes otzḱedit do tzori cuğaβis nuğarit.

1, 2, 3, 4. Jini resimis otzḱedit do tudeni ḱitxalapes cuğaβi meçit.

1) Oxori so ren?

a. ncaşi jile
b. ncaşi tzale
c. ncaşi tude
d. ncaşi mele

2) Nca so ren?

a. oxorişi jile
b. oxorişi tzale
c. oxorişi tude
d. oxorişi mele

3) Mamuli so ren?

a. oxorişi jile
b. oxorişi tzale
c. gzaşi jin
d. oxorişi mele

4) Coğori so ren?

a. ncaşi tude
b. ncaşi tzale
c. ncaşi jile
d. ncaşi jin

Lazuri Doviguram

6, 7, 8, 9. ḱitxalapes jini resimis otzḱedit do cuğaβi meçit.

6) Burti _____ ren.

a. okosale
b. oinale
c. onaxule
d. oçxaleşi jin

7) Onaxule, oinale do oçxaleşi _____ ren.

a. mele
b. oşkenas
c. doloxe
d. gale

8) Oçxale _____ tude en.

a. jin do jin
b. burtişitude
c. gale gale
d. burtişi mele

9) Oinale so ren?

a. jin tude
b. oxorişi tude
c. jile tzale
d. onaxuleşi mele

DOMİVAMİS

Domivamis yoḱuşis koeşapti
Xut kyois-ti lazuťi şeni gopti
Va madziruşi xolo boşi kogepti
Var içoden derdi merağı-çkimi

Ǩamiḱamis jur tolepe dudgitas
Çili-muşi çkimi steri duskidas
Mşkoinite uťaḱete duskidas
Var içoden derdi merağı-çkimi

Gyari čkomit mčḱidi var domiskidu
Ar luḱmaşa toli kodomiskidu,
Jur luḱmaşa para var ki doskidu
Var içoden derdi merağı-çkimi

Anonuri Lazuri birapa - Xopa

12. UNİTE
maviťojurani unite

DOLOKUNUPE

Ham unites mupe doviguraten...

- Dolokunuși ziťape
- Getvalu - dolokunu - modvalu
- Lazuri perepe (rengepe)
- Nam peri porça dologokuns
- Muperi porça dolokuneri ore?

12.1 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

Tana do irdeni idziranen ama artiḱati var içineman. Hatzi mis mu dolokuns oxotzonu şeni isinapaman (ixaƀaran, iƀaramitaman, ğarğalapan).

İrden : Xela ḱaoba Tutaste! Ar saaťişe vidzirat-i?

Tana : Xela ḱaoba İrden! Ar saaťişe vidzirat ama muçǫ giçinare?

İrden : Ma mçita kudi gemotun do porça dolomokuns.
Ar-ti, cğaťa ponťuli momodzin. Modvalupe-çkimi-ti uça renan.

Tana : E do, porça-skani nam peri ren (porça-skani nam rengi on)?

İrden : Porça-çkimi mçita ren. Ma gundze biçi vore; mçipe do gundze boi miğun.
Si mu dologokuns? Si muperi bozo (ḱulani) ore?

Tana : Ma uça do gundze tomalepe miğun. Skiťa kudi gemotun (cemitun).

İrden : Porça do ponťuli-skani nam peri renan?

Tana : Porça var dolomokuns, ponťuli-ti var momodzin.
Ma forḱa dolomokuns (dolomonkos).

İrden : E do, forḱa-skani nam peri ren?

Tana : Forḱa-çkimi mçita ren. Mçita do gundze forḱa dolomokuns.

İrden : Dido ḱai. Giçinare hemoras. Ǩaite vidzirat!.

Tana : Ǩaite vidzirat, İrden.

AĞANİ ZİŤAPE : DOLOKUNUPE DO MODVALUPE

1

porça

2

ponťuli

3

çeќeťi

4

kudi

5

modvalu

6

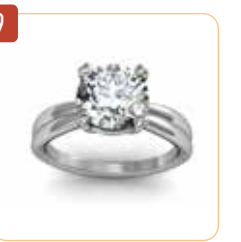
tzineќi
(tzendeçi)

7

forќa (foga)

8

xeştati

9

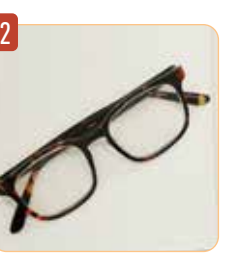
matzќindi
(matzindi)

10

şkatzale

11

ucikumbi

12

otole

12.2 Boşi svalepe opşit.

1. m | | d | v | | | |
2. p | | r | ç | |
3. tz | | n | | ḱ | |
4. f | | r | ḱ | |
5. m | | tz | ḱ | | n | d | |
6. k | | d | i |
7. u | c | | ḱ | | m | b | |
8. x | | ş | t | | t | |

12.3 Resimi do ziťape oḱomçeşit (artiḱati-ḱala oḱozemcit).

1.
2.
3.
4.
5.
6.

a. şḱatzale

b. modvalu

c. xeştati

ç. ponťuli

č. porça

d. uciḱumvi

12.4 Resimis otzḱedit do coxope-nişis (yoxope-nişi) koguğarit.

1

4

5

6

2

3

ç	e	ḱ	e	ť	i	x	ç
a	m	a	tz	i	n	d	i
p	o	n	ť	u	l	i	t
e	d	a	i	n	e	ḱ	i
o	v	o	ğ	f	s	z	c
a	a	tz	i	n	e	ḱ	i
e	l	a	h	m	q	x	c
u	u	a	i	z	v	b	n

12.5 İşḱinit do boşi svalepe opşit.

1

- tzineḱi
- porça ✓

3

- ucikumbi
- xeştati

- forḱa
- modvalu

4

2

- kudi
- forḱa

- şkatzale
- otole

5

12.6 Tudeni resimepe mu renan, coxo-nişi doçarit.

1

porça

3

_____

4

_____

2

_____

6

_____

5

_____

12.7 Tudeni kitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Si porça giğun-i? Ho, ma porça miğun/ var, ma porça var miğun.
2. Si tzineḱi (tzendeçi) giğun-i? _____
3. Si kudi giğun-i? _____
4. Si uciḱumbi giğun-i? _____
5. Si modvalu giğun-i? _____
6. Si forḱa (foga) giğun-i? _____
7. Si xeştati giğun-i? _____
8. Si şḱatzale giğun-i? _____

1 Si mu gegotun (cegitun)?

Ma kudi gemotun.
(Ma kudi cemitun.)

2 Si mu gotzagitun (ǩotzogitun)?

Ma şkatzale gotzamitun.
(Ma şkatzale ǩotzomitun.)

	gyotun (cutun)		gotzutun (ǩotzutun)	
Ma	*kudi*	gemotun (cemitun)	*şkatzale*	gotzamitun (ǩotzomitun)
Si	*kudi*	gegotun (cegitun)	*şkatzale*	gotzagitun (ǩotzogitun)
Hemus (heyas, iyas)	*kudi*	gyotun (cutun)	*şkatzale*	gotzutun (ǩotzutun)
Çku (şǩu)	*kudi*	gemotunan (cemitunan)	*şkatzale*	gotzamitunan (ǩotzomitunan)
Tkva	*kudi*	gegotunan (cegitunan)	*şkatzale*	gotzagitunan (ǩotzogitunan)
Hentepes (Hinis)	*kudi*	gyotunan (cutunan)	*şkatzale*	gotzutunan (ǩotzutunan)

giçkitan
gişkutan

1. gyotun (cutun) : Şapka, bere türü giyecekler için
2. gotzutun (ǩotzutun) : Etek, peştemal gibi giyecekler için

3A Si mu dolikunam (delinkunam)?

Ma porça dolovikunam.
(Ma porça delevinkunam.)

dolikunams	
Ma	*porça* dolovikunam.
Si	*porça* dolikunam.
Hemuk	*porça* dolikunams.
Çku (şku)	*porça* dolovikunamt.
Tkva	*porça* dolikunamt.
Hentepek (Hinik)	*porça* dolikunaman.

giçkiłan
gişkutan

3A. dolovikunam (dolobikunam) : Şu an giyiniyorum (elbise, gömlek, kazak vb. bel ile boyun arası giyecekler için). 3. şahısların sonuna -k eki (ergatif eki) gelir.

12.8 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si porça dolikunam-i? →
  Ho, (ma) porça dolovikunam (dolobikunam).
  Var, (ma) porça var dolovikunam (var dolobikunam).

1. Si porça dolikunam-i? _____ (ho)
2. Si forka (foga) dolikunam-i? _____ (ho)
3. Şanak tişorti dolikunams-i? _____ (var)
4. Çku (şku) tişorti dolovikunamt-i? _____ (var)
5. Tkva porça dolikunamt-i? _____ (ho)
6. Hentepek (hinik) porça dolikunaman-i? _____ (ho)

So mu itkven? Nak muya izitten?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
delevinkunam	dolovinkunam	dolobikunam	dolovikunam

dolokuns (dolonkos)

porça	dolomokuns (dolomonkos)
porça	dologokuns (dologonkos)
porça	dolokuns (dolonkos)
porça	dolomokunan (dolomonkonan)
porça	dologokunan (dologonkonan)
porça	dolokunan (dolonkonan)

giçkitan
gişkutan

3B. dolokuns (dolonkos) : Giyinmiş haldeyim (elbise, gömlek, kazak vb. bel ile boyun arası giyecekler için). 3. şahısların sonuna -s eki (datif eki) gelir.

3B Si mu dologokuns (dologonkos)?

Ma porça dolomokuns.
(Ma porça dolomonkos)

1b

12.9 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si porça dologokuns-i? →
  Ho, (ma) porça dolomokuns (dolomonkos).
  Var, (ma) porça var dolomokuns (var dolomonkos).

1. Si porça dologokuns-i? _____ (ho)
2. Si forka (foga) dologokuns-i? _____ (ho)
3. Şanas tişorti dolokuns-i? _____ (var)
4. Çku (şku) tişorti dolomokunan-i? _____ (var)
5. Tkva porça dologokunan-i? _____ (ho)
6. Hentepes (hinis) porça dolokunan-i? _____ (ho)

So mu itkven? Nak muya izitten?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
dolomonkos	dolomonkoy	dolomokuns	dolomokuns

4A Si mu moidum (moydum)?

Ma şorťi movidum.
(Ma şorťi mobidumer.)

moidums

Ma	*şorťi*	movidum (mobidumer).
Si	*şorťi*	moidum (moidumer).
Hemuk	*şorťi*	moidums (moidumers).
Çku (şku)	*şorťi*	movidumt (mobidumert).
Tkva	*şorťi*	moidumt (moidumert).
Hentepek (Hinik)	*şorťi*	moiduman (moidumenan).

giçkiťan
gişkuťan

4A. moidums (moydums) : Şu an giyiniyorum (etek, ayakkabı, çorap gibi bel altı giyecekler için). 3. şahısların sonuna ergatif -k eki gelir.

12.10 Evulis otzkedit do tudeni kitxalapes cuğaři meçit.

- Si tzineki moidum-i? → Ho, (ma) tzineki movidum (mobidumer).
  Var, (ma) tzineki var movidum (var mobidumer).

1. Si şorťi moidum-i (moydum-i)? _____ (ho)
2. Ma modvalu movidum-i? _____ (var)
3. Şanak ponťuli moidums-i (moydums-i)? _____ (ho)
4. Çku (şku) tzineki movidumt-i (mobidumert-i)? _____ (var)
5. Tkva tzineki moidumt-i? _____ (ho)
6. Hentepek (hinik) tzineki moiduman-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri - Çxaluri
movidum	movidum	mobidumer	movidum

4B Si mu mogodzin (mogodzun)?

Ma ponťuli momodzin.
(Ma ponťuli momodzun.)

		modzin (modzun)
Ma	*şorťi*	momodzin (momodzun)
Si	*şorťi*	mogodzin (mogodzun)
Hemus	*şorťi*	modzin (modzun)
Çku (şķu)	*şorťi*	momodzinan (momodzunan)
Tkva	*şorťi*	mogodzinan (mogodzunan)
Hentepes (Hinis)	*şorťi*	mogodzinan (modzunanan)

giçkitan
gişkutan

4B. modzin (modzun) : Giyinmiş haldeyim (ayakkabı, çorap, pantolon gibi bel altı giyecekler için). 3. şahısların sonuna datif -s eki gelir.

12.11 Evulis otzķedit do tudeni ķitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si tzineķi mogodzin-i? →
  Ho, (ma) tzineķi momodzin (momodzun).
  Var, (ma) tzineķi var momodzin (var momodzun).

1. Si ponťuli mogodzin-i ? _____ (ho)
2. Si modvalu mogodzin-i ? _____ (var)
3. Şanas ponťuli modzin-i ? _____ (ho)
4. Çku ponťuli momodzinan-i ? _____ (var)
5. Tkva tzineķi mogodzinan-i? _____ (ho)
6. Hentepes (hinis) tzineķi modzinan-i? _____ (ho)

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

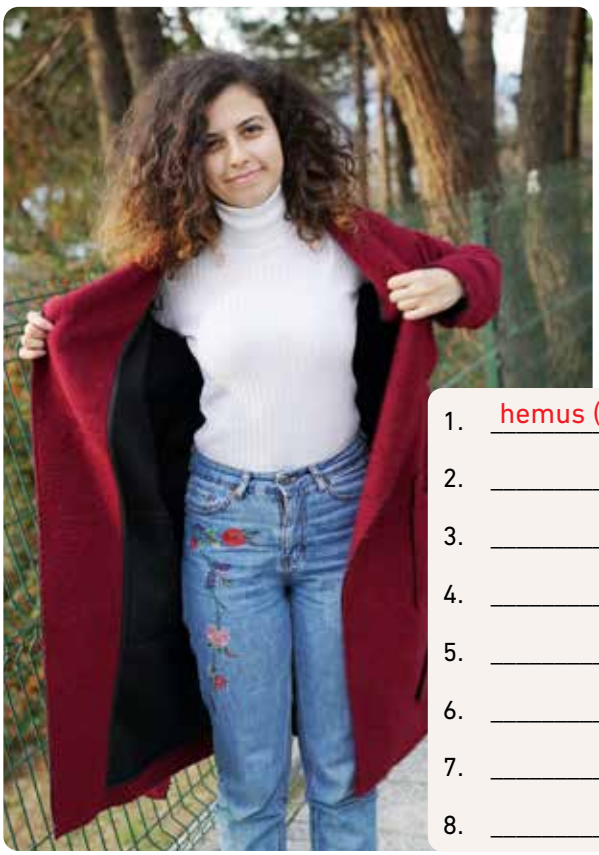
Atinuri - Arťaşenuri momodzun

Vitzuri - Arkaburi - Xopuri - Çxaluri momodzin

12.12 Tudeni cumlepes na ren boşi svalepe opşit.

1.	Ma	...	dolivikun____.	7. Çku	...	dolovikun_____.
2.	Şanak	...	dolikun____.	8. Ma	...	gotzamit_____.
3.	Si	...	dolikun____.	9. Ma	...	mo____dzin.
4.	Si	...	moid____.	10. Ma	...	dolomokun____.
5.	Şanas	...	____dzin.	11. Hentepes	...	dolokun____.
6.	Ma	...	ge____tun.	12. Hentepes	...	modzin____.

12.13 Nam ziťa nam dzegni (nam şuri) şeni ren doçarit.

1.	hemus (heyas, iyas)	dolokuns (dolonkos)
2.	_____	dolomokuns (dolomonkos)
3.	_____	movidum (mobidumer)
4.	_____	dologokuns (dologonkos)
5.	_____	mogodzin (mogodzun)
6.	_____	dolovikunam (dolobikunam)
7.	_____	gemotun (cemitun)
8.	_____	momodzin (momodzun)

12.14 Parantezi doloxeni ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

porça monti tzineķi modvalu ponťuli şorťi tişorťi

1. Hemus _____ dolokuns (dolonkos)
2. Ma _____ dolomokuns (dolomonkos)
3. Ma _____ movidum (mobidumer)
4. Si _____ dologokuns (dologonkos)
5. Si _____ mogodzin (mogodzun)
6. Tkva _____ dolikunamt (delinkunamt)
7. Ma _____ gemotun (cemitun)
8. Şanas _____ modzin (modzun)

12.15 Tudeni cumlepes xetape renan, dotzuranit.

1. **Şanas** ťanda porça dolikunams. Şanak ťanda porça dolikunams.
2. **Şanak** ťanda porça dolovikunam. _____
3. **Ma** hatzi porça dologokuns. _____
4. **Si** ťanda porça dolovikunamt. _____
5. **Şanas** tzineķi (tzendeçi) momodzin. _____
6. **Ma** hatzi (hus) modvalu momodzin. _____

12.16 Tzori na ren ziťepes nuğarit.

1. Ma ... mogodzin / ~~momodzin~~.
2. Si ... modzin / mogodzin.
3. Şanas ... modzin / mogodzin.
4. Çku (şku) ... dolomokunan / dolomokuns.
5. Tkva ... dolikunamt / dolikunam.
6. Şana do Tendak ... dolikunaman / dologokuns.

12.17 Tudeni fiilepes na ren xetape dotzuranit.

1. Ma xeştati ~~mogodzin.~~ → momodzin
2. Si modvalu momodzin. _____
3. Ma kudi gyotun (cutun). _____
4. Si tzineki (tzendeçi) momodzin. _____
5. Si porça dolomokuns. _____
6. Hemus forka dolomokuns. _____

12.18 Boşi svalepe opşit.

1. Hemus porça dolokuns.
2. Si tzineki _____.
3. Ma ucikumbi (çupe) _____.
4. Tkva modvalu _____.
5. Hentepes forka _____.
6. Şanas xeştati _____.

Nurdoğan Abaşişis mu gyotun (cutun)?

LAZURİ PEREPE - RENGEPE

1

skiťa

2

arandza

3

uça

4

bresťi (mbura)

5

kçe

6

pembe

7

xaçeni (yeşili)

8

cğaťa

9

leťaşperi

10

mçita

12.19 Resimis otzḱedit do tzori ziťas guğarit.

1

Ham kudi kçe / bresťi ren.

Ham ponťuli skiťa / cğaťa ren.

4

2

Ham xeştati kçe / mçita ren.

Ham tzineḱi kçe / arandza ren.

5

3

Ham çeḱeťi cğaťa / uça ren.

Ham modvalu skiťa / xançeli ren.

6

12.20 Resimis otzḱedit do dolokunupeşi peri (rengi) doçarit.

1

xançeni uciḱumbi

2

3

4

5

6

Nam peri porça dologokuns (dologonkos)?

Nam peri porça dologokuns?

Ma xançeni porça dolomokuns.

12.21 Biçi do bozoşi resimis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Biçisi nam peri ponťuli modzin (modzun)?
   Biçis bresťi ponťuli modzin (modzun).
2. Bozos nam peri tişorťi dolokuns (dolonkos)?
   _____
3. Bozos nam nam peri şḱatzale uğun?
   _____
4. Biçis nam peri porça dolokuns (dolonkos)?
   _____
5. Si nam peri porça dologokuns (dologonkos)?
   _____
6. Si nam peri ponťuli mogodzin (mogodzun)?
   _____

biçi do bozo (ḱulani)

12.22 Tudeni oḱosinapu iḱitxit (tkvit, golionit).

Muperi porça dolokuneri ore?

A

A : Muperi porça dolokuneri ore?

B : Ma cğaťa porça dolokuneri vore.

A : E do, muperi ponťuli modveri ore?

B : Uça do tutxu ponťuli modveri vore.

A : Ponťul-skani naxveri ren-i?

B : Ho, ponťuli-çkimi naxveri ren.

B

- modveri (modvalu) : belden aşağısı için giyinmiş halde
- dolokuneri (dolokunu) : bel ile boyun arası için giyinmiş halde
- getveri (getvalu) : şapka, bere, foter vs. için takmış halde
- naxveri (onaxu) : yıkanmış halde
- tutxu : ince (giysi, tahta vs. "mčipe" ile karıştırmayınız)
- ďeci : kalın (giysi, tahta vs. "mçxu" ile karıştırmayınız)

giçkitan
giśkutan

Yukarıdaki örnekte gördüğünüz ifadeler (modveri, dolokuneri, naxveri, getveri) fiilden türetilmiş zarflardır. Burada fiilden önce kullanılmıştır. Ancak sıfat olarak da kullanılır. Lazcada hemen her fiilden hem sıfat hem zarf işlevi gören yukarıdaki gibi kelimeler üretilebilmektedir.

Aşağıda, şahıslara göre verilmiş ilgili kelimelerin kullanımına bakınız.

Ma	uça	tzineḱi	modveri	vore.
Si	tutxu	porça	dolokuneri	ore.
Şana	kçe	kudi	getveri	ren.
Çku (śḱu)	uça	tzineḱi	modveri	voret.
Tkva	ďeci	porça	dolokuneri	oret.
Şana do Arte	kçe	kudi	getveri	renan.

Ma	naxveri	vore.
Si	...	ore.
Şana	...	ren.
Çku	...	voret.
Tkva	...	oret.
Şana do Arte	...	renan.

12.23 Tudeni çarape iḱitxit (golionit, tkvit) do resimepe-ḱala oḱozemcit.

1

a

Xela ḱaoba!

Hatzi (hus) ma kçe kudi getveri vore. Cğaťa ponťuli momodzin do tutxu porça dolomokuns. Ma ďanda tutxu do xančeni porça dolovikunam. Muşeni-ki tutxu porça dido maoropen. Ama xiḱa-çkimi ďeci ren.

Si hatzi nam peri porça dolokuneri ore?

2

b

Xela ḱaoba!

Ma hatzi (hus) bresťi ponťuli modveri vore. Ďeci porça dolomokuns do leťaşperi modvalu momodzin. Ma ďanda leťaşperi modvalu movidum. Hatzi, kudi var gemotun. Ma ofisi-çkimis viçalişam.

Si nam peri ponťuli modveri ore?

3

c

Xela ḱaoba!

Ma perepe (rengepe) dido maoropen do dido peroni (renḱli) dolokunupe miğun. Hatzi skiťa do tutxu ponťuli modveri vore. E do, xančeni porça do cğaťa çekeťi dolomokuns. Ma ďanda cğaťa çekeťi dolovikunam.

Hatzi (atzi, hus, huy), nam peri çekeťi dolikunam?

4

ç

Xela ḱaoba!

Hatzi (hus) kudi getveri var vore. Cğaťa ponťuli momodzin do xančeni porça dolomokuns. Porça-çkimi tutxu ren. Tomalepe-çkimi gundze renan. Ma cğaťa do xančeni dido maoropen (ďorom).

Si nam peri porça dolokuneri ore?

12.24 Resimepes otzḱedit do cumlepe tzori ren-na HO, ğuli ren-na VAR çarit.

1

Arte

2

Exa

3

Şana

4

Tanura

1. Artes kçe do ďeci porça dolokuns. Ho
2. Exa mčita do tutxu ponťuli mondveri ren. _____
3. Şana xančeni do mḱule şḱatzale modveri ren. _____
4. Tanura uça porça dolokuneri ren. _____
5. Şanaşi şḱatzale gundze do ďeci ren. _____
6. Exaşi ponťuli uça va ren. _____
7. Arte skiťa kudi getveri (cetveri) ren. _____
8. Tanuras uça ponťuli modzin. _____

12.25 Manebape-tkvanis otzḱedit do çarit, mis muperi dolokunu uğun? Mi, mu dolokuneri ren, mu modveri ren? Mis mu dolokunu ḱai datzonen?

Xela ḱaoba! _____

_____

_____

_____

_____

_____

12.26 İkitxit do boşi svalepe opşit.

1

Xela ƙaoba!

Ma Seferi _____. Atinuri vore. Ma bresťi ponťuli _____. Kçe do tutxu porça _____. Ponťul-çkimi naxveri ren. Kudi var gemitun. Ma kudi var ma_____en.

E do, si nam peri ponťuli _____?

Si namperi porça _____?

2

Xela ƙaoba!

Ma Ayşe gemodzin do Atinuri _____. Ma tutxu do kçe mandili dolokoreri _____. Xolo mçita do tutxu porça _____. Şkatzale-çkimi-ti tutxu _____.

Si tutxu porça _____-i?

12.27 Hatzi si çari. Si mupe dologokuns, mogodzin?

Xela ƙaoba!

12.28 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

ÇKVA DO ÇKVA SVALEPE

Dunyas çkva do çkva perepe renan do çkva do çkva perepete ḱoçepe skidunan.

Xela ḱaoba!

Ma Şana gemodzin. Bursas psikidur do magurale vore. Kianaşi (dunyaşi) çkva do çkva svalepeşe manebape miyonun (miqoun). Hantepe Aleksi, Tenda do Ezgi renan.

Aleksi Rusi ren. Eçi do vitoar tzaneri ren do madulye ren. Rusetis skidun. Rusetis ťaroni dido ini na ren şeni Aleksik ďanda (irote) ďeci ponťuli moidums do ďeci porça dolikunams. Kçe kudi geitums. Cğata xeştati do boťi moidums. Aleksi mektebis ren. Hatzi (hus) Aleksis kçe kudi gyotun (cutun), cğaťa xeştati modzin do ďeci palto dolokuns.

Tenda Lazi ren. Eçi do vit tzaneri ren do dogurale ren. Zuğauças skidun. Tenda ḱaťa ndğas dulyaşe ulun. Dulyaşe ulurťaşa ďeci porça var dolikunams. Muşeni-ki Tendaşi dobadona ini va ren. Hatzi, Tenda dulyas ren. Tenda dulyas orťaşa tutxu do naxveri foga dolikunams do mskva modvalu moidums.

Ezgi Arnavuťi ren. Ezgi universites, eçi do sum tzaneri ar magurale ren. Nana do baba-muşi-ḱala Bursas skidun. Bursas ťaroni dido mçxapa ren. Ezgi ḱaťa ndğas universiteşe ulun. Universiteşe ulurťaşa tutxu dolikunams. Hemus forḱa ḱai datzonen (xadzi ayen). Hatzi, Ezgi universites ren do kçe do tutxu forḱa dolokuns. Ama, ḱuçxes tzineki var modzin. Ar-ti, Ezgis ucikumbi dolobun. Tkva uciḱumbi mu ren giçkinan-i? Tkva uciḱumbi dologobunan-i (dologoḱidunan-i)?

Şana mektebişe uluťaşa tzineќi moidums.

giçkitan gişkutan

- oxorişe vulurťaşa : eve giderken
- parkis vigzaťaşa : parkta yürürken
- gzas vuќaƀamťaşa : yolda koşarken

Evulepe - Örnekler

1. Şanak dulyaşe ulurťaşa ƥeci porça dolikunams.
2. Ma universiteşe vulurťaşa tutxu dolovikunam.
3. Si universiteşe ulurťaşa tutxu dolikunam.

12.29 Çara iќitxit (12.28) do tudeni cumlepe tzori ren-na Ho, vana Var çarit.

1. Şanas çkva do çkva svalepeşe manebape uyonun. Ho
2. Aleksik ƥanda (irote) ƥeci porça dolikunams. _____
3. Aleksik cğata xeştati do boťi moidums. _____
4. Tenda dulyaşe ulurťaşa ƥeci porça dolikunams. _____
5. Tenda dulyas orťaşa tutxu do naxveri foga dolikunams. _____
6. Ezgi universites orťaşa kuçxes tzineki var moidums. _____

12.30 NENATE : Jini çara iќitxit do cuğaƥi meçit.

1. Rusetis ťaroni muço ren?
2. Aleksik nam peri ponťuli moidums (moidumers)?
3. Aleksis uça kudi gyotun-i (cutun-i)?
4. Tenda dulyaşe ulurťaşa muperi porça dolikunams?
5. Tenda dulyas ren do mu dolokuns, mu modzin?
6. Ezgis ucis mu dolobun?

12.31 Tudeni boşi svalepe opşit.

_____ _____!

Ma Şana gemodzin. Bursas psikidur. Kianaşi _____ svalepeşe mane-bape _____. Hantepe Aleksi, Tenda do Ezgi renan.

Aleksik ƥanda ƥeci ponťuli _____ do ƥeci porça _____. Kçe kudi _____. Cğata xeştati do boťi _____. Aleksi mektebis ren. Hatzi (hus) Aleksis kçe _____ gyotun (cutun), cğaťa _____ modzin do ƥeci _____ dolokuns.

Tenda Zuğauças skidun. Tenda ќaťa ndğas dulyaşe _____. Dulyaşe _____ ƥeci porça var dolikunams. Muşeni-ki Tendaşi dobadona ini va ren. Tenda dulyas _____ tutxu do naxveri foga dolikunams do mskva _____ moidums.

Ezgi nana do baba-muşi-ќala _____ skidun. Ќaťa ndğas _____ ulun. Universiteşe ulurťaşa _____ dolikunams. Hemus _____ ќai datzonen. Ezgi universites ren do _____ forќa dolokuns. Ama, _____ tzineki var modzin.

12.32 A do B-s na ren ziťape oќozemcit do cumle getzopxit.

A	B
1. Ma porça	a. dolokuns (dolonkos).
2. Şanak porça	b. dolomokuns (dolomonkos).
3. Ma ponťuli	c. momodzin (momodzun).
4. Si porça	ç. dologokuns (dologonkos).
5. Si ponťuli	ƥ. mogodzin (mogodzun).
6. Artes porça	e. dolikunams.

12.33 Tudeni tesťi opşit.

1. Rusetis ťaroni dido ini na ren şeni Şanak p̌eci ponťuli _____.

a) modzin b) moidums (moydums)

c) eladzin d) dlikunams

2. Antalya dido mçxvapa ren do ma p̌eci porça var _____.

a) porça b) foga

c) dolokuns d) dolovikunam

3. A: Şana nam peri kudi geitum?
B: Kçe kudi _____?

a) gevitum (cevitum) b) ulurťaşani

c) kudi d) dolokuns

4. Şanas cğata dido aoropen. Heşeni _____ cğaťa porça dolikunams.

a) bresťi b) xançeni

c) ordo d) ќaťa ndğas

5. Si muşeni p̌eci xeştati mogodzin?

a) arandza b) ini na ren şeni

c) daçxuri d) mjora na ren şeni

Lazuri Doviguram

6. Ma mçita _____ momodzin.

a) porça b) tişorťi

c) tzineќi d) ќazağı

7. Tendak p̌anda (irote) kçe porça dolikunams ama hatzi (hus) uça foga _____.

a) gyutun b) mobidumer

c) dolobun d) dolokuns (dolonkos)

8. Ezgi nana do baba-muşi-ќala Bursas _____?

a) cutun b) skidun (sќudun)

c) modzin d) aoropen (qorops)

9. Ezgi universiteşe _____ tutxu dolokunupe dolikunams?

a) ulurťaşa b) incirťaşa

c) xeťaşa d) ibirťaşa

10. Tendas _____ var modzin (modzun) ama ucikumbi dolobun?

a) forќa (foga) b) porça

c) tzineki d) kudi

İGZALİ-NA İGZALİ

İgzali-na igzali
Var iyu molva-sḱani
Mefťa mogiyonaťu
Var viçinem gza-sḱani

Naminepes celabi
Mçitoni porça-sḱani
Hayde vigzalat hayde
Si şḱimi do ma sḱani

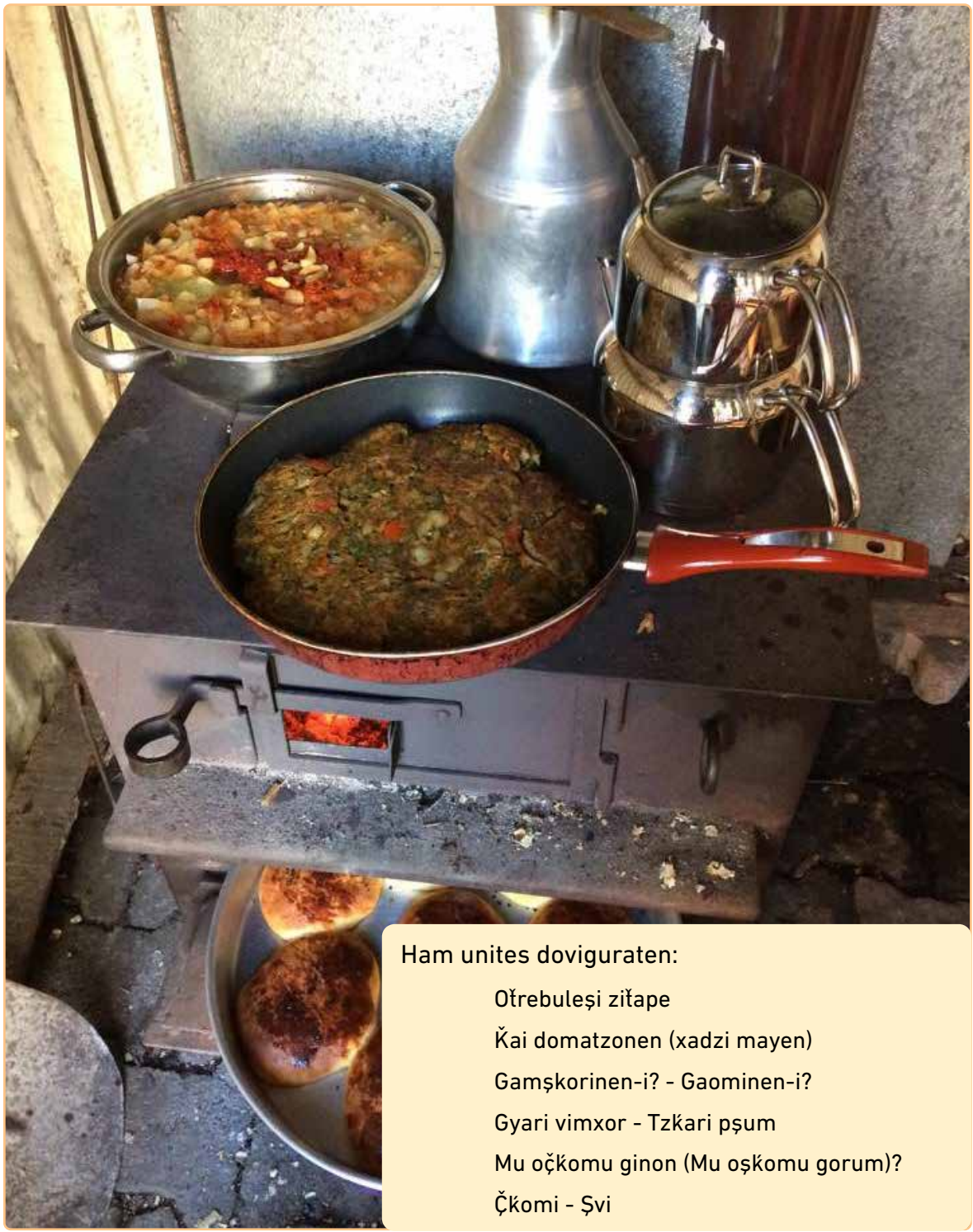
E ḱayiği ḱayiği
Sevda-şḱimi nay iği
Mendiği na mendiği
Haşo mo var momiği

Anonimuri Lazuri Birapa (Atinuri)

13. UNİTE
maviťosumani unite

LAZURİ OŤREBULE

OÇĶOMALE (OŞĶOMALE) DO OŞUMALEPE

Ham unites doviguraten:

- Oťrebuleşi ziťape
- Ķai domatzonen (xadzi mayen)
- Gamşkorinen-i? - Gaominen-i?
- Gyari vimxor - Tzķari pşum
- Mu oçķomu ginon (Mu oşķomu gorum)?
- Çķomi - Şvi

13.1

Tudeni çara ipti iucit, uǩule iǩitxit (golionit).

Arte do Şana serendeşi hek xenan. Lazuri oťrebuleşi doloxe mis mu aoropen, isinapaman. Mevusiminat (mevaucat, mevaşkinat).

Şana : Nam oçǩomale (oşǩomale) gaoropen (orom, qorop)?

Arte : Ma oçǩomalepeşi doloxe paponi ǩai domatzonen (bureği xadzi mayen).

Şana : Muşeni bureği (paponi)?

Arte : Çkuni bureği loya (loqa) ren do dido nostoneri ren.
Ma loya ǩai domatzonen (xadzi mayen).

Şana : E do, bureğişe made (bureğişen meťa) mutu var imxor-i?

Arte : Vimxor vimxor! Guri gyari-çkimi (guri cari-şǩimi) kapçaşi xeneri gyarepe renan, lazuťi gyari (mçǩudi) do lu şeni deli viyer (biver, viqver).

Şana : Lazuťi gyari do lu opşa oǩuvelams, ho-i?

Arte : Moro, ini gyari do ťutsa lu opşa oǩuvelams. Şairik na tku steri,
"ini gyari, ťutsa lu, haǩu mo oǩuvelu"

Şana : Puci şei (mjaşi/ mjalvaşi xenerepe) imxor-i?

Arte : Puci şei dido mamşkorinen-na vimxor vana var vimxor. Ma kapçaşi xeneri do mťǩaloni (mťaloni) gyarepe maoropen. Kapça oçǩomute (oşǩomute) var vidzğer. E do, si?

Şana : Gitzva! Tzǩarişe made çkuni oşumale nçai ren. Ǩaťa çumanis xvala xut bardağite nçai pşum. Çkuni oxoris irik mboli mboli nçai şuman.

Arte : Ma-ti skani steri. Lazi vore do Lazuri oťrebule dido maoropen.

GYAREPE - CAREPE

1

lu zeri
(luqu ncaxeri)

2

ḱvali (vali)

3

kovali

4

minci

5

xortzi

6

ḱerḱeli (ḱirḱeli)

7

paponi (bureği)

8

makvali

9

kapça

10

kapçonişi mçḱudi
(kapçonişi cari)

11

ḱvali ťağaneri
(muxlama)

12

meyaperi
(mevaperi,
meqvaperi)

MEYVEPE

1

uşkuri (oşḱuri)

3

mtsxuli

5

ombri (qomuri)

2

mtzḱo (mtzu)

4

ḱandğu (ḱandğo)

6

ntxiri

LİLVEPE

1

lu (luqu)

3

lazuťi

5

buleḱi (buleçi)

2

lobya (xaci)

4

şuḱa

6

leri

OŞUMONEPE

1

tzḱari (tzari)

3

nçai

5

ḱave

2

tani (mja)

4

urdzenişi tzḱari

6

mja (mjalva)

ANGEPE

1

ťabaxi

3

bardağı

5

fincani

2

ḱuzi (ḱizi)

4

xami

6

çaťali

13.2 Ziťape ixmarit do oçťkomalepeşi coxope doçarit.

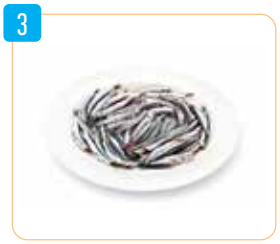
luqu (lu) ✓	tzťkari	lazuti
şuťka	makvali	lobya
xami	mjalva	kapça

1

1. l u q u

2

2. m _ _ _ _ _

3

3. k _ _ _ _

4

4. l _ _ _ _

5

5. tz _ _ _ _

6

6. l _ _ _ _ _

7

7. m _ _ _ _ _ _

8

8. x _ _ _ _

9

9. ş _ _ _

13.3 Resimepes otzḱedit do tzori ziťas guğarit.

1

lu / lazuti

3

ombri / lobya

5

mja / mtsxuli

2

xami / ḱuzi

4

şuḱa / leri

6

mjva / nçai

13.4 Ham ziťapeşi didobape doçarit.

1. uşkuri → uşkurepe
2. ḱuzi → _____
3. ďipďeri → _____
4. şuḱa → _____
5. kapça → _____
6. ḱandğu → _____
7. xami → _____
8. çaťali → _____

13.5 Evulis otzḱedit do ziťapes “-te mtsxavala” eḱumtsxvit.

1. ťabaxi → ťabaxite
2. bardağı → _____
3. fincani → _____
4. ḱuzi → _____
5. xami → _____
6. çaťali → _____

giçkitan
gişḱutan

-te : Bir ylemin hangi araçla yapıldığını gösteren araç ekidir. İsimlerin sonuna gelir ve bitişik yazılır.

- **xami** : bıçak — **xamite** : bıçakla
- **ḱuzi** : kaşık — **ḱuzite** : kaşıkla

13.6 Hatzi resimis otzḱedit do çarit, si mu giğun?

1

mtzḱo (mtzu)

A: Si uva (mçipe xurma) giğun-i?
B: Ho, _____

A: Si mtzḱo giğun-i?
B: Var, _____

3

uva

2

urzdeni

A: Si mtsxuli giğun-i?
B: Ho, _____

A: Si urdzeni giğun-i?
B: Var, _____

4

mtsxuli

Mu oçkomu kai dogatzonen (mu oşkomu xadzi gayen)?

Si mu oçkomu kai dogatzonen (... oşkomu xadzi gayen)?

Ma kandğu oçkomu kai domatzonen (... oşkomu xadzi mayen).

gıçkıtan
gışkutan

1) kai datzonen : iki kelimeden oluşan bir fiildir. Olumsuz hali "kai var domatzonen (xadzi var mayen) şeklindedir.

2) Bir fiil ile kullanılacaksa fiilin mastar hali ile kullanılır.

- Lu oçkomu kai domatzonen.
- Nçai oşu kai domatzonen.

Ma	...	kai domatzonen (xadzi mayen).
... hoşuma gidiyor.		
Si	...	kai dogatzonen (xadzi gayen).
Hemus	...	kai datzonen (xadzi ayen).
Çku	...	kai domatzonenan (xadzi mayenan).
Tkva	...	kai dogatzonenan (xadzi gayenan).
Hentepes	...	kai datzonenan (xadzi ayenan).

13.7 Resimis otzkedit do çarit, si mu oçkomu kai dogatzonen?

1

Lazuti oçkomu kai domatzonen.

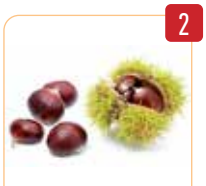
3

4

2

5

Gamşkorinen-i (şkirons-i, aci iyi-i)?

Mamşkorinen.
(mşkirons)

Gaominen-i (gambinen-i)?

Tzķari maominen.
(tzari mambinen)

amşkorinen (şkirons, aci iyen)
acıktım / acıkmış haldeyim

xvalape/ tekil			didobape/ çoğul		
• Ma	*gyari*	mamşkorinen.	• Çku (şķu)	*gyari*	mamşkorinenan.
• Si	*gyari*	gamşkorinen.	• Tkva	*gyari*	gamşkorinenan.
• Hemus	*gyari*	amşkorinen.	• Hentepes	*gyari*	amşkorinenan.

aominen / ambinen
susadım, susamış haldeyim

xvalape/ tekil			didobape/ çoğul		
• Ma	*tzķari*	maominen.	• Çku	*tzķari*	maominenan.
	tzari	*mambinen.*		*tzari*	*mambineran.*
• Si	*tzķari*	gaominen.	• Tkva	*tzķari*	gaominenan.
	tzari	*gambinen.*		*tzari*	*gambineran.*
• Hemus *(iyas)*	*tzķari*	aominen.	• Hentepes	*tzķari*	aominenan.
	tzari	*ambinen.*	*Hinis*	*tzari*	*ambineran.*

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri
aci viyer	mamşkorinen	mamşkorinen	mamşkironen/ mşkirons
mambinen	maominen	maominen	maominen

13.8 Evulepes otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si gamşkorinen-i? (kşkirons-i) (aci ore-i?) → Ho, (ma) mamşkorinen (mşkirons).
  Var, (ma) var mamşkorinen (var mşkirons).

1. Si gamşkorinen-i? _____ (ho)
2. Şanas amşkorinen-i? _____ (var)
3. Çku mamşkorinenan-i? _____ (ho)
4. Ma mamşkorinen-i? _____ (var)
5. Arte do Şanas amşkorinenan-i? _____ (ho)

13.9 Ḱitxalapes cuğaṗi meçit (ho/ var).

1. Si tzḱari gaominen-i (gambinen-i) ? _____ (ho)
2. Şanas tzḱari aominen-i (ambinen-i)? _____ (ho)
3. Çku tzḱari maominenan-i (mambinenan-i)? _____ (var)
4. Beres tzḱari aominen-i (ambinen-i)? _____ (ho)
5. Ma tzḱari maominen-i (mambinen-i)? _____ (var)

13.10 "Mamşkorinen, maominen" fiilepe ixmarit do cumlepe kogetzopxit.

1. Ma tzḱari (tzari) maominen/ mambinen.
2. Ma gyari (cari) _____.
3. Çku tzḱari (şḱu tzari) _____.
4. Tkva (gyari) _____.
5. Artes (gyari) _____.

Tzǩari (tzari) pşum.

Ma nçai pşum.

Tzǩari şum-i?

Gyari vimxor (p̌č̌komup).

Gyari imxor-i?

Ma gyari (cari) vimxor.

şums (oşu) fiili muço ixmaren otzǩedit.

pşum
Ben .... içiyorum

xvalape/ tekil

- Ma *nçai* pşum.
- Si *nçai* şum.
- Hemuk *nçai* şums.

didobape/ çoğul

- Çku *nçai* pşumt.
- Tkva *nçai* şumt.
- Hentepek *nçai* şuman.

imxors (oçǩomu/ oşǩomu) fiili muço ixmaren otzǩedit.

vimxor (p̌č̌komup)
Ben ... yiyorum

xvalape/ tekil

- Ma *lobya* vimxor.
- Si *lobya* imxor.
- Hemuk *lobya* imxors.

didobape/ çoğul

- Çku *lobya* vimxort.
- Tkva *lobya* imxort.
- Hentepek *lobya* imxoran.

So mu itkven?/ Nak muya iziťen?

Atinuri	Arťaşenuri	Vitzuri - Arkaburi	Xopuri
imxors	imxoy	imxors / ipxors	imxors/ č̌komups
şums	şuy	şums	şups

13.11 Resimepes otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si ṣuḱa imxor-i?

Ho, ma ṣuḱa vimxor.

Var, ma ṣuḱa var vimxor, mtsxuli vimxor.

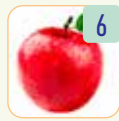
1. Si makvali imxor-i? _____
2. Si mtzḱo (mtzu) imxor-i? _____
3. Şanak ntxiri imxors-i? _____
4. Si ḱromi imxor-i? _____
5. Artek buleḱi imxors-i? _____
6. Ma ntxiri vimxor-i? _____

13.12 Parantezi doloxe otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

- Si tzḱari (tzari) ṣum-i? →

Ho, ma tzḱari (tzari) pṣum.

Var, ma tzḱari (tzari) var pṣum, mja pṣum.

1. Şanak tzḱari (tzari) ṣums-i? _____ (ho)
2. Si porṫiḱaliṣi tzḱari ṣum-i? _____ (ho)
3. Tkva nçai ṣumt-i? _____ (var)
4. Şanak ḱave ṣums-i? _____ (var)
5. Bozok tani (ayrani) ṣums-i? _____ (ho)
6. Ma mja pṣum-i? _____ (var)

13.13 Tudeni ziťape ixmarit do boşi svalepe opşit.

tzǩari (tzari)	vimxor (p̌ç̌ǩomup)	mtsxuli
gyari (cari)	gaominen (gambinen)	aominen (ambinen)

1. Ma p̌anda lu (luqu) do lobya _____.
2. Şanas tzǩari _____ do mboli mboli tzari şums.
3. Andğa dido mçxapa ren. _____ var gaominen-i?
4. Si muşeni _____ var imxor, var gamşkorinen-i?
5. Muşeni tzǩari var şum, tzǩari _____-i?
6. Artek mtsxuli imxors. Muşeni-ki, Artes _____ dido aoropen.

13.14 Tudeni cumlepes na ren xetape dotzuranit. Evulis otzǩedit.

1. **Ma** dido gamşkorinen do tosťi vimxor.
   Ma dido **m**amşkorinen do tosťi vimxor.
2. **Arte**s dido aominen (tzari ambinen) do ini tzǩari pşum.
3. **Si** tzǩari gaominen-i (tzari var gambinen-i) vana mamşkorinen-i?
4. **Çku** muxlama oçǩomu ǩai datzonenan (xadzi ayenan).
5. **Arte**k çxomi vimxors. Muşeni-ki, Artes çxomi dido maoropen.

(Ma) tzǩari oşu minon./ tzari oşu bgorum.

Ma ǩave oşu minon.
(Ma ǩave oşu bgorum.)

(Ma) ǩave oşu var minon.
Ǩave oşu var bgorum.
Ma mtsxuli oçǩomu minon.
Mtsxuli oçǩomu bgorum.

unon (gorums) fiili muço ixmaren otzǩedit.

unon (gorums) : istiyor

xvalape/ tekil

- Ma *tzǩari oşu* minon.
  tzari oşu bgorum.
- Si *tzǩari oşu* ginon.
  tzari oşu gorum.
- Hemus *(iyas)* *tzǩari oşu* unon.
  Hemuk tzari oşu gorums.

didobape/ çoğul

- Çku *tzǩari oşu* minonan.
  şǩu tzari oşu bgorumt.
- Tkva *tzǩari oşu* ginonan.
  tzari oşu gorumt.
- Hentepes *tzǩari oşu* unonan.
  Hinik tzari oşu goruman.

13.15 Evulis otzǩedit do ǩitxalapes cuğaþi meçit (ho/var).

1. (Si) kapça oçǩomu ginon-i (gorum-i)?
   Var, ma kapça oçǩomu var minon. (Var, ma kapça oşǩomu var bgorum).
2. Şanas nçai oşu unon-i (Şanak nçai oşu gorums-i)?
   _____.
3. Si makvali oçǩomu ginon-i (oşǩomu gorum-i)?
   _____.
4. Si mja oşu ginon-i (Si mja oşu gorum-i)?
   _____.

13.16 Tudeni oḱosinapu iḱitxit (iucit, isiminit).

A : Si mja oşu ginon-i (gorum-i)?

B : Var, ma mja oşu var minon (var bgorum).

A : Muşeni mja oşu var ginon (var gorum)?

B : Muşeni-ki, mja şveri vore (bore).

A : E do, mu oşu ginon (gorum)?

B : Ma nçai oşu minon (oşu bgorum).
Nçai pşvare (nçai pşva-minon).

giçkiťan
giśkuťan

şveri, çareri gibi ifadeler fiilden türemiş kelimelerdir. Hem sıfat hem zarf olarak kullanılabilirler.

Sonu **-are** ile biten fiiller gelecek zamanı ifade eder.

- pşvare : içeceğim
- p̌ç̌ḱomare : yiyeceğim
- p̌ç̌arare : yapacağım

HANTEPE GİÇKİŤAN - HANİ GİŚK̆UŤAN !

Fiilin masdar hali		**Fiilden türemiş sıfat** (ve zarf)	
• oç̌ḱomu	: yemek yemek	• ç̌ḱomeri	: yemiş halde
• oşu	: içmek	• şveri	: içmiş halde
• osinapu	: konuşmak →	• sinaperi	: konuşmuş halde
• oç̌aru	: yazmak	• çareri	: yazmış halde
• odzğu	: doymak	• dzğeri	: doymuş, tok

Tudeni evulepes otzḱedit...

- Gyari oç̌ḱomu var minon. Muşeni-ki, gyari ç̌ḱomeri (cari şḱomeri) vore.
- Nçai oşu var minon. Muşeni-ki, nçai şveri vore.
- Şana-ḱala osinapu var minon. Muşeni-ki, Şana-ḱala sinaperi vore.
- Mektubi oç̌aru var minon. Muşeni-ki, mektubi çareri vore.

13.17 Parantezi doloxeni ziťapete ḱitxalapes cuğaṗi meçit (ho/var).

1. Si kapça çḱomeri ore-i (şḱomeri ore-i)? (lu/ luqu)
   Var, ma kapça çḱomeri var vore, ma lu çḱomeri vore.
2. Si nçai şveri ore-i? (porťiḱalişi tzḱari)
3. Şana kapça çḱomeri ren-i (şḱomeri on-i)? (çxomi)
4. Çku (şḱu) nçai şveri voret-i? (mja)
5. Si tzḱari (tzari) şveri ore-i? (ḱave)
6. Şana skani-ḱala sinaperi ren-i? (Amedi-ḱala)

13.18 Tudeni oḱosinapus boşi svalepe opşit.

A : Si kapça oçḱomu ginon-i (kapça oşḱomu gorum-i)?

B : Var, ma kapça _____ var minon (Var, ma kapça _____ var bgorum).

A : Muşeni _____ oçḱomu var ginon (_____ oşḱomu var gorum)?

B : Muşeni-ki, kapça _____ vore (kapça şḱomeri vore).

A : E do, mu oçḱomu _____ (oşḱomu _____)?

B : Ma _____ oçḱomu minon (_____oşḱomu bgorum). Lu p̌çḱom_____.

13.19 İpti tudeni çara iќitxit. Uќule tkva çarit.

Xela ќaoba,

Ma lu oçќomu var minon
(oşќomu var bgorum). Muşeni-ki (çünkü), lu çќomeri vore do lute vidzği. Ma kapça maoropen (ƥorom, ƥqorop). Kapça dido nostoneri ren.
Ma kapça minon. Ma oçќomu kapça minon.
Si kapça ginon-i (gorum-i)?
Ginon-na si-ti kapça çќomi (şќomi).

GİÇKİŤAN - GİŞŔUŤAN !

1. **vidzği** : doydum (odzğu : doymak)
2. **lute vidzği** : lahana ile doydum
   -te : ile
   -lute : laha ile
3. **nostoneri** : lezzetli
4. **çќomi** (**şќomi**) : ye, yemek ye (emir kipi)
5. **şvi** : iç

Tkva çarit.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

13.20 Boşi svalepe opşit. Tudeni ziťape (ar faraşen dido) ixmarit.

GİÇKİŤAN - GİŞKUŤAN !

1. çķomi (şķomi): ye
2. şvi : iç
3. isinapi : konuş
4. çari : yaz

çķomi	şvi	çari	isinapi

1. Gamşkorinu-na kapça çķomi (şķomi).
2. Gaominu-na tzķari _____.
3. Ginon-na mektubi _____.
4. Giçkin-na Lazuri _____.
5. Lute var idzği-na lobya _____.
6. Lobyate var idzği-na çaxala _____.
7. Tzķarite var idzği-na mja _____.
8. Lu oçķomu var ginon-na lobya _____.
9. Tzķari oşu var ginon-na mja _____.
10. İngilizuri osinapu var ginon-na Lazuri _____.

LAZURİ OĶOTKVALA

So'rťi so'rťi Xalidi?

Çxomis vorťi Nandidi.

Çxomi so ren Xalidi?

Var maçopu Nandidi.

Mu p̌çķomaten Xalidi?

Lu p̌çķomaten Nandidi.

13.21 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

LAZURİ OŤREBULE (LAZURİ OKREBULE)

Lazuri oťrebule muşebura doxmeli ren. Lazepeşi oťrebules mupe renan votzḱedat.

Lazepek onťule-nişis (livadi-nişis) mu xaçkuman, nam meyvepe (xilape) uğunan do zuğa-nişis mu ren oçkinu diçirs.

Lazepek onťule-nişis lazuťi xaçkuman, lu dorgaman do lobya (xaci) doduman. Zuğaşi ḱeladis skidunan do mboli mboli kapça çopuman. Mtsxuli, uşkuri do mandali-na dido uğunan. Lazepunas mbuli, mtzḱo (mtzu), urdzeni do xurma-ti mboli ren (on). Ar-ti ḱaťa oxoris ar-jur puci şinaxuman. Bazi Lazepe-ti ngolaşe ulunan. Hek mçxuri şinax-uman. Mjaşen meyaperi, ḱvali do mindzi ikuman (ikoman, ikipan).

Mbuloras (çerezayi) mtzḱo do mbuli imxoran ama urdzeni, xurma, mtsxuli do uşkurişi peḱmezi ikuman. Kapçaşi xeneri oçḱomalepe dido ḱai datzonenan (opşa xadzi ayenan). Kapçoni (kapçon mçḱudi) oçḱomute var idzğenan. Xolo lazuťişi gyari (lazuťi cari) ikuman. Hamus-ti mçḱudi utzumenan (utzoleman). Lazuťi gyari do lu zeri dido nostoneri ren do Lazepeşi guri oçḱomalepe renan.

Ama, Lazuri oťrebules (mutpağis) xortzişi xeneri oçḱomalepe dido va ren. Muşeni-ki, coğrafya çuťa ren, puci şeni oçḱomale dido va ren do puci do mçxuri var uyonunan.

Lazuri oťrebules xortzi va ren ama mťḱa dido ren (Lazuri ocares xortzi var on ama mťa opşa on). Heşeni, gyarepe-nişi xortzoni var ama mťḱaloni do mjaloni ren.

Kogiçkinan, Lazepeşi xvala var mtel Turketişi maarani oşumale nçai ren. Lazepek-ti seri ndğaleri nçai şuman. Bazepe şeni nçai, tzḱarişen daha nostoneri ren.

Ar-ti, Lazepes bureği uğunan. Bureği-nişi “Laz böreği” coxote (yoxote) mtel Turketis çineri ren. Ama Lazepeşi bureği mtzutxe var loya (loqa) ren.

Mḱuleşi ptkvat-na, Lazepek onťule do zuğa-nişis mu na ren hem imxoran (iya çḱomupan); mboli mboli lu, lobya, puci şei (mjaşi xenerepe) do kapçaşi xeneri gyarepe (carepe).

NENAPUNA: Tudeni ziťapes otzḱedit.

xaçkuman : ekiyorlar
diçirs : gerekiyor, lazım
dorgaman : dikiyorlar
Lazepuna : Lazlık, Lazların yaşadığı yer
idzğenan : doyacaklar
guri oçḱomale : ana yemek
mḱuleşi : kısaca, özet olarak
galenepe : yabancılar
mtzutxe : tuzlu
oçkinu : bilmek
doduman : togum koymak, ekmek
ḱeladis : kenarında
şinaxuman : saklıyorlar, besliyorlar
mçḱudi : mısır ekmeği
aşinaxenan : saklıyamıyorlar
çineri : tanınan, tanınmış
utzumenan : söylüyorlar
supras : sofrada

13.22 A do B-s na ren ziťape artiḱati-ḱala oḱozemcit.

A	B
1. onťule-nişis	a. loqa
2. iyen	b. bureği
3. mbulora	c. iven, iqven
4. ḱai datzonen	ç. livadi-nişis
5. lazuťişi gyari (cari)	č. çerezayi
6. ogyare	d. xadzi ayenan
7. mťḱa	e. mçḱudi (mçudi)
8. loya	f. ocare
9. imxoran (imxonan)	g. çḱomupan
10. paponi	h. mťa

13.23 Jini çarape iḱitxit (tkvit, golionit) do tzori cuğaṗis nuğarit.

1. Lazepek onťule-nişis mtzḱo (mtzḱo) xaçkuman. VAR
2. Lazepe ngolapes skidunan do xortzi imxoran. _____
3. Lazepunas mbuli do mtzḱo mboli iyen (iyen, iqven). _____
4. Bazi Lazepe Mṗolişe ulunan. Hek çxomi şinaxuman. _____
5. Kapça do kapçaşi xeneri oçḱomalepe dido ḱai datzonenan. _____
6. Xolo lazuťişi gyaris (lazuťi caris) mçḱudi utzumenan. _____
7. Lazuri gestas xortzişi xeneri oçḱomalepe dido va ren. _____
8. Mtel Turketişi maarani oşumale nçai ren. _____
9. Lazuri gyarepe xortzoni var ama mťḱaloni do mjaloni ren. _____
10. Lazepeşi bureği loya (loqa) va ren, mtzutxe ren. _____

13.24 NENATE - Jini çarape iḱitxit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Lazepek onťule-nişis (livadi-nişis) mu xaçkuman?
2. Lazepes nam meyvepe uğunan?
3. Zuğa-nişişe mu gamulun?
4. Mupeşi ṗeḱmezi ikuman?
5. Nam oçḱomalepe ḱai datzonenan (xadzi ayenan)?
6. Mçḱudi mu ren?
7. Lazuri oťrebules mu va ren? Muşeni?
8. Paponi (bureği) muperi oçḱomale ren?
9. Lazepe so skidunan?
10. Hatzi Lazepek mu imxoran?

13.25 Tudeni tesťi opşit.

1. Ma ќaťa çumanis makvali _____.

a) dobdum b) dovorgam
c) pxaçkum d) vimxor (p̌ç̌ќomup)

2. A: Paponi muperi oç̌ќomale ren?
B: Dido _____ ren.

a) mtzutxe b) p̌riќe
c) umcumeli d) nostoneri

3. Kapçon mç̌ќudi (kapçoni) dido nostoneri ren ama _____ ren.

a) mќule b) loya
c) mtzutxe d) gundze

4. Şana ğomaşen doni gyari ç̌ќomeri (cari şќomeri var on) va ren. Do, Şanas dido _____.

a) amşkorinen b) axenen
c) alen d) aceren

5. A : Ma maominen (tzari mambinen).
Si-ti gaominen-i (gambinen-i)
B : Var, ma var _____?

a) mişќun b) miğun
c) maominen (mambinen) d) mu

6. Şanas _____ do dido tzќari şums.

a) ağoden b) aşinaxen
c) aominen (ambinen) d) aceren

7. Lobya dobdum ama lazuťi _____.

a) pxaçkum b) çarums
c) ğaşќums d) ğarums

8. Nçai oşu _____-na nçai şvare, var ginon-na ќave _____.

a) ağodem b) ginon (gorum)/ şvare
c) aќnen d) mu

9. Tanurak tzќari _____ şums.

a) bardağik b) bardağite
c) bardağis d) bardağina

10. Tenda nçai _____ var idzğen. Mboli mboli şums.

a) otkute b) obgarute
c) obgarute d) oşute

Lazuri Doviguram

LUŞİ BİRAPA

İşťağı-ti var miğun do
Yemeğepe mu p̌aten
Çuḱalite ḱotzobun do
Lu pşḱomaten pşḱomaten

Moy var nugzam çuḱali do
Va xarxalams çaxala
Gogoçondu e bula do
P̌ip̌eri do p̌aťila

Hayde yari ngolaşa
Raḱani ḱap̌ulaşa
Mutxanepe gitzvare hoy
Baba-skani ťobaşa

Livadi-muşi ncaťu hoy
Ǩuçxe foťa etferi
A kva kovoťoçi hey do
Emḱutu muço msḱveri

Doṕtzili urdzenepe do
Kocevobği tavaso
Zera do Emines var do
Toli miğun Hevaso

Ahmet Güngör

14. UNİTE
maviťootxani unite

ŤARONİ

Ham unites mupe doviguraten...

- Ziťape
- Ťaroni muço ren?
- İni mayen (qini maqven)
- Orape do tutape
- Mçimu-na...

14.1

Tudeni oḱosinapu ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

Tanura do Tendak ar kafes xenan do ťaronişi isinapaman.

Tanura : Andğa muçoʼre Tenda?

Tenda : Dido ḱai var vore. Ntsaşa exti. Si muçoʼre?

Tanura : Ma ḱai (vorsi) vore ama muḱu ndğa ren ťaroni ḱai va ren! Dido mçims!

Tenda : Ho, mçims ama dido ini (qini) va ren!

Tanura : Si sonuri (nakonuri/ sokonuri) ore?

Tenda : Ma Arťaşenuri vore.

Tanura : Arťaşenis ťaroni muço ren (xava muçoʼn)?

Tenda : Arťaşeni dido (opşa, yopya, zade) ini dobadona (memleḱeťi) va ren.

Tanura : E do, dido mtums-i, mçims-i?

Tenda : Ďanda (irote) mçims. İnoras (ḱişis) mtums ama dido ini va ren.

Tanura : Hamtzo (tzo) Arťaşenişe idare-i?

Tenda : Vidare, var vidare iyen-i!

Tanura : Dido ḱai (opşa vorsi)! Ma-ti vidare Arťaşenişe. E do, hek vidzirat.

AĞANİ ZİŤAPE

1

Mçima mçims.
(mçima mçips)

2

Mjora mjors.

3

Mturi mtums.
(Mtviri mtums.)
(Mtviri mtups.)

4

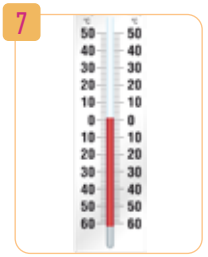
Ťaroni murecun.

5

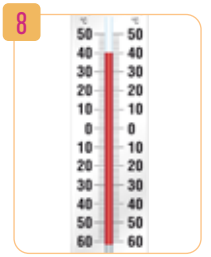
İxi bars (barums).

6

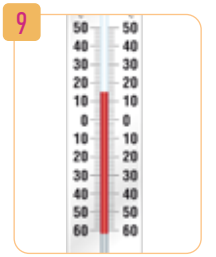
Valums.
(valups, divalams)

7

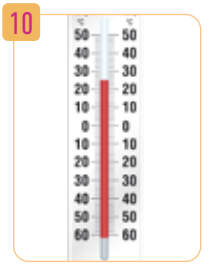
ini (qini)

8

mçxapa (mçxopa, ťutsa)

9

serini

10

çuçuna

So mu itkven?/ Nak muya iziten?

Atinuri - Vitzuri -Arkaburi	Arťaşenuri	Xopuri	Çxaluri
Mçima mçims.	Mçima mçiy.	Mçima mçips.	Mçvima mçvips.
Mturi mtums.	Mturi mtuy.	Mtviri mtups.	Mtviri mtvips.

14.2 Resimepes otzḱedit do ťaroni (xava) muço ren doçarit.

Andğa ťaroni muço ren?

Andğa ťaroni mjora ren.

Mturi mtums (mtviri mtums, mtviri mtups)

İxi bars.

ini ren (qini ren, ini on)

~~Mçima mçims (mçips).~~

valums (valups, divalams)

Mçxapa ren (mçxopa ren, mçxvapa on).

1

Mçima mçims.

2

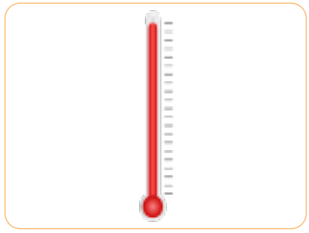
3

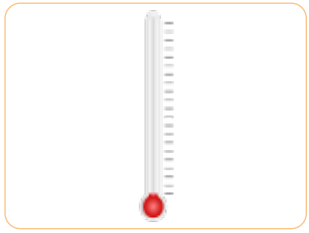
4

5

5

14.3 Tudeni cumlepeşi ḱitxalape doçarit.

Andğa mjora mjors. Andğa mjora mjors-i?

1. Andğa ťaroni murecun. _____
2. Andğa ixi bars. _____
3. Valums (valups, divalams). _____
4. Andğa mtums (Mtviri mtums). _____
5. Andğa ini (qini) ren. _____
6. Andğa mçxapa (mçxopa) ren. _____
7. Andğa mapxa ren. _____

14.4 Evulis otzḱedit do ḱitxalapes cuğaṗi meçit (Ho/ Var).

Andğa mjora mjors-i?

Ho, andğa mjora mjors.

Var, andğa mjora var mjors.

1. Andğa ťaroni murecun-i? _____
2. Andğa ixi bars-i? _____
3. Valums-i (valups-i, divalams-i)? _____
4. Andğa mtums-i (Mtviri mtums-i)? _____
5. Andğa ini (qini) ren-i? _____
6. Andğa mçxapa (mçxopa) ren-i? _____
7. Andğa doba ren-i? _____

giçkiťan
giśkuťan

"Bana ... oluyor" anlamını veren fiilin çekimini inceleyelim.

- **mayen** (maven, maqven)
- **gayen** (gaven, gaqven)
- **ayen** (aven, aqven)
- **mayenan** (mavenan, maqvenan)
- **gayenan** (gavenan, gaqvenan)
- **ayenan** (avenan, aqvenan)

- **ini mayen** üşüyorum
  ini maven
  qini maqven
- **mçxapa mayen** sıcaklanıyorum
  mçxapa maven
  mçxopa maqven

14.5 Tudeni kitxalapes cuğaþi meçit. Ho/ var ixmarit.

- Hatzi (hus) inora ren. İni gayen-i?
  Ho, ini mayen.
  Var, ini var mayen.

1. Hatzi (hus) monçinora ren. Mçxapa gayen-i? _____
2. Hatzi (hus) Antalyas voret. Mçxapa gayen-i? _____
3. Hatzi (hus) Sibiris voret. İni gayen-i? _____
4. Hatzi (hus) ağusťozi ren. İni gayen-i? _____
5. Hatzi (hus) tzanaağani ren. Mçxapa gayen-i? _____
6. Hatzi (hus) mturi mtums. Mçxapa gayen-i? _____
7. Ťaroni 5 derece ren. Mçxapa gayen-i? _____
8. Ťaroni 30 derece ren. İni gayen-i? _____

ORAPE DO TUTAPE

PURKİNORA
(BEARİ)

Purkinoras mçims.

MARŤİ

AĎRİLİ/ İNGRİĎA

MAİSİ

MONÇİNORA
(YAZİ)

Monçinoras mjora mjors.

MBULORA

KTSAPA

AĞUSŤOZİ / MARİAŞİNA

STVELİ
(CUZİ)

Stvelis ixi bars.

ÇXALVA / STAROŞİNA

ŤAXVA / GUMA

STVELİ / TZİLVA

İNORA
(Ķİşİ)

İnoras mturi mtums (mtups).

XRİSTONA

TZANAAĞANİ

ĶUNDURA

14.6 Nam tuta-şḱule nam tuta mulun?

1	Xristona	_____	Ḱundura
2	_____	Aṕrili	_____
3	Mbulora	_____	Ağustozi
4	_____	Ťaxva	_____

14.7 Nam stvelis nam tutape renan, doçarit.

mbulora tzanaağani ağusťozi/ staroşina maisi ḱundura ktsapa

tzilva xrisťona marťi ťaxva/ guma aṕrili çxalva/ staroşina

1	PURKİNORA	1.marťi 2._____ 3._____
2	MONÇİNORA	4. _____ 5._____ 6._____
3	STVELİ	7._____ 8._____ 9._____
4	İNORA	10._____ 11._____ 12._____

14.8 Tudeni ḱitxalapes cuğaṕi meçit.

1. Ar tzanas naḱo ora (mevsimi) ren? Ar tzanas 4 (otxo) ora ren.
2. Ar tzanas naḱo tuta ren? _____
3. Purkinora nam tutas gyoçḱams? _____
4. Tzanağani inoraşi tuta ren-i? _____
5. Ktsapa stvelişi tuta ren-i? _____

14.9 Tudeni dolokunu do modvalupeşi coxope (yoxope) doçarit.

1.
modvalu

2.
_____

3.
_____

4.
_____

5.
_____

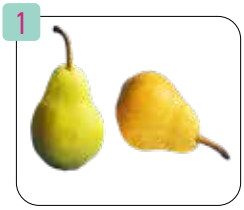
6.
_____

14.10 Nam oras mu moidum do mu dolikunam?

purkinora | monçinora | stveli (cuzi) | inora (ḱişi)

1. Xeştati mundes moidum (moydum)? Ma inoras xeştati movidum.
2. Kudi mundes geitum (citum)? _____
3. Porça (tişorťi) mundes dolikunam? _____
4. Tzineḱi mundes moidum? _____
5. Şḱatzale mundes moidum? _____
6. Foteri kudi mundes geitum? _____

14.11 Tudeni oçḱomalepeşi coxope (oşḱomalepeşi yoxope) doçarit.

1

mtsxuli

2

_____

3

_____

4

_____

5

_____

6

_____

14.12 Nam oras mu imxor (mu çḱomup)?

purkinora | monçinora | stveli | inora

1. Mtzḱo (mtzu) mundes imxor? Mtzḱo (mtzu) inoras vimxor.
2. Çuburi (çubri) mundes imxor? _____
3. Mbuli mundes imxor? _____
4. Nedzi (ḳaḳali) mundes imxor? _____
5. Mtsxuli mundes imxor? _____
6. Ǩandğu mundes imxor? _____

14.13 Resimepes otzkedit do çarit, nam oras mu iyen (iven, iqven)?

1

mtums, mçims

ixi bars

ini ren

mçxapa ren,

2

Hatzi (hus) monçinora ren.
Mjora mjors do dido mçxapa ren.

_____

_____

3

4

_____

_____

_____

_____

14.14 Hatzi (hus, huy) tkva çarit, nam ora vana tuta favori-tkvani ren, muşeni?

1. Çkimi favori ora purkinora ren. **Muşeni-ki** (çünkü), purkinoras purki gonťams (gontxams) do dido mçxapa va ren.
2. Çkimi favori ora _____
   _____
3. Çkimi favori tuta _____
   _____
4. Çkimi favori ora _____
   _____
5. Çkimi favori tuta _____
   _____

14.15 Resimepes otzkedit do çarit, nam tuta ќai dogatzonen (xadzi gayen)?

1

Tana : Si nam tuta ќai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : Ma Aƀrili ќai domatzonen (xadzi mayen).

Tana : E do, muşeni (muyaşeni)?

Arte : Muşeni-ki, aƀrili, mjora ren ama çxvapa va ren.

2

Tana : Si nam tuta ќai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : _____.

Tana : E do, muşeni?

Arte : _____.

3

Arte : Si nam tuta ќai dogatzonen (xadzi gayen)?

Tana : _____.

Arte : E do, muşeni?

Tana : _____.

4

Tana : Si nam tuta ќai dogatzonen (xadzi gayen)?

Arte : _____.

Tana : E do, muşeni?

Arte : _____.

14.16 Ziťape ixmarit do ǩitxalapes cuğaṗi meçit.

luği zuğa mbuli monti porça kudi

1. Mbuloras nam meyve (xila) imxor? _____
2. İni ndğalepes mu dolikunam? _____
3. Mçxapa ndğalepes mu dolikunam? _____
4. Mturi mtumťaşa tis mu geitum (citum)? _____
5. Staroşinas (çxalvas) mu imxor? _____
6. Monçinoras so inçir (imçvir)? _____

Ťaroni naǩo derece ren (on)?

Andğa ťaroni naǩo derece ren?

Andğa ťaroni eçi derece ren.

14.17 Resimepes otzǩedit do cuğaƀi meçit, ťaroni naǩo derece ren?

1

Arte : Andğa ťaroni naǩo derece ren?

Tana: Andğa ťaroni çxoro derece ren.

2

Arte : Andğa ťaroni naǩo derece ren?

Tana: _____

3

Arte : Andğa ťaroni naǩo derece ren?

Tana: _____

4

Arte : Andğa ťaroni naǩo derece ren?

Tana: _____

14.18 Çarape iḱitxit (tkvit, goliyonit) do resimepe-ḱala oḱozemcit.

a

NENAORA

- mtumťaşa (mtumťaşani, mtumťaşakis) : kar yağarken
- açalişen : çalışabiliyor
- nçai tzilums : çay topluyor
- nçai gamaçams : çay satıyor

b

1 b

Tanura-ti Noxlapsuri ren do monçinora aoropen (oroms/qorops). Muşeni-ki, monçinoras iri-ḱele xançeni ren do mjo-ra mjors. Ťaroni mçxapa ren.
Tanurak monçinoras mboli mboli don-durma imxors. Tanuras dondurma ḱai datzonen (xadzi ayen).

2 ___

Arte Noxlapsuri ren do inora aoropen (Artek inora oroms/qorops). İnişe var aşḱurinen. Hemuk mturis isters (ibirs). Mturis stun do mturişi ḱoçi ikums. Arte mturi mtumťaşa dido ixelen.

3 ___

Şana Çaneturi ren. Hemus purkinora aoropen. Muşeni-ki, purkinoras mçims ama dido ini var iyen (iven, iqven). Şana purkino-ras nana-muşi-ḱala opuťes gulun, ncaşe eyulun do mboli mboli isters.

c

d

4 ___

Paşa Lazavaturi ren. Ar biçi bere do ar bozo uyonun (uqoun). Oxorca (xordza) do berepe-muşi-ḱala opuťes skidun. Paşas inora dido var aoropen. Muşeni-ki inoras mturi mtums do ini ren. Paşas inis var açalişen. Paşas oçalişu xadzi ayen (ḱai datzonen). Monçinoras nçai tzilums., nçai gamaçams. Hatzi stveli ren do Paşa bere-bara-muşi-ḱala gulun.

14.19 Tudeni çara iḱitxit.

Xela ḱaoba. Ma Xasani gemodzin (cemodzun, mcoxons). Rusi vore do Sibiris pskidur.

Sibiri, oinetişi (kuzey) kutubis ren. Sibiris dido mturi mtums. Ďanda ini ixi bars. İriḱale mturi ren. Ďoťe mçxapa var iyen (iven, iqven). Bazi orapes -50 derece ḱonari ini iyen. Dido dido ini ren do ma ini ḱai var domatzonen (xadzi va mayen). Muşeni-ki (çünkü) dido ini mayen. Ma ini var maoropen (var ďorom, var ďqorop).

14.20 Tudeni çaras boşi svalepe opşit.

Xela ḱaoba. Ma Tenda gemodzin (cemodzun, mcoxons). Lazi vore do Vitzes _____. Vitze, Zuğauças _____. İnoras (ḱişis) mturi _____ ama dido var. Ďanda mçima _____. Mon_____ ar çuťa (ar mtsika) mçxapa iyen (iven, iqven). Ama ďoťe dido ini var iyen. Ma ini do mçxapa ḱai var _____. Ma serini ťaroni maoropen (var ďorom, var ďqorop).

14.21 Hatzi (hus) tkva çarit.

Ma Tanura gemodzin.

_____

_____

_____

_____

_____

giçkiťan
giş̌kuťan

"Koşula bağlı cümle" kurmak için fiilin sonuna -na eki konur. "eğer", "ise" anlamı verir.

- **mtums-na** kar yağıyorsa
- **mçims-na** yağmur yağıyorsa
- **ixi bars-na** rüzgar esiyorsa
- **mulun-na** geliyorsa
- **giğun-na** cansız birşeye sahipsen

Evulepes otzḱedit.

- **Mturi mtums-na oxorişe vidare.** *Kar yağıyorsa eve gideceğim.*
- **Mturi var mtums-na oxorişe var vidare.** *Kar yağmıyorsa eve gitmeyeceğim.*
- **Mçima mçims-na kudi gevitvare.** *Yağmur yağıyorsa bere giyeceğim.*
- **İni ren-na monti dolovikunare.** *Soğuksa mont giyeceğim.*

14.22 Cumlepe iḱitxit (tkvit, golionit) do ťaroni mapxa vana doba ren-i doçarit.

mapxa açık hava, yağışsız hava

doba yağışlı hava

1. Mçima mçims-na _____doba_____ ren.
2. Mturi (mtviri) mtums-na _____ ren.
3. Mçima var mçims-na _____ ren.
4. Mturi var mtums-na _____ ren.
5. Mjora mjors-na _____ ren.
5. Ťaroni ḱai (vorsi) va ren-na _____ ren.

14.23 Tudeni çara ipti iucit, uḱule iḱitxit (golionit).

ARKABİŞİ ŤARONİ

Ma Tenda gemodzin. Arkaburi vore, Arkabis pskidur (psḱudur). Andğa ťaroni xut derece ren do dido ini ren, amseri mtvasen (mtvasinon). Tamo tamo ťaroni murecun.

Ğoma, ťaroni andğaneri steri orťu. Ğoma-ti ini do mpula orťu. E do, ondğeri-şkule (yema-şuḱale) mturi mtu. Lumcis, dido dido ini orťu. Seri gverdis, derece sufurişi tude kogextu.

Arkabis inora dido gundze var iyen (iven, iqven) ama ar çuťa (ar mtsika) ini iyen. Ekseri, tzanaağanis mturi gyoçḱams (coçams) do marťişa (marťi-şakis) mtums. Bazi orapes ar meťroşen dido mturi mtums. Apťilis mturi var doskidun (doskudun). İnoras, ťaroni dido ini ren-na monti dolovikunam do ďeci tzineḱi (tzendeçi) movidum. İnoras porťiḱali oçḱomu (oşḱomu) dido ḱai domatzonen (opşa xadzi mayen).

Purkinora, bazi mçxapa iyen (iven, iqven) bazi-ti ini iyen ama dido mçims. Maisi çuçuna iyen (iven, iqven). Maisis tutxu porça dolovikunam.

Monçinoras-ti mçima mçims do ťaroni mçxapa iyen. Ma, monçinora dido ḱai domatzonen (xadzi mayen), muşeni-ki, mjora mjors. Ntsas mpula va iyen. Var mçims-na ğalişe vulur do vinçir (vimçvir). Mbuloras mboli mboli mbuli vimxor. Ma mbuli maoropen (malimben, ďorom, ďqorop).

E do stveli (tzilva)... Stveli eni na maoropen ora ren. Butḱape (pavrepe) dibğen. Tamo tamo ixi bars do mtsika mtsika inora mulun.

14.24 Jini çarape iḱitxit do cuğaṗi tzori ren-na “ho” vana “var” çarit.

1. Ondğeri-şkule (yema-şuḱale) mturi mtu. Ho
2. Arkabis inora dido gundze iyen (iven, iqven). _____
3. Arkabis, ekseri, marťişa mtums. _____
4. Bazi orapes çkar (aina) mturi var mtums. _____
5. Ťaroni dido ini ren-na tişorťi dolovikunam. _____
6. Monçinoras ṗeci tzineḱi (tzineçi, tzendeçi) movidum. _____
7. Mçima var mçims-na ğalişe vulur do vinçir (vimçvir). _____
8. Stvelis butḱape (pavrepe) dibğen. _____

14.25 NENATE: “Arkabişi Ťaroni” coxoni çara (14.23) iḱitxit do tudeni ḱitxalapes cuğaṗi meçit.

1. Arkabis ťaroni naḱo derece ren?
2. Ğoma ťaroni muço orťu?
3. Ekseri, mundes mturi gyoçḱams (coçams)?
4. Ťaroni ini ren-na Tenak mu dolikunams?
5. Tenak porťiḱali mundes imxors?
6. Tenak maisis muperi porça dolikunams?
7. Tenas monçinora muşeni ḱai domatzonen (xadzi mayen)?
8. Mçima var mçims-na Tenak mu ikums?

TZULU BOZO

Tzulu bozo soni re (2)
Dido he yar dido oroponi re (2)
Tolepeşen belli ren (2)
İrişen yar irişen noseri re (2)

Si mele do ma mole (2)
Sole he yar sole vida ma sole (2)
Tzk̀ariş ku̇kuma ezdi (2)
Moxti he yar komoxti ğali k̀ele (2)

Elabaru k̀alaşi (2)
Yari he yar yari dililu Paşi (2)
Nosis vulur movulur (2)
Yari he yar yari gomaşinaşi (2)

Anonimuri Lazuri Birapa
(Ok̀orobu: Helimişi Xasani)

CİREĶEPE: KAYNAKLAR

1. Tzitaşi, İskenderi: **Alboni**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1935
2. Tzitaşi, İskenderi: **Çkuni Çara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1932
3. Tzitaşi, İskenderi: **Okitxuşeni Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1937
4. Tzitaşi, İskenderi: **Oxesapuşi Supara**, Abazastaniş Cumhuriyetişi Gamamşkumala, Sohum, 1933
5. Avcı (Bucaklişi), İsmail (ortak yazar): **Lazuri-Turkuli Nenapuna/ Lazca-Türkçe Sözlük**, Akyüz Yayınları, 1999
6. Avcı (Bucaklişi), İsmail (ortak yazar): **Didi Lazuri Nenapuna/ Büyük Lazca Sözlük**, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2007
7. Öztürk, Balkiz; Pöchtrager, Markus A.: **Pazar Laz** (Languages of ťe World /Materials),LINCOM publisher, 2011
8. Avcı (Bucaklişi), İsmail; Demirok, Ömer Faruk; Dalbeler Yazıcı, Özlem; Eren, Ömer: **Lazuri 5 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2015
9. Avcı (Bucaklişi), İsmail; Eren, Ömer: **Lazuri 6 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2016
10. Avcı (Bucaklişi), İsmail; Eren, Ömer: **Lazuri 7 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2017
11. Avcı (Bucaklişi), İsmail: **Lazuri 8 - Lazuri Doguroni Materyali/ Lazca Öğrenme Materyali**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2018
12. Avcı (Bucaklişi), İsmail: **Lazuri Alboni/ Laz Alfabesi**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2011
13. Avcı (Bucaklişi), İsmail: **Seçmeli Lazca Dersler İçin Notları** - Ling 480, Ling 482, Ling 484, Ling48F (yayınlanmamış), Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İstanbul, 2011-2014
14. Avcı (Bucaklişi), İsmail: **Tükçe - Lazca Sözlük**, Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014
15. Avcı (Bucaklişi), İsmail: **Yeni Başlayanlar İçin Lazca Ders Kitabı,** Lazika Yayın Kolektifi, İstanbul, 2014